T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

VAN İLİ SEBZE ÜRETİM MERKEZLERİNİN ÜRETİCİ, İŞLETME, ÜRETİM VE PAZARLAMA PROFİLİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Süleyman GÜLDAL
Danışman: Doç. Dr. Burcu TUNCER

VAN – 2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

VAN İLİ SEBZE ÜRETİM MERKEZLERİNİN ÜRETİCİ, İŞLETME, ÜRETİM VE PAZARLAMA PROFİLİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Süleyman GÜLDAL

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Arzu ÇIĞ (Başkan)

Doç. Dr. Burcu TUNCER (Danışman)

Doç. Dr. Cüneyt UYAK (Üye)

VAN – 2025

KABUL VE ONAY

Süleyman GÜLDAL tarafından hazırlanan "Van İli Sebze Üretim Merkezlerinin Üretici, İşletme, Üretim ve Pazarlama Profili Yönünden Değerlendirilmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Başkan : Prof. Dr. Arzu ÇIĞ Siirt Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Doç. Dr. Burcu TUNCER Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Doç. Dr. Cüneyt UYAK Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	11/12/2025

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.

……
Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

İmza

Süleyman GÜLDAL

ÖZET

VAN İLİ SEBZE ÜRETİM MERKEZLERİNİN ÜRETİCİ, İŞLETME, ÜRETİM VE PAZARLAMA PROFİLİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

GÜLDAL, Süleyman
Yüksek Lisans Tezi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Burcu TUNCER
Aralık 2025, 97 sayfa

Bu çalışmada, Van ilinin 6 ilçesinde (Gevaş, Edremit, Erciş, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye) sebzecilik potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla 2024 yılına ait Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) verileri kullanılarak 6 ilçede 112 çiftçiyle yüz yüze anket görüşmeleri yapılmıştır. Anket çalışmasında sebze üretimi yapan çiftçilere ilçeler bazında üretici, işletme, üretim ve pazarlamaya yönelik toplam 61 soru sorulmuştur.

Üretici profiline yönelik bulgularda, tüm ilçelerde katılımcıların çoğunun 40-60 ya da 60 yaş üstü erkek olduğu, eğitim düzeylerinin ilkokul düzeyinde ya da hiç olmadığı, sosyal güvencelerinin olduğu, çiftçilerin çoğunluğunun üretim alanlarından elde ettikleri gelirin aylık 20.000-30.000 TL aralığında değişim gösterdiği belirlenmiştir. Erciş ilçesinde üreticiye en fazla gelir getiren türler sırasıyla domates ve lahana, Gevaş ilçesinde taze fasulye, Edremit ilçesinde domates ve biber, Tuşba ilçesinde domates, Muradiye ilçesinde lahana olurken, İpekyolu ilçesinde ise domates ve marul türlerinin olduğu saptanmıştır. İşletme profiline yönelik bulgularda, tüm ilçelerde işletmelerin çoğunluğunun küçük ölçekli yapıya sahip olduğu ve katılımcıların çoğunluğunun kendi mülkiyetleri olan arazilerde yetiştiricilik yaptığı belirlenmiştir. Üretim profiline yönelik değerlendirmelerde ise, katılımcıların çoğunun yetiştiricilik aşamasında Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden destek almadıkları, yetiştirdikleri türleri 7 yıldan daha uzun süredir yetiştirdikleri saptanmıştır. Erciş ilçesinde domates (%38.7) ve lahana (%38.7) eşit oranda katılımcı tarafından yetiştirilirken, Gevaş ilçesinde büyük bir farkla (%91.7 katılımcı) taze fasulye yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra, Muradiye ilçesi katılımcılarının tamamının (%100) lahana yetiştiriciliği yaptığı, diğer ilçelerde ise ağırlıklı olarak domates yetiştiriciliğinin yapıldığı belirlenmiştir.

Tüm türlerde katılımcıların çoğunluğu 50-60 cm ekim-dikim aralıklarını, sulamada ise damla ve yağmurlama sulama sistemlerini kullandıkları saptanmıştır. Pazarlama aşamasındaki kayıpların türlere göre değişmekle birlikte %5-30 arasında değişim gösterdiği, pazarlama aşamasında karşılaşılan en önemli sorunların aracıların fazla olması, pazar bulmada yaşanan zorluklar ve ürünleri depolama imkânlarının olmayışı gelmiştir.

Anahtar kelimeler: Domates, Hıyar, Kavun, Lahana, Taze fasulye, Van

ABSTRACT

EVALUATION OF VEGETABLE PRODUCTION CENTERS IN VAN PROVINCE IN TERMS OF PRODUCER, BUSINESS, PRODUCTION, AND MARKETING PROFILES

GÜLDAL, Süleyman
M.Sc. Thesis, Department of Horticulture
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Burcu TUNCER
December 2025, 97 pages

In this study, it was aimed to reveal the vegetable growing potential in 6 districts of Van province (Gevaş, Edremit, Erciş, Tuşba, İpekyolu, and Muradiye). For this purpose, face-to-face survey interviews were conducted with 112 farmers in 6 districts using the Farmer Registration System data for 2024. In the survey, a total of 61 questions were asked to farmers on a district basis regarding producers, businesses, production and marketing.

Findings regarding the producer profile revealed that most of the participants in all districts were male, aged 40-60 or over 60, their education level was primary school level or none at all, they had social security, and the income of most farmers from their production areas varied between 20.000-30.000 TL per month. The species that provide the most income to producers in Erciş district are tomatoes and cabbage, green beans in Gevaş district, tomatoes and peppers in Edremit district, tomatoes in Tuşba district, cabbage in Muradiye district, and tomatoes and lettuce in İpekyolu district. In the findings regarding the business profile, it was determined that the majority of the businesses in all districts had small-scale structures and the majority of the participants were engaged in cultivation on their own land. In the evaluations regarding the production profile, it was determined that most of the participants did not receive expert support during the cultivation phase and that they had been growing the species they cultivated for more than 7 years. While tomatoes (38.7%) and cabbage (38.7%) were grown by equal percentages of participants in Erciş district, green bean cultivation came to the fore with a large difference (91.7% participants) in Gevaş district. In addition, it was determined that all participants in Muradiye district (100%) were cultivating cabbage, while in other districts they were mainly cultivating tomatoes.

It was determined that the majority of participants in all species used 50-60 cm planting intervals and used drip and sprinkler irrigation systems for irrigation. Marketing losses vary between 5-30% depending on the type, and the most important problems encountered in the marketing phase are the abundance of intermediaries, difficulties in finding markets and the lack of storage facilities for the products.

Keywords: Cabbage, Cucumber, Green beans, Melon, Tomato, Van

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında, her türlü ilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Burcu TUNCER'e ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

2025

Süleyman GÜLDAL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i

ABSTRACT iii

TEŞEKKÜR v

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELER LİSTESİ xi

ŞEKİLLER LİSTESİ xiii

SİMGELER VE KISALTMALAR xvii

EKLER DİZİNİ xix

1. GİRİŞ 1

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ 3

3. MATERYAL VE YÖNTEM 7

3.1 Materyal 7

3.2 Yöntem 7

3.2.1 Sebze Üreticilerinin ve Örnek Temsili Üretici Sayısının Belirlenmesi...7

3.2.2 Anket Çalışmasının Yapılması……8

3.2.3 Elde Edilen Verilerin Analizi……..9

4. BULGULAR 11

4.1 Üretici Profiline Yönelik Değerlendirmeler 11

4.2 İşletme Profiline Yönelik Değerlendirmeler ……21

4.2.1 Açıkta ve Örtü Altında Sebze Üretim Alanlarının Değerlendirilmesi…21

4.2.2 Açıkta ve Örtü Altında Sebze Üretim Alanlarının Türler Bazında Dağılımı…….23

4.2.3 İlçelere Göre Türler Bazında Üretim Modeli Analizi……26

4.2.4 Üretim Alanlarının Mülkiyet Durumu 27

4.3 Üretim Yapısına Yönelik Değerlendirmeler 28

4.3.1 Teknik Destek Alımına İlişkin Veriler……...28
4.3.2 İlçeler Bazında Ağırlıklı Yetiştirilen Türler.....30
4.3.3 Sebze Türlerinin Üretim Amacı.....31
4.3.4 Sebze Türlerinin Yetiştirilme Yıllarına Ait Veriler.....33
4.3.5 Tohum ve Fide Üretim Materyallerine İlişkin Veriler.....35
4.3.6 Açıkta Sebze Üretiminden Elde Edilen Verim (kg / dekar) Değerleri…39
4.3.7 Örtü Altı Sebze Üretiminden Elde Edilen Verim (kg / dekar) Değerleri.....41
4.3.8 Aşılı Sebze Fidesi Kullanım Durumu……....42
4.3.9 Sertifikalı ve Hibrit Tohum Kullanım Durumu…….44
4.3.10 İlçelere Göre Sebze Türlerine Ait Yetiştirilen Çeşitler……..45
4.3.11 Sebze Türlerinde Kullanılan Ekim-Dikim Mesafeleri……47
4.3.12 Yetiştiricilikte Deneyimli İşgücünden Yararlanma Durumu…….....49
4.3.13 Yetiştiricilikte Karşılaşılan Sorunlar..……50
4.3.14 Kullanılan Sulama Yöntemleri ve Sulamada Karşılaşılan Sorunlar…..54
4.3.15 Yabancı Otlarla Mücadele Yöntemleri ve İlaçlama……57
4.3.16 Üretim Aşamasındaki Ürün Kayıpları……58
4.3.17 Üreticilerin Gübre Çeşit ve Miktarını Belirleme Yöntemleri……....59
4.3.18 Ekim Nöbeti Uygulamaları……....60
4.3.19 Hasat ve Hasatta İşgücü Kullanım Durumu…..……....61
4.4 Pazarlama Yapısına Yönelik Değerlendirmeler 64
4.4.1 Üreticilerin Elde Edilen Gelirden Memnuniyet Durumu…….64
4.4.2 Üreticilerin Elde Ettikleri Ürünleri Pazarlama Yöntemi……..66
4.4.3 Pazarlama Aşamasındaki Ürün Kayıpları, Karşılaşılan Sorunlar ve Öneriler……..68
5. TARTIŞMA VE SONUÇ ..... ……..73
5.1 Üretici Profiline Yönelik Analizler 73
5.2 İşletme Profiline Yönelik Analizler 74
5.3 Üretim Profiline Yönelik Analizler 75
5.4 Pazarlama Profiline Yönelik Analizler..... 78
KAYNAKLAR 81

EKLER 83

ÖZ GEÇMİŞ 97

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 İlçeler bazında kayıtlı çiftçi sayıları 7
Çizelge 3.2 Ankete katılan üreticilerin ilçelere göre dağılımı 8
Çizelge 4.1 İlçelere göre açıkta sebze üretim alanları (dekar) 22
Çizelge 4.2 Açıkta sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu 27
Çizelge 4.3 Örtü altı sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu 28
Çizelge 4.4 Tarım İl Müdürlüğünden teknik destek alım durumu 28
Çizelge 4.5 İlçelere göre sebze türlerinin üretim amacı 31
Çizelge 4.6 İlçelere göre aşılı fide kullanım durumu 42
Çizelge 4.7 Sertifikalı tohum kullanım durumu 44
Çizelge 4.8 Yetiştiricilikte deneyimli işgücü kullanımı 49
Çizelge 4.9 İlçelerde kullanılan sulama yöntemleri 54
Çizelge 4.10 İlçelere göre sulamada karşılaşılan sorunlar 56
Çizelge 4.11 İlçelere göre yabancı otlarla mücadele yöntemleri.....57
Çizelge 4.12 İlçelere göre kimyasal mücadele yapma durumu.....57
Çizelge 4.13 Sebze üreticilerinin gübre çeşit ve miktarını belirleme yöntemleri 60
Çizelge 4.14 Üreticilerin ekim nöbeti yapma durumu 60
Çizelge 4.15 Sebze üreticilerinin uyguladıkları ekim nöbeti rotasyonu.....61
Çizelge 4.16 İlçelere göre hasatta kullanılan iş gücü 62
Çizelge 4.17 İlçelere göre ürün pazarlama yöntemleri.....66
Çizelge 4.18 Üreticilerin sebzelerini pazarlamaya yönelik tercihleri.....72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1 Üreticilerin ilçelere göre cinsiyet dağılımı 11
Şekil 4.2 Üreticilerin ilçelere göre yaş aralığı dağılımı 12
Şekil 4.3 Üreticilerin ilçelere göre eğitim durumlarının dağılımı 12
Şekil 4.4 Üreticilerin ilçelere göre ikametgâh durumları 13
Şekil 4.5 Üreticilerin ilçelere göre ailedeki birey sayısı.....13
Şekil 4.6 Aile bireylerinin üretime katılma durumu.....14
Şekil 4.7 Üreticilerin sosyal güvence durumu.....14
Şekil 4.8 Üreticilerin tarımsal kuruluşlara üyelik durumu 15
Şekil 4.9 Üreticilerin geçim sağlama faaliyetleri 15
Şekil 4.10 İlçelere göre üretim alanından elde edilen aylık ortalama gelir 16
Şekil 4.11 Erciş ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı.....16
Şekil 4.12 Gevaş ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı.....17
Şekil 4.13 Edremit ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı.....17
Şekil 4.14 Tuşba ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı.....18
Şekil 4.15 Muradiye ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı.....18
Şekil 4.16 İpekyolu ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı.....19
Şekil 4.17 Erciş ilçesi üreticilerinin sebze türlerinin üretimini yapma eğilimleri.....19
Şekil 4.18 Gevaş ilçesi üreticilerinin sebze türlerinin üretimini yapma eğilimleri 20
Şekil 4.19 Diğer ilçelerdeki üreticilerin sebze türlerinin üretimini yapma eğilimleri…20
Şekil 4.20 Sebze yetiştiriciliği ile ilgili kursa katılım durumu.....21
Şekil 4.21 İlçelere göre açıkta sebze üretim alanları (dekar) 22
Şekil 4.22 İlçelere göre örtü altı sebze üretim alanları (dekar) 23
Şekil 4.23 Erciş ve Gevaş ilçeleri türler bazında açıkta sebze üretim alanları (dekar) .24

Şekil 4.24 Tuşba, Edremit, Muradiye ve İpekyolu ilçeleri türler bazında açıkta sebze üretim alanları (dekar) 25
Şekil 4.25 Gevaş ve Edremit ilçeleri türler bazında örtü altı sebze üretim alanları (dekar).....25
Şekil 4.26 İlçelere göre sebze üretim modelleri 26
Şekil 4.27 Açıkta sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu 27
Şekil 4.28 Örtü altı sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu 28
Şekil 4.29 Tarım İl Müdürlüğünden destek alım durumu 29
Şekil 4.30 Teknik destek alınan konular 29
Şekil 4.31 İlçelere göre yetiştirilen sebze türlerinin dağılımı.....30
Şekil 4.32 Erciş ve Gevaş ilçeleri üreticilerinin sebze üretim amacı 32
Şekil 4.33 Edremit, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye ilçeleri üreticilerinin sebze üretim amacı.....33
Şekil 4.34 Erciş ve Gevaş ilçesi üreticilerinin sebze türlerini yetiştirme yılları.....34
Şekil 4.35 Edremit, İpekyolu, Tuşba ve Muradiye ilçesi üreticilerinin sebze türlerini yetiştirme yılları.....34
Şekil 4.36 Erciş ve Gevaş ilçelerinde kullanılan üretim materyalleri 35
Şekil 4.37 Edremit, İpekyolu, Tuşba ve Muradiye ilçelerinde kullanılan üretim materyalleri 36
Şekil 4.38 Erciş ve Gevaş ilçelerinde kullanılan fide üretim materyallerinin temin yeri37
Şekil 4.39 Edremit, Tuşba ve İpekyolu ilçelerinde kullanılan fide üretim materyallerinin temin yeri 38
Şekil 4.40 İlçelerde kullanılan tohum üretim materyallerinin temin yeri.....39
Şekil 4.41 Erciş ve Gevaş ilçelerinde türler bazında verim değerleri (kg/da).....40
Şekil 4.42 Edremit, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye ilçelerinde türler bazında verim değerleri (kg/da).....41
Şekil 4.43 Edremit ve Gevaş ilçelerinde türler bazında örtü altı verim değerleri (kg/da)41
Şekil 4.44 Erciş ve Gevaş ilçelerinde aşılı sebze fidesi kullanımı 43
Şekil 4.45 Edremit, Tuşba ve İpekyolu ilçelerinde aşılı sebze fidesi kullanımı.....43
Şekil 4.46 İlçeler ve türler bazında sertifikalı tohum kullanımı 45
Şekil 4.47 Erciş ve Gevaş ilçelerinde yetiştirilen sebze türlerine ait çeşitler 46
Şekil 4.48 Diğer ilçelerde yetiştirilen sebze türlerine ait çeşitler 47

Şekil 4.49 Erciş ve Gevaş ilçelerindeki sebze türlerine ait ekim-dikim mesafesi.....48
Şekil 4.50 Diğer ilçelerdeki sebze türlerine ait ekim-dikim mesafesi.....49
Şekil 4.51 Erciş ilçesi üreticilerinin yetiştiricilikte karşılaştıkları sorunların dağılımı..50
Şekil 4.52 Gevaş ilçesi üreticilerinin yetiştiricilikte karşılaştıkları sorunların dağılımı 51
Şekil 4.53 Diğer ilçelerdeki üreticilerinin karşılaştıkları sorunların dağılımı.....51
Şekil 4.54 Erciş ilçesi domates ve lahana üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar.....52
Şekil 4.55 Gevaş ilçesi taze fasulye üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar.....53
Şekil 4.56 Diğer ilçelerde yoğun yetiştirilen türlerde karşılaşılan sorunlar.....53
Şekil 4.57 Erciş ve Gevaş ilçelerinde kullanılan sulama yöntemleri 55
Şekil 4.58 Diğer ilçelerde kullanılan sulama yöntemleri 56
Şekil 4.59 Erciş ve Edremit ilçelerinde üretim aşamasındaki ürün kayıpları.....58
Şekil 4.60 Diğer ilçelerde üretim aşamasındaki ürün kayıpları.....59
Şekil 4.61 Erciş ve Tuşba ilçelerinde türler bazında hasatta kullanılan işgücü.....62
Şekil 4.62 Diğer ilçelerde türler bazında hasatta kullanılan işgücü 63
Şekil 4.63 Erciş ve Tuşba ilçelerindeki gelir memnuniyet durumu 64
Şekil 4.64 Gevaş ve Edremit ilçelerindeki gelir memnuniyet durumu.....65
Şekil 4.65 İpekyolu ve Muradiye ilçelerindeki gelir memnuniyet durumu.....66
Şekil 4.66 Erciş ve Tuşba ilçeleri üreticilerinin ürünlerini pazarlama yöntemi 67
Şekil 4.67 Muradiye ve İpekyolu ilçeleri üreticilerinin ürünlerini pazarlama yöntemi .67
Şekil 4.68 Gevaş ve Edremit ilçeleri üreticilerinin ürünlerini pazarlama yöntemi 68
Şekil 4.69 Erciş ve Edremit ilçelerinde pazarlama aşamasındaki ürün kayıpları.....69
Şekil 4.70 Diğer ilçelerde pazarlama aşamasındaki ürün kayıpları.....70
Şekil 4.71 Erciş ve Gevaş ilçelerinde pazarlama sırasında karşılaşılan sorunlar 71
Şekil 4.72 Diğer ilçelerde pazarlama sırasında karşılaşılan sorunlar 72

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamalarıyla aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	**Açıklama**
da	Dekar
n	Katılımcı sayısı
N	Popülasyondaki işletme sayısı
p	Sebze üretimi yapan üreticilerin oranı
%	Yüzde

Kısaltmalar	**Açıklama**
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler başta olmak üzere Eğitim Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Fen Bilimleri alanlarında istatistiksel analize yönelik bir bilgisayar programıdır.)
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1. Sebze Üreticilerine Uygulanan Anket Soruları 83

1. GİRİŞ

Sebze yetiştiriciliği iklim koşullarına bağlı kalınarak açıkta yetiştiricilik şeklinde yapılabileceği gibi, farklı örtü altı sistemlerini (alçak ve yüksek tüneller, cam veya plastik örtüye sahip seralar) kullanarak iklim etkisinin kısmen ya da tamamen kaldırılmasına olanak sağlayan örtü altı yetiştiriciliği şeklinde de yapılabilmektedir (Sevgican vd., 2000; Sevgican, 2002; Tüzel ve Gül, 2008; Tuncer, 2018; Tüzel vd., 2020). 2022 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; ülkemizde toplam 733.851 dekar alanda 8.154.583 ton örtü altı sebze üretimi yapılmakta, Doğu Anadolu Bölgesi ise %0.49'luk oran ve 40.224 ton üretim değeriyle örtü altı sebze üretiminde bölgeler arasında 5. sırada, üretim alanı bakımından da yine bölgeler arasında %0.4'lük (2.773 dekar) payla 5. sırada yer almaktadır (Tuncer, 2023). Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Van ilinde ise toplam 189 dekar alanda 2.380 ton örtü altı sebze tarımı yapılmaktadır. İl, Bölge illeri arasında örtü altı sebze üretimi bakımından Elazığ (21.724 ton), Erzincan (10.079 ton) ve Erzurum (2.766 ton) illerinden sonra 4. sırada yer almaktadır. İlde örtü altı tarımının daha yoğun olarak yapıldığı ilçeler ise sırasıyla Çaldıran (960 ton), Edremit (822 ton) ve Erciş (528 ton)'dir (Tuncer, 2023). İlde örtü altı sebze tarımında daha çok sofralık hıyar (1.391 ton), sofralık domates (774 ton) ve sivri biber (70 ton) yetiştirilmektedir (TÜİK, 2022; Tuncer, 2023).

Açıkta sebze üretim verileri değerlendirildiğinde ise, ülkemizde 7.789.447 dekar alanda toplam 31.589.309 ton açıkta sebze üretimi yapılmakta, Doğu Anadolu Bölgesi ise açıkta sebze üretiminde %3.8'lik payla (1.185.348 ton), üretim alanı bakımından da yine %4.3'lük payla (331.722 da) bölgeler arasında 7. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2022). Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Van ilinde 2022 yılı TÜİK verilerine göre 28.143 dekar alanda 102.524 ton açıkta sebze üretimi yapılmaktadır. İl, bölge illeri arasında üretim bakımından Bitlis (232.585 ton), Elazığ (207.322 ton), Muş (171.337 ton), Erzincan (126.566 ton), Iğdır (111.626 ton) ve Malatya (103.085 ton) illerinden sonra 7. sırada yer almaktadır. Van ilinde açıkta sebze üretiminin yoğun olarak yapıldığı ilçeler ise sırasıyla Gevaş (45.410 ton), Erciş (24.357 ton), Edremit (18.409 ton), Merkez (9.742 ton) ve Muradiye (2.567 ton)'dir (TÜİK, 2022). Ürün deseni çeşitlilik göstermekle birlikte ilde en çok sırasıyla sofralık domates (51.099 ton), sofralık hıyar (10.164 ton),

taze fasulye (9.764 ton), kavun (7.035 ton), karpuz (6.694 ton), sivri biber (3.500 ton) ve beyaz lahana (8.162 ton) üretimi yapılmaktadır.

Bu çalışmada Van ili'nin 6 ilçesinde (Gevaş, Edremit, Erciş, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye) hem örtü altı hem de açıkta sebze üretimini kapsayacak şekilde geniş çaplı taramalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışma, ilde sebzecilik potansiyelinin araştırılmasına yönelik ilk çalışma olmasından dolayı önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında, ilçeler (Gevaş, Edremit, Erciş, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye) bazında toplam sebze üretici sayılarının belirlenmesi, bu üreticiler arasından anket yapılan temsili üreticilerin seçilmesi, üreticilerle yüz yüze anket çalışmalarının yapılması ve elde edilen verilerin analizi yer almaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda, elde edilen sonuçlar sayesinde, Van ili sebzeciliğinin üretim ve üretici profilleri ortaya konulmuş olunacak ve ilçeler bazında sebze üreticilerinin beklentileri, sorunları tespit edilerek yörede sebzecilik faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlanmış olunacaktır. Ayrıca çalışmadan elde edilen sonuçların, Van ilinde sebzecilik araştırmalarına bir alt yapı ve envanter niteliği taşıması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilecek sonuçların, ilde sebzecilik faaliyetlerinin ön plana çıktığı ilçelerde (Erciş, Gevaş, Edremit, Muradiye, İpekyolu ve Tuşba) projeksiyon, yönlendirme ve uygulamalarla ilin sebzecilik faaliyetlerinin gelişmesine katkıda bulunulacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmadan elde edilen sonuçların, üretim deseninde benzer özellik gösteren ilçelerde üretim desenini çeşitlendirmeye, ürün yönlendirmesinin yapılmasına, yeni sebze tür ve çeşitlerinin, yeni metot ve sebze üretim teknolojilerinin devreye sokulmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bunların dışında çalışma sonuçlarının, tarım teşkilatlarınca da paylaşılması elde edilen verilerin geniş sebze üreticisi kitlelere ulaşmasını sağlayacak ve Van ili sebzeciliğinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, bu bağlamda özgün nitelik taşımaktadır.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

Türkiye, Dünya ülkeleri arasında sebzecilik potansiyeli yönünden önemli bir yere sahiptir. Sebzecilik sektörü geçmişten günümüze büyük aşamalar kaydetmiştir. Gerek birim alandan fazla gelir getirmesi, gerek üretiminin teknolojiye yatkınlığı ve gerekse yeni sebze tür ve çeşitlerinin devreye girmesiyle sebzecilik sektörü 1980'li yıllardan itibaren boyut değiştirmiştir. Günümüzde sebze tüketimine olan iç ve dış talebin artışı, farklı sektördeki sanayicilerin sebzecilik sektörüne yaptıkları yatırımlarla sebzecilik faaliyetleri ülkemizde aile sebzeciliğinden modern sebzeciliğe doğru yönelmiştir. Dünyada teknolojinin tarımın her koluna girmesi, teknolojinin gerektirdiği kimyasal girdilerin kullanımı, modern sulama yöntemlerinin kullanılması, verim ve kalitesi yüksek tür ve çeşitlerin geliştirilmesi üretimi ve kaliteyi artırmıştır. Üretimin ve kalitenin artışı ile birlikte Türkiye dış pazarlarda ürünlerini pazarlama şansı da elde etmiştir.

Türkiye'deki sebzecilik sektörü, farklı endüstri dallarını da içinde bulundurmaktadır. Bir yandan üretimde kullanılan ekipmanlara yönelik sektörün gelişimi, modern seraların kurulması, topraksız tarım tekniklerinin devreye girişi, ıslah çalışmalarının hızlanması, araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılması sektörün boyut değiştirmesinde rol oynamıştır.

Farklı illerde farklı araştırıcılar tarafından, sebze üretim potansiyelinin belirlenmesine yönelik sebze üretim merkezleri ve işletmelerinde üreticilerle yüz yüze yapılmış anket çalışması sonuçlarını içeren çalışmalar bulunmaktadır (Akpınar ve Yalçın, 2001; Aktaş vd., 2002; Gül vd., 2004; Altıntaş ve Akçay, 2007; Yalçın ve Boz, 2007; Çıkman ve Yarba, 2008; Engindeniz vd., 2010; Geçmez, 2011; Büyükkalay, 2019). Ancak yapılan literatür taramaları sonucunda daha önce Van ili'nin sebzecilik potansiyelinin belirlenmesine yönelik bu tarz çalışmaların yapılmadığı tespit edilmiştir.

Altıntaş ve Akçay (2007), Tokat ili Erbaa ovasındaki tarım işletmelerinin optimum üretim planlarının belirlenmesi amacıyla 10 köyden 105 adet işletme ile anket çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda, tarım işletmelerinin üretim kaynaklarından etkin bir şekilde yararlanamadığı ve kaynak kullanımı konusunda gerekli eğitimi almaları gerektiği belirlenmiştir.

Akpınar ve Yalçın (2001), Kahramanmaraş ili Merkez ilçeye bağlı köylerdeki tarım işletmelerinin ekonomik yapıları ile yıllık faaliyet sonuçlarını incelemişlerdir.

Tarım işletmelerinden anket yoluyla alınan cevaplar doğrultusunda işletmelerde ortalama arazi genişliğinin 28.89 dekar, ortalama çiftçi ailesi nüfusunun 7.03 kişi olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, dekara düşen işletme başarı ölçütlerinin işletme büyüklüğü ile ters orantılı olduğu, küçük işletmelerin daha başarılı çalıştıkları belirlenmiştir.

Yalçın ve Boz (2007), Antalya ili Kumluca ilçesinde üreticilerin kullandıkları bilgi kaynaklarını belirlemek amacıyla seralarda sebze üretimi yapan 150 üretici ile yüz yüze anket çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda bölgede yayım konusunda tarım il ve ilçe müdürlüklerinin önemlerinin azaldığı, bunun yerini ilaç, tohum ve gübre bayilerinin aldığı saptanmıştır.

Engindeniz vd. (2010), sera sebzelerinin karşılaştırmalı girdi analizini belirlemek amacıyla anket çalışması yapmışlardır. Anket çalışması sonucunda, üreticilerin kimyasal ilaçları gereğinden fazla kullandıkları, üreticilerin %50'sinin toprak analizi yaptırmadıkları, üreticilerin %40.8'sinin kullandıkları gübre çeşidini bayi önerisine, %31.2' sinin ise kendi bilgi ve deneyimlerine göre belirledikleri saptanmıştır.

Aktaş vd. (2002), Harran Ovası'nda sebze üretimi ve tarımsal yayım sorunlarını belirlemek amacıyla yürüttükleri çalışmada örnekleme yöntemi ile 5 köyde seçilen 48 denekle anket çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda, üreticilerin örgütsüz ve işletmelerinin küçük olduğu, üretim tekniği konusundaki çalışmaların yetersiz ve işletme ekonomisi yayımının hiç yapılmadığı belirlenmiştir.

Çıkman ve Yarba (2008), Şanlıurfa İli Harran Ovası sebze yetiştiriciliğinde karşılaşılan bitki koruma sorunlarını belirlemek amacıyla 100 üretici ile anket yapmışlardır. Anket sonuçlarına göre, sebze üreticilerinin %81'inin tarımsal mücadele alanındaki bilgi ve faaliyetleri komşuları ve çevrelerine bakarak, %13'ünün özel firmalara ilaç bayilerine danışarak, %4'ünün serbest çalışan danışman ziraat mühendislerine, %2'sinin ise en yakın ziraat teşkilatına danışarak karar verdiğini belirlemişlerdir. İlaçlama zamanını ayarlamada ise üreticilerin %57'sinin hastalık ve zararlılar ortaya çıktığında, %18'inin komşularına bakarak, %9'unun ise ilaçlama takvimine göre belirledikleri, %16'sının ise hiç ilaçlama yapmadığı saptanmıştır. Üreticilerin %13'ü sebze üretim alanlarında yağmurlama veya damla sulama yöntemini, %87'sinin ise salma sulama sistemini kullandıkları belirlenmiştir.

Gül vd. (2004) tarafından, Adana ilinde karpuz üretim maliyeti ve pazarlama yapısının incelenmesi üzerine yapılan çalışmada, üreticilerin büyük çoğunluğunun ürününü tüccara sattığı ve karpuz satışının %51 oranında peşin olarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Geçmez (2011), Diyarbakır ilinin 3 ilçesinin (Ergani, Çınar ve Merkez) sebze üretim potansiyelini belirlemek amacıyla 160 sebze üreticisiyle anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonucunda, yetiştiricilerin bitki koruma konusunda eksik ve yanlış bilgilere sahip oldukları, pazar bulmakta zorlandıkları, sebze üretim alanlarının çok parçalı olmasının sonucunda yetiştiricilerin üretimi küçük alanlarda yaptıkları belirlenmiştir.

Akın vd. (2017), Diyarbakır ilinde yapmış oldukları çalışmada, üreticilerin %39.1'inin tarım teşkilatı ile irtibatlı olmadıklarını, irtibatlı olan %60.6 üreticinin sadece %11.9'unun bilgi almak için tarım teşkilatına gittiğini belirlemişlerdir. Araştırıcılar ayrıca, üreticilerin bilgi almak istedikleri kurumlar sıralamasında ilk sırada %38.8 oranla ziraat fakültesinin, ikinci sırada %36.2 oranla tarım teşkilatının olduğunu tespit etmişlerdir.

Akın vd. (2018), Diyarbakır ilinde seracılık işletmelerinin mevcut durumu ve yapısal özelliklerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, güneş enerjili sera olarak desteklenen seraların %95.7'nin kalorifer, %4.3'ünün fan ısıtma sistemiyle sıcaklık dengesinin sağlandığını, araştırma kapsamına alınan işletmelerin %90'nın tek ürün, %10'nun ise çift ürün yetiştirdiğini belirtmişlerdir.

Büyükkalay (2019), Antalya ilinde karpuz üretim ve pazarlama yapısını belirlemek amacıyla, Serik ve Aksu ilçelerinde toplam 70 üreticiyle yüz yüze anket yöntemiyle çalışma yapmışlardır. Araştırma sonucunda, bölgede karpuz üreticilerinin üretim sürecindeki en önemli sorunların girdi fiyatlarının yüksekliği, hastalık ve zararlılar, sulama ve işgücü tedariki olduğu belirlenmiştir. Pazarlama aşamasında ise tek veya sınırlı sayıda alıcı bulunması ve üretici fiyat düzeyinin belirsizliği öne çıkan sorunlar arasında yer almıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Çalışmada birincil materyal olarak, Van ilinin 6 ilçesinde (Edremit, Erciş, Gevaş, İpekyolu, Tuşba ve Muradiye) bulunan sebze üreticilerinden yüz yüze anket yoluyla elde edilen birincil veriler kullanılmıştır. Bu verilerin yanı sıra, ikincil materyal olarak Van Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlüklerinden temin edilen verilerden yararlanılmıştır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Sebze Üreticilerinin ve Örnek Temsili Üretici Sayısının Belirlenmesi

Araştırmanın populasyonunu, Van ilinin 6 ilçesinde (Erciş, Gevaş, Edremit, Muradiye, İpekyolu ve Tuşba) Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı toplam 194 işletme oluşturmuştur (Çizelge 3.1). Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olan bu üreticilerin sahip oldukları üretim alanları, kişisel verilerin korunması kapsamında olduğundan Tarım ve Orman İl Müdürlüklerinden alınamamıştır. Bu nedenle örnek sayısını belirlemede üretim alanı üzerinden örnekleme yöntemi değil, oranlar üzerinden oransal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnek hacmi hesaplanırken %90 güven aralığı ve %5 hata payı esas alınarak, ankete katılan üretici sayısı 112 olarak hesaplanmıştır. Ankete katılan üretici sayıları ilçelere göre oransal olarak dağıtılmıştır. İlçelere göre katılımcı sayıları Çizelge 3.2'de verilmiştir.

Çizelge 3.1 İlçeler bazında kayıtlı çiftçi sayıları

İlçeler	Toplam çiftçi sayısı	%
Erciş	52	26,80
Gevaş	105	54,12
Tuşba	14	7,22
Edremit	14	7,22
Muradiye	5	2,56
İpekyolu	4	2,06
TOPLAM	194	100

Çizelge 3.2 Ankete katılan üreticilerin ilçelere göre dağılımı

İlçeler	Anket çalışması yapılacak üretici sayısı
Erciş	31
Gevaş	60
Tuşba	8
Edremit	8
Muradiye	3
İpekyolu	2
TOPLAM	112

Ayrıca bu ilçeleri temsil eden köylerin ve yetiştiricilerin belirlenmesinde, bölgede uzun yıllar görev yapan ve tarımsal faaliyette bulunan kişi ve kurumların bilgisine de başvurulmuştur. Örnek hacmi oransal örnekleme yöntemi ile Eşitlik 3.1 kullanılarak hesaplanmıştır (Newbold, 1995; Miran, 2002).

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma px^2 + p(1-p)} \qquad (3.1)$$

n: Örnek hacmi

N: Popülasyondaki işletme sayısı (194)

p: sebze üretimi yapan üreticilerin oranı, (maksimum örnek hacmine ulaşmak için 0,50 alınmıştır)

αpx2: Varyansı (0,0026) vermektedir.

3.2.2 Anket Çalışmasının Yapılması

Anket formlarındaki sorular yetiştiricinin anlayacağı şekilde açık ve anlaşılır olarak hazırlanmış ve üreticiler tarafından verilen cevaplar bizzat araştırıcı tarafından anket formlarına kaydedilmiştir. Örnek hacmini oluşturan toplam 112 üreticiye anket uygulanmıştır. Anket çalışmasında, Van ilinin 6 ilçesinde hem örtü altı hem de açıkta sebze üretimine yönelik 61 soru yer almıştır. Ankette yer alan sorular (Anket formu) EK-1'de sunulmuştur.

Anket çalışmasında, üretici profiline yönelik sorular (yaş, eğitim durumu, cinsiyet, hane genişliği, meslek durumu, geçim kaynağı, memnuniyet durumu, üreticilerin tarımsal kuruluşlara üyelik durumu vs.), tarımsal işletme profiline yönelik sorular (türler bazında sebzecilik alanına ait toplam açıkta sebze arazi varlığı, sera arazi varlığı, arazinin mülkiyet durumu, üretim modeli vs.), üretim yapısına yönelik sorular (sera ve açıkta üretim için tercih edilen çeşitler, çeşit tercihini belirlemede etkili olan faktörler, üreticinin sebze üretim amacı, türler bazında ve toplam dekara verim miktarları, üretimde kullanılan çoğaltım materyali ve temin şekilleri, sertifikalı veya hibrit tohum kullanım durumu, aşılı fide kullanım durumu, sebze yetiştirilen alanların nadasa bırakılma durumu, türler bazında kullanılan dikim istemleri ve dikim aralıkları, sulama sistemleri ve sıklığı, gübre kullanım durumu, hasat şekli ve sıklığı) ve pazarlama yapısına yönelik sorular (üreticilerin ürettikleri ürünü nerede pazarladıkları, pazar sorunları vs.) yer almıştır.

3.2.3 Elde Edilen Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan anket formunda; üretici ve tarımsal işletme profili, üretim yapısı ve pazarlama yapısına yönelik, açık-kapalı uçlu ve çoktan seçmeli formatındaki farklı soru tipleri kullanılmıştır. Anketlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS istatistik paket programından yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra, bazı verilerin değerlendirilmesinde ise yüzde (%) ve frekans dağılımları şeklinde tablolaştırma yapılmıştır.

4. BULGULAR

4.1 Üretici Profiline Yönelik Değerlendirmeler

Van ilinin 6 ilçesinde (Erciş, Gevaş, Tuşba, Edremit, Muradiye ve İpekyolu) sebze üreticilerinin cinsiyet dağılımları Şekil 4.1'de, yaş dağılımları Şekil 4.2'de ve eğitim durumları Şekil 4.3'de verilmiştir. Erciş, Muradiye ve İpekyolu ilçelerinde üreticilerin tamamını erkekler oluştururken, Tuşba ve Edremit ilçelerinde kadın üreticilerin oranı %12.5, Gevaş ilçesinde ise bu oran %3.3 olarak bulunmuştur (Şekil 4.1). Üreticilerin yaş dağılım oranları incelendiğinde ise; Edremit (%50), Muradiye %66.7) ve Gevaş (%50) ilçelerinde 60 yaş üstü üreticiler ön plandayken, İpekyolu (%100), Tuşba (%50) ve Erciş (%51.6) ilçelerinde 40-60 yaş aralığındaki üreticilerin daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 4.2). Ankete katılan üreticilerin eğitim durumuna bakıldığında; Tuşba ve Edremit ilçelerinde eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu, Gevaş (%56.7), Erciş (%51.6) ve İpekyolu ilçelerinde (%50) katılımcıların çoğunun ilkokul düzeyinde eğitim aldığı, Muradiye ilçesinde ise katılımcıların %66.7'sinin okuryazar olmadığı tespit edilmiştir (Şekil 4.3).

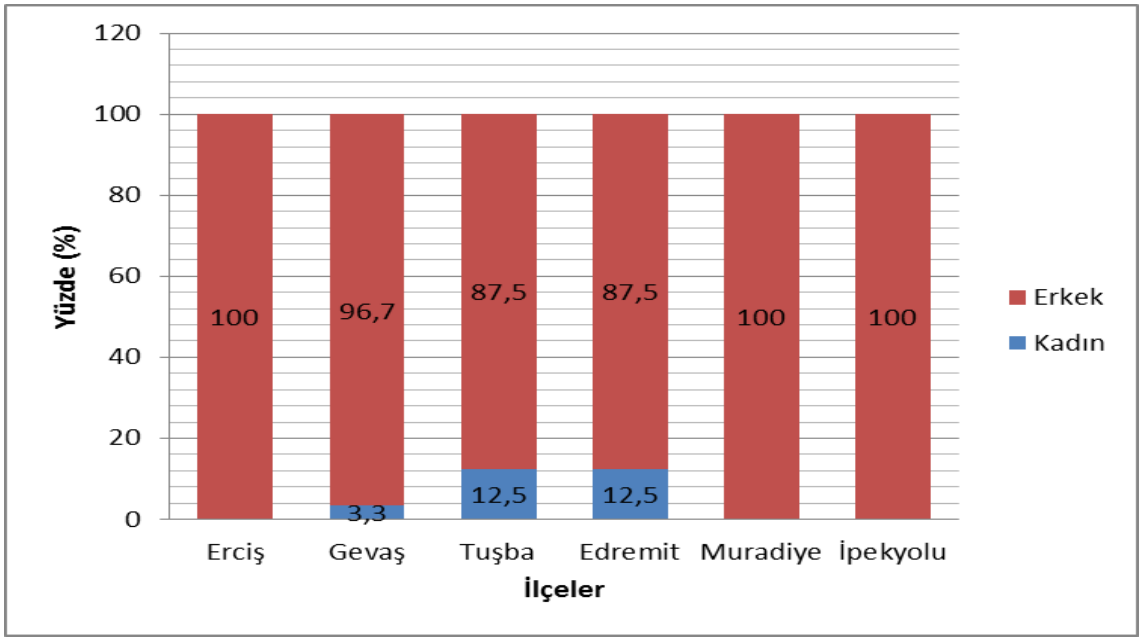

Şekil 4.1 Üreticilerin ilçelere göre cinsiyet dağılımı

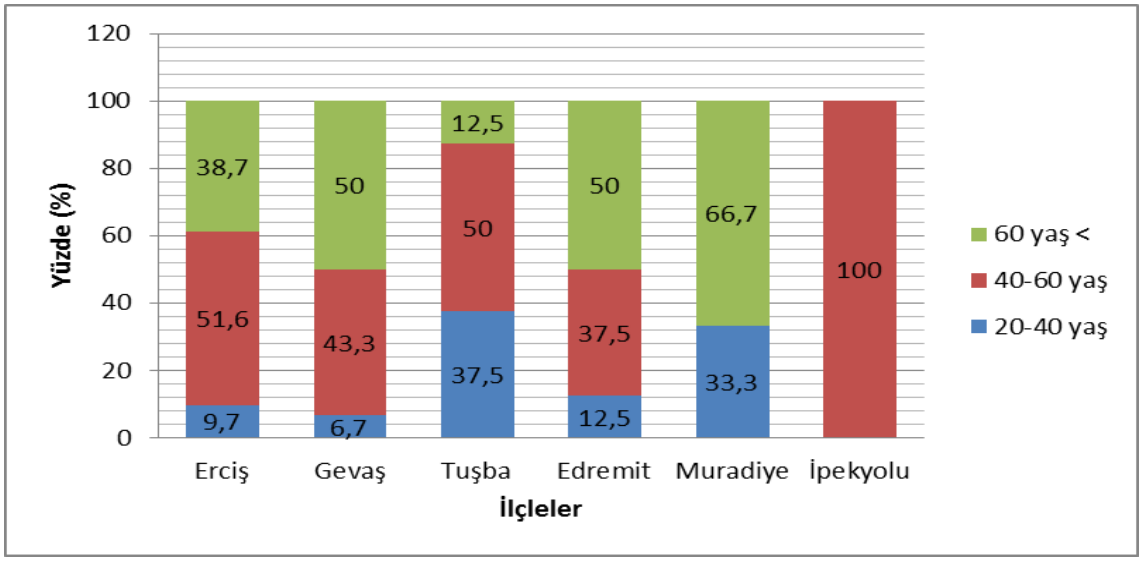

Şekil 4.2 Üreticilerin ilçelere göre yaş aralığı dağılımı

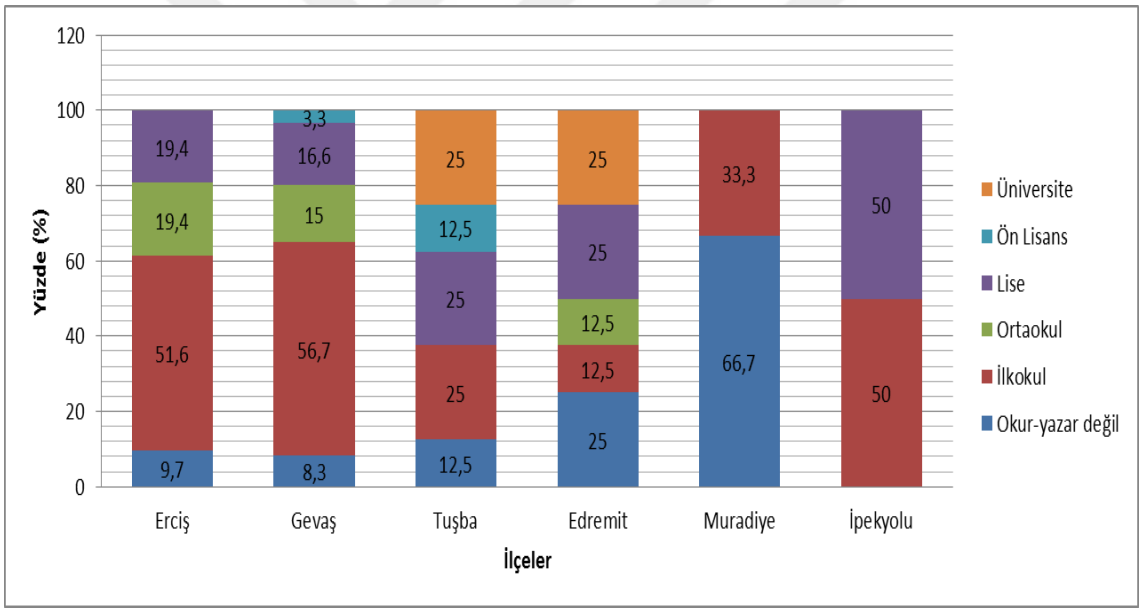

Şekil 4.3 Üreticilerin ilçelere göre eğitim durumlarının dağılımı

Sebze üreticilerinin ikametgâh durumlarına bakıldığında Erciş (%71), Gevaş (%81.7) ve Edremit (%62.5) ilçelerinde katılımcıların çoğunluğunun, Muradiye ilçesinde ise katılımcıların tamamının mahallede ikametgâh ettiği belirlenmiştir (Şekil 4.4). Ayrıca, ilçeler bazında katılımcıların genel olarak kalabalık aile yapısına (6 kişi ve üzeri) sahip olduğu saptanmıştır (Şekil 4.5).

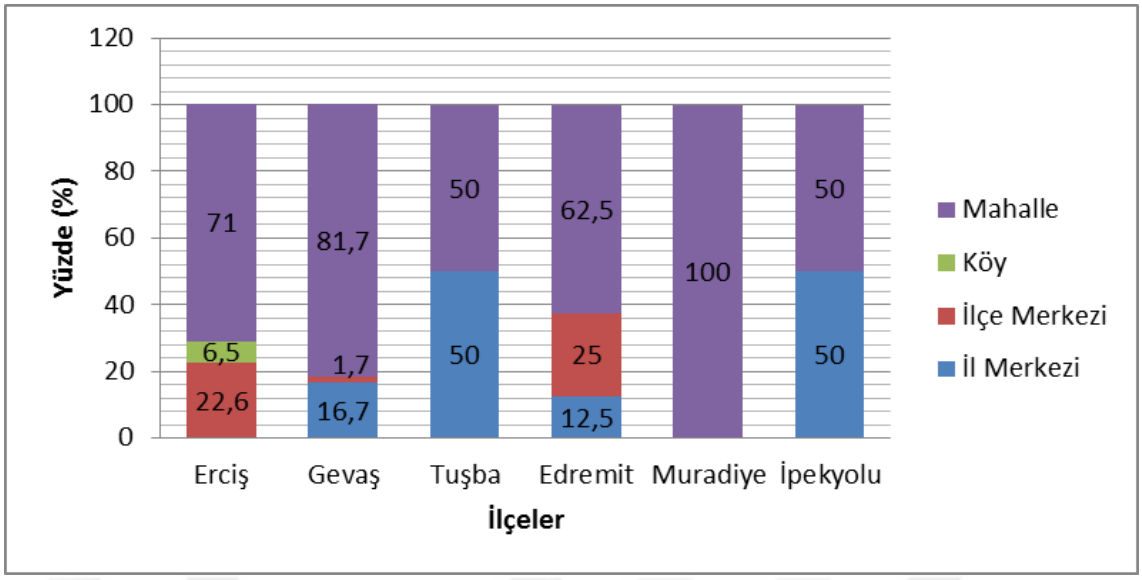

Şekil 4.4 Üreticilerin ilçelere göre ikametgâh durumları

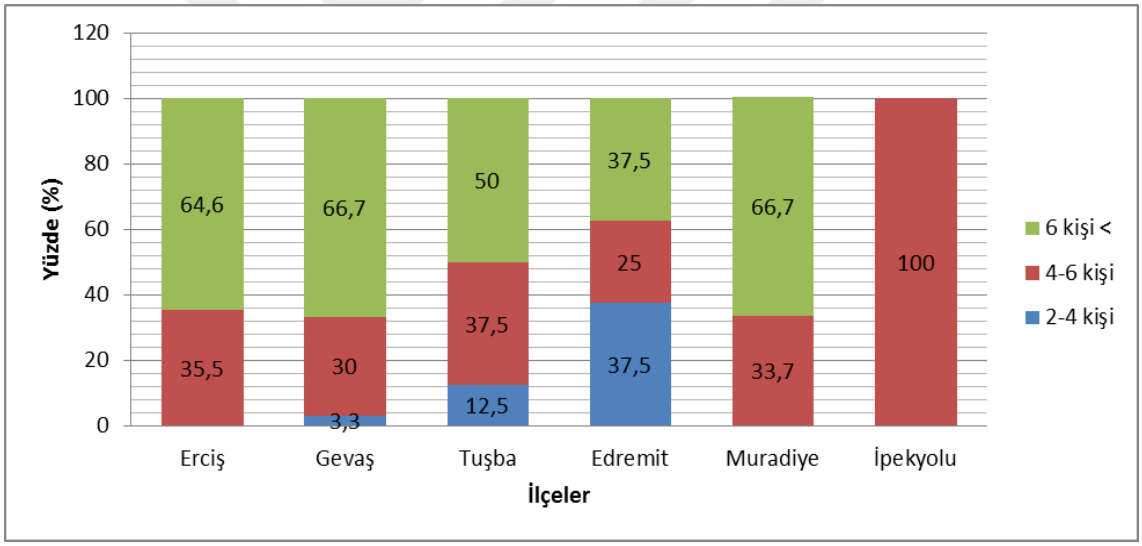

Şekil 4.5 Üreticilerin ilçelere göre ailedeki birey sayısı

Muradiye ve İpekyolu ilçelerinde ankete katılan üreticilerin tamamında aile bireylerinin üretime katıldığı, Gevaş, Erciş ve Edremit ilçelerinde ise aile bireylerinin üretime katılma oranlarının sırasıyla %91.7, %87.1 ve %75 olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.6). Sosyal güvence bakımından ise Muradiye (%66.7), Gevaş (%56.7) ve Erciş (%54.8) ilçelerinde sebze üreticilerinin çoğunluğunun Bağ-Kur'lu olduğu saptanmıştır (Şekil 4.7).

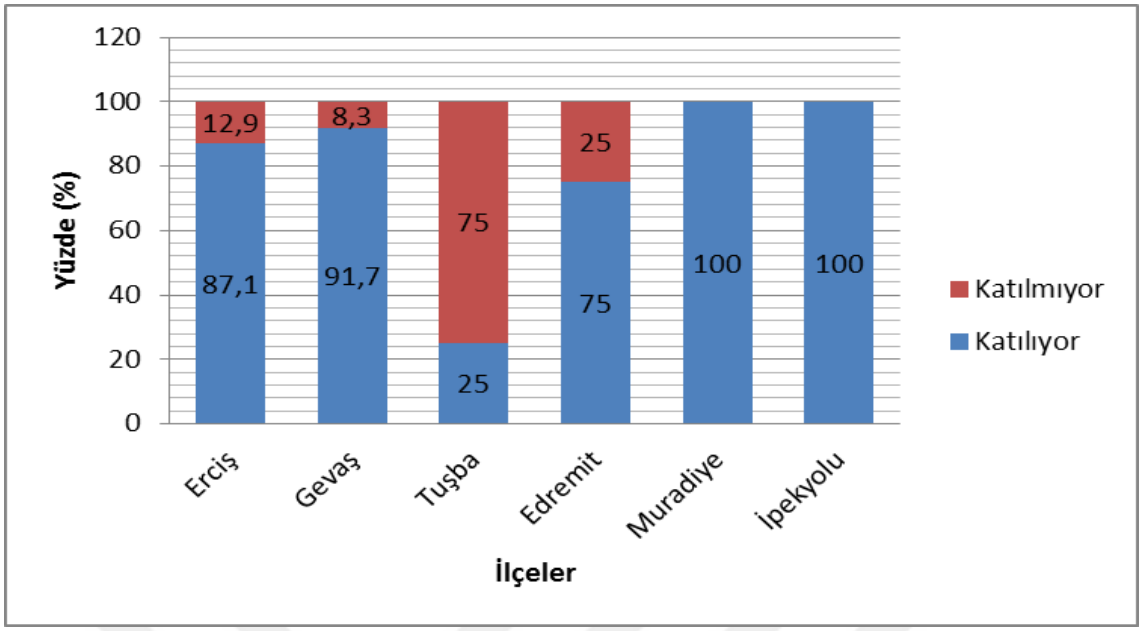

Şekil 4.6 Aile bireylerinin üretime katılma durumu

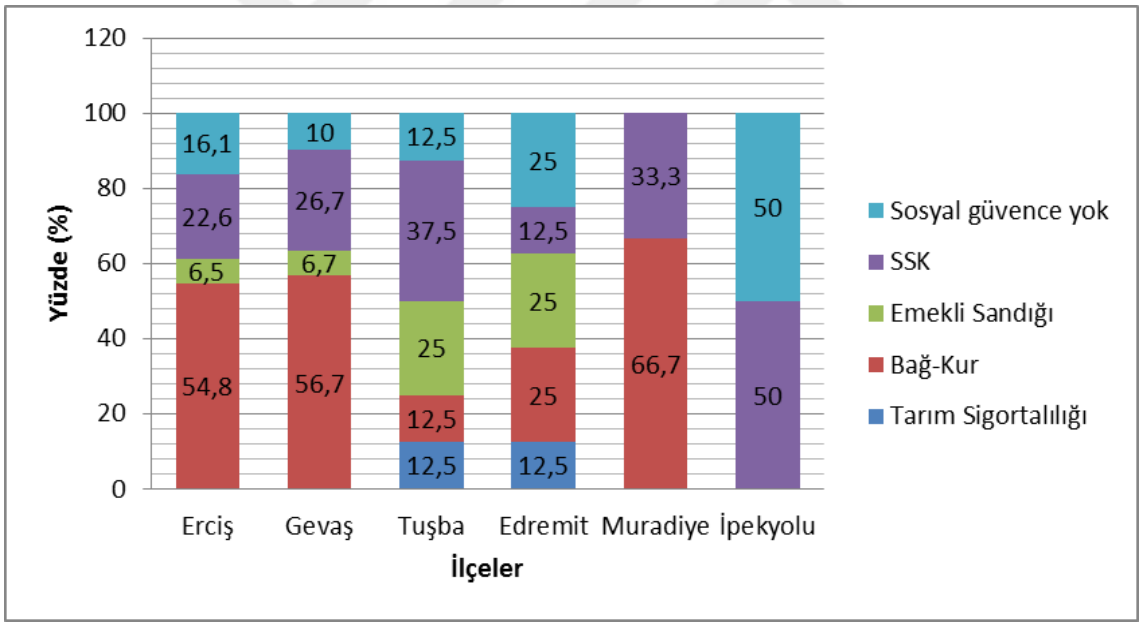

Şekil 4.7 Üreticilerin sosyal güvence durumu

Sebze üreticilerinin tarımsal kuruluşlara üyelik durumları incelendiğinde; Muradiye ilçesinde ankete katılan üreticilerin tamamının hem Ziraat Odası hem de Tarım Kredi Kooperatifine üye olduğu, Edremit ve Erciş ilçelerinde ise yine bu üyelik tipinin sırasıyla %50 ve %41.9 oranlarıyla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gevaş ilçesi üreticilerinin ise büyük çoğunluğunun (%43.3) sadece Ziraat Odası üyeliğinin olduğu

belirlenmiştir (Şekil 4.8). Edremit (%87.5), Muradiye (%66.7), Gevaş (%63.3) ve Erciş (%58.1) ilçelerinde sebze üreticilerinin çoğunluğunun geçimlerini çiftçilik yaparak sağladığı, Tuşba ilçesinde ise katılımcıların çoğunun (%62.5) çiftçilik dışında farklı meslek grupları içinde de yer aldıkları saptanmıştır (Şekil 4.9). Muradiye ve İpekyolu ilçelerinde ankete katılan sebze üreticilerin tamamı, Tuşba, Gevaş ve Erciş ilçelerinde ise çoğunluğu üretim alanlarından aylık ortalama 20.000-30.000 TL gelir elde ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.10).

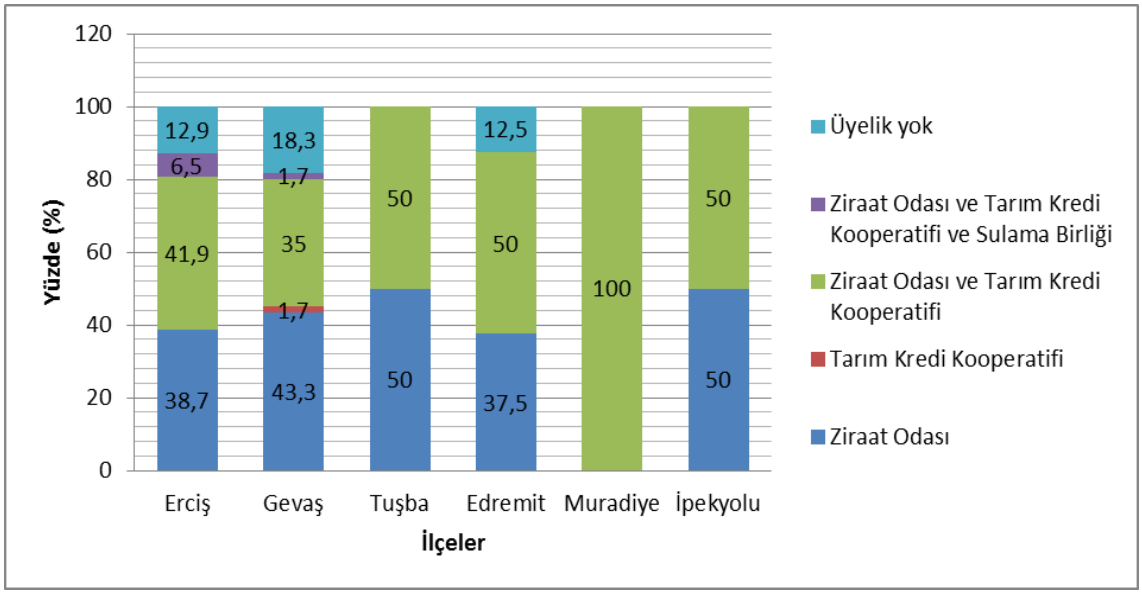

Şekil 4.8 Üreticilerin tarımsal kuruluşlara üyelik durumu

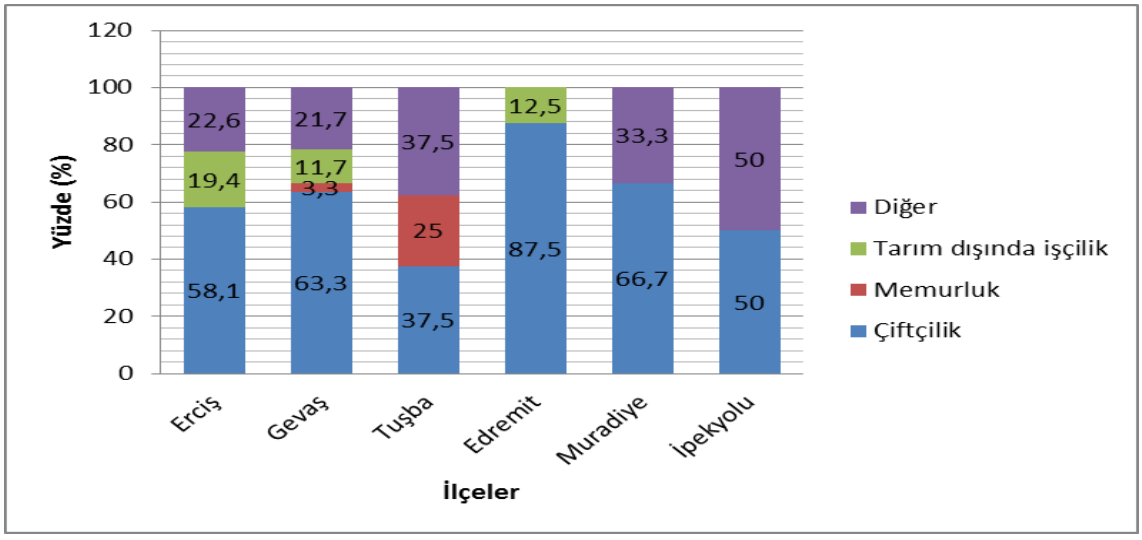

Şekil 4.9 Üreticilerin geçim sağlama faaliyetleri

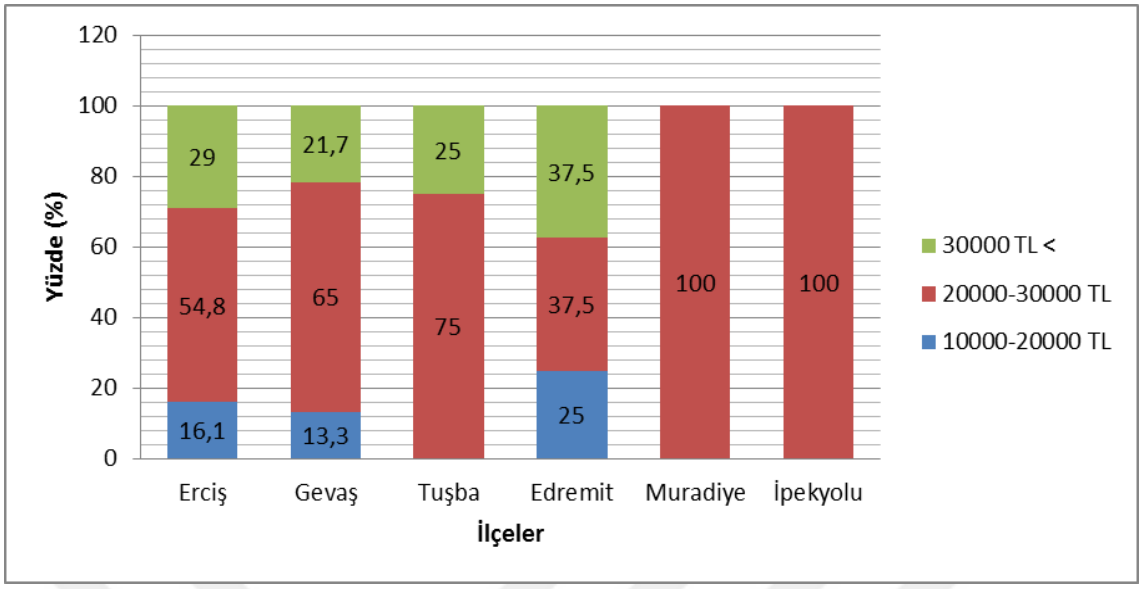

Şekil 4.10 İlçelere göre üretim alanından elde edilen aylık ortalama gelir

Katılımcıların toplam yıllık gelir içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı ilçeler bazında Şekil 4.11-4.16'da özetlenmiştir. Erciş ilçesinde üreticilerin %29'u domates ve %25.8'i lahana, Gevaş ilçesinde ise üreticilerin %41.7'sinin taze fasulye üretiminden elde ettikleri gelirin yıllık gelirlerinin %51'inden fazlasını oluşturduğu belirlenmiştir (Şekil 4.11 ve Şekil 4.12). Erciş ilçesi sebze üreticileri domates ve lahana üretiminden, Gevaş ilçesi üreticilerinin %85'inin ise sadece taze fasulye yetiştiriciliğinden daha yüksek gelir elde ettikleri de görülmektedir (Şekil 4.11 ve Şekil 4.12).

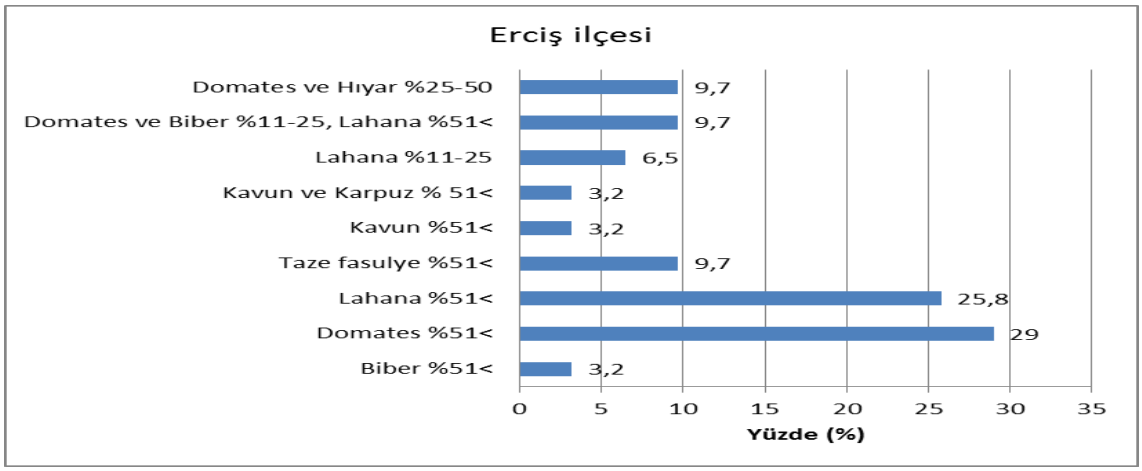

Şekil 4.11 Erciş ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı

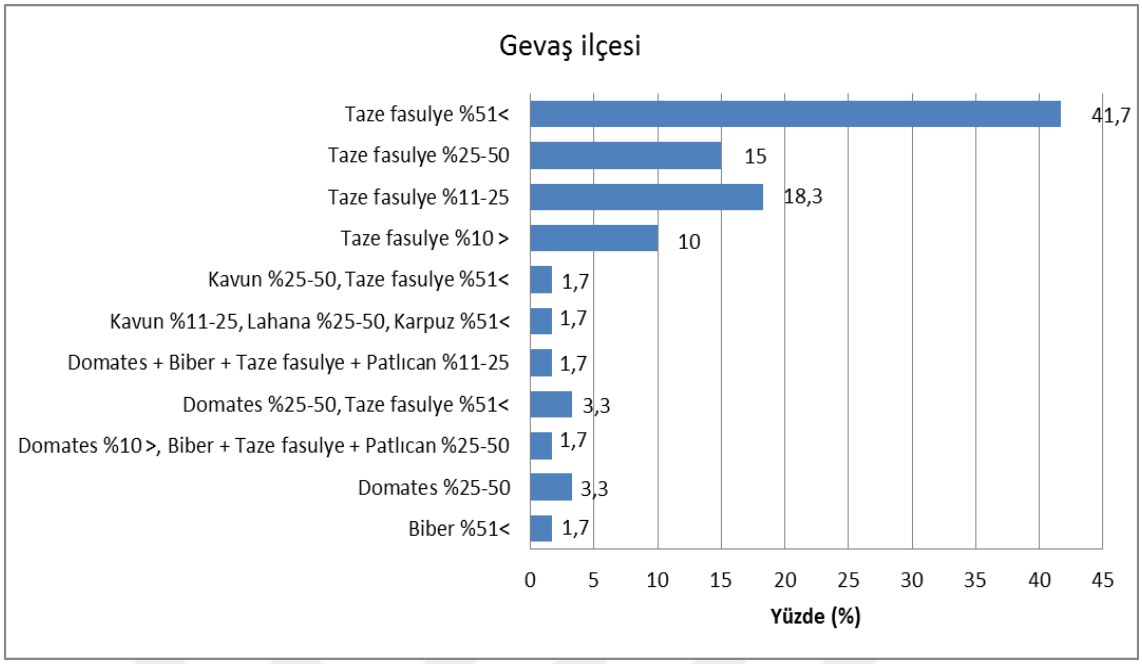

Şekil 4.12 Gevaş ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı

Edremit ilçesi üreticilerinin %25'inde sadece domates üretiminden elde edilen gelir yıllık gelir içinde %51'in üstünde bir paya sahipken, diğer %25'lik üretici grubunda domates ve biber üretiminden elde edilen gelirin yıllık gelirin %25-50'sini oluşturduğu, taze fasulye üretiminden elde edilen gelirin ise yıllık gelir içindeki payının %51'den fazla olduğu görülmektedir (Şekil 4.13).

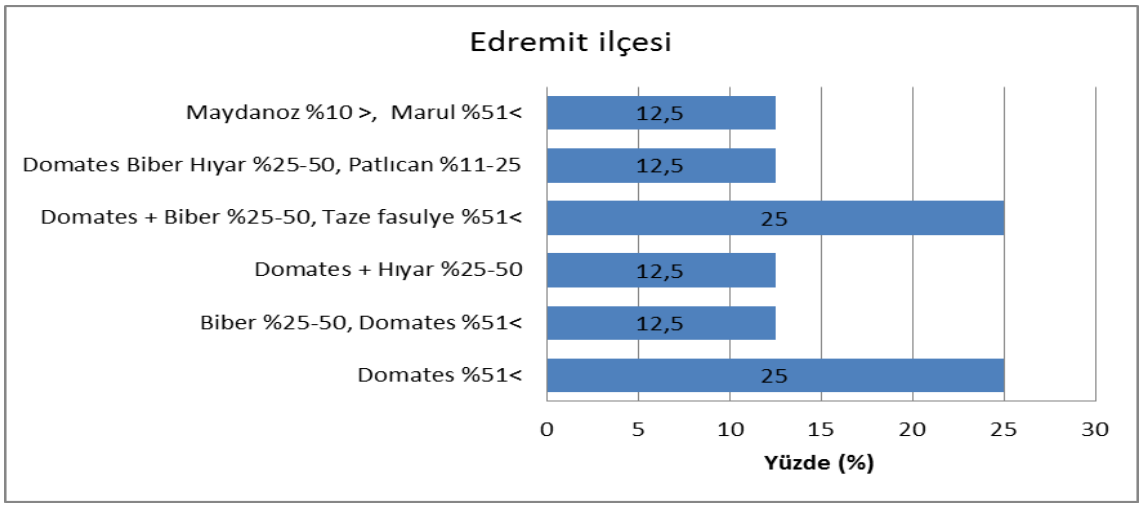

Şekil 4.13 Edremit ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı

Tuşba ilçesindeki üreticilerin büyük çoğunluğu (%37.5) sadece domates üretiminden elde edilen gelirin yıllık gelirlerinin %25-50'sini oluşturduğunu (Şekil 4.14), Muradiye ilçesi üreticilerinin ise %66.7'si lahana üretiminden elde edilen gelirin toplam yıllık gelirleri içerisinde önemli bir paya (%51'in üstünde) sahip olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 4.15). İpekyolu ilçesi sebze üreticilerinin %50'si domates, %50'si de marul ve maydanoz üretiminden gelir sağladıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.16).

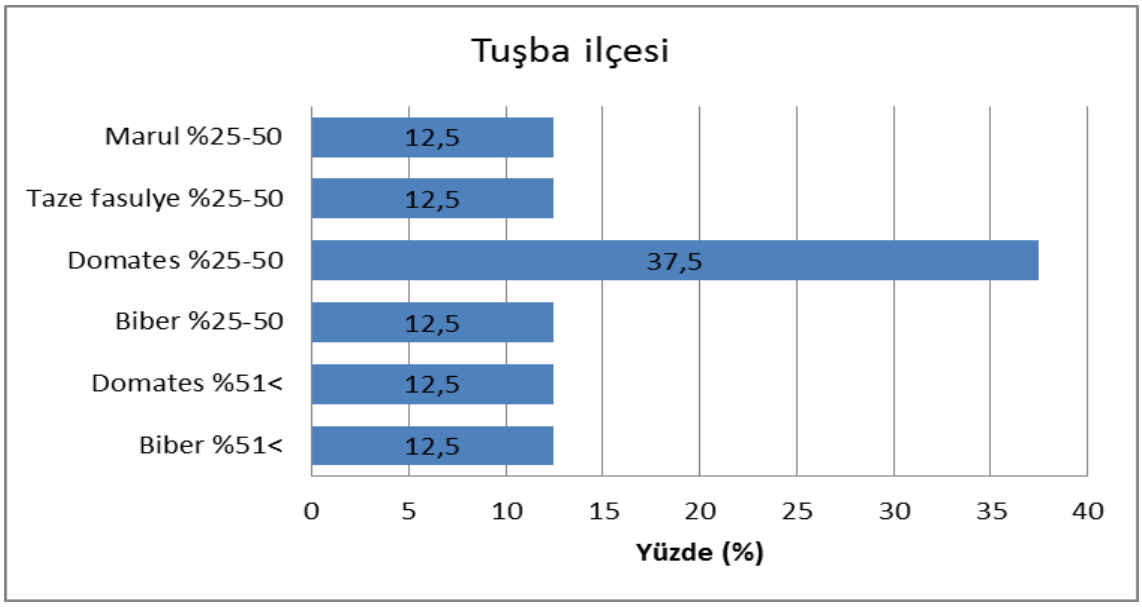

Şekil 4.14 Tuşba ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı

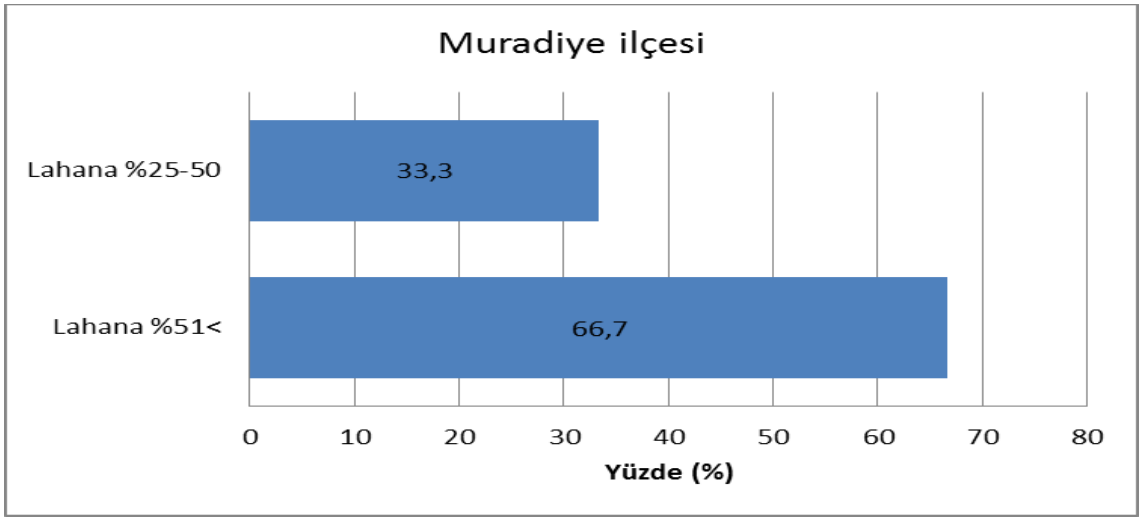

Şekil 4.15 Muradiye ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı

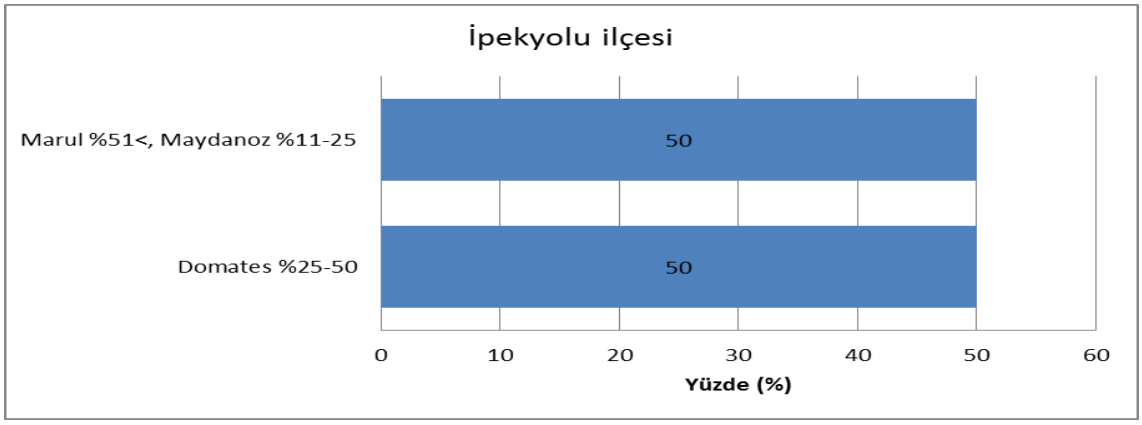

Şekil 4.16 İpekyolu ilçesi üreticilerinin toplam yıllık gelirleri içerisinde sebze türlerinin üretiminden elde ettikleri gelirin payı

Tüm ilçelerde ankete katılan üreticilerin büyük çoğunluğunun üretim yaptıkları sebze türlerini fırsat olursa artırma ya da mevcut haliyle devam ettirme eğiliminde olduklarını söyleyebiliriz (Şekil 4.17-4.22). Erciş ilçesinde katılımcıların %16.1'i domates, %16.1'i lahana üretimini fırsat olursa artırma eğiliminde olurken (Şekil 4.17), Gevaş ilçesinde ise üreticilerin büyük çoğunluğunun (%60) taze fasulye üretimini mevcut haliyle devam ettirme eğiliminde olduğu görülmektedir (Şekil 4.18). Bununla birlikte, Gevaş ilçesi taze fasulye üreticilerinin %13.4'ünün fırsat olursa üretimi artırma, %6.6'sının üretimi bırakma, %5'inin ise üretimi azaltma eğiliminde olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.18).

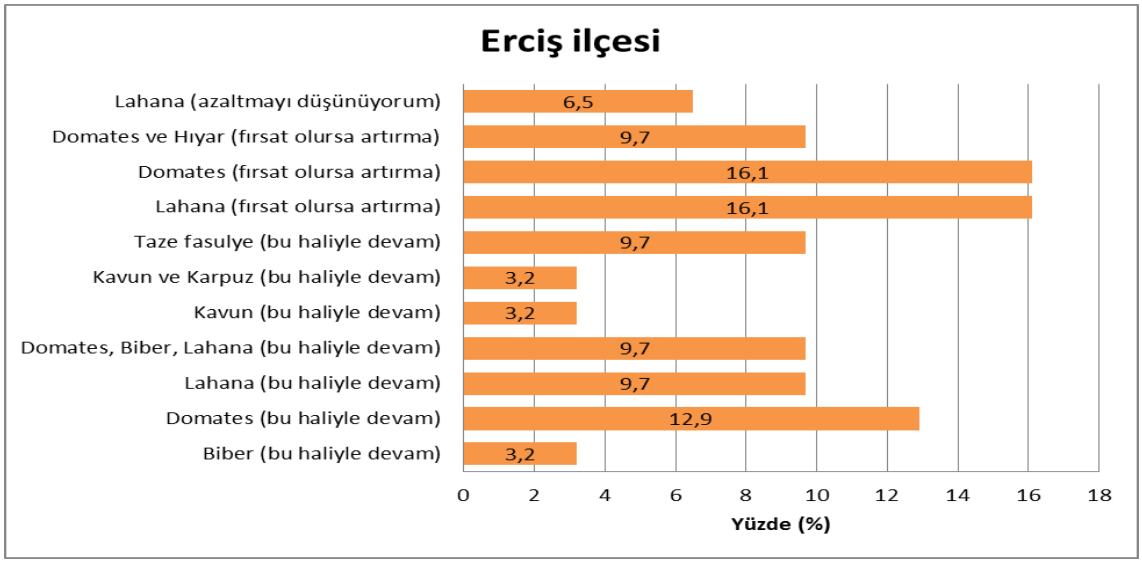

Şekil 4.17 Erciş ilçesi üreticilerinin sebze türlerinin üretimini yapma eğilimleri

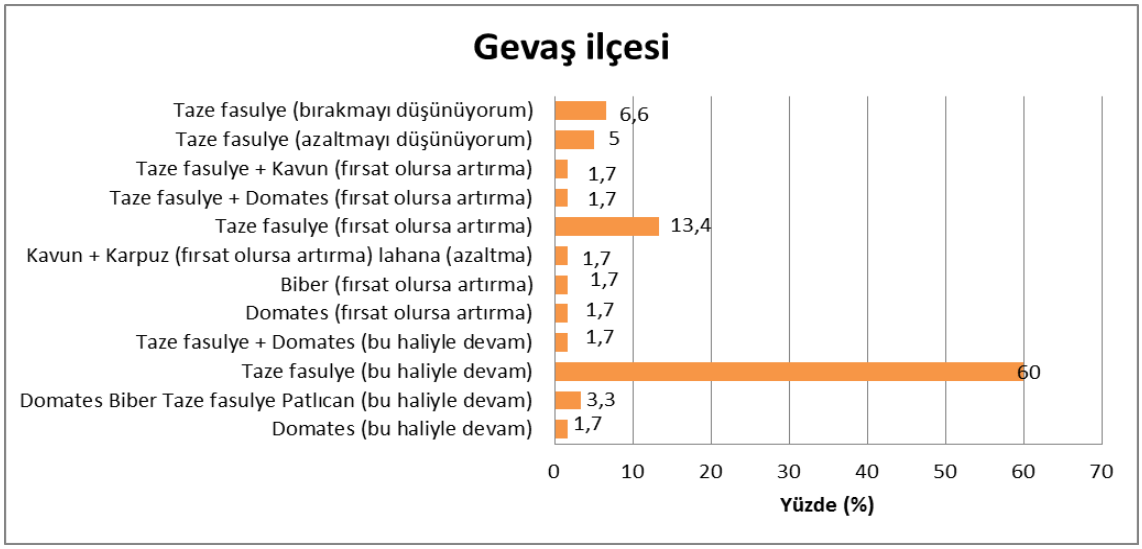

Şekil 4.18 Gevaş ilçesi üreticilerinin sebze türlerinin üretimini yapma eğilimleri

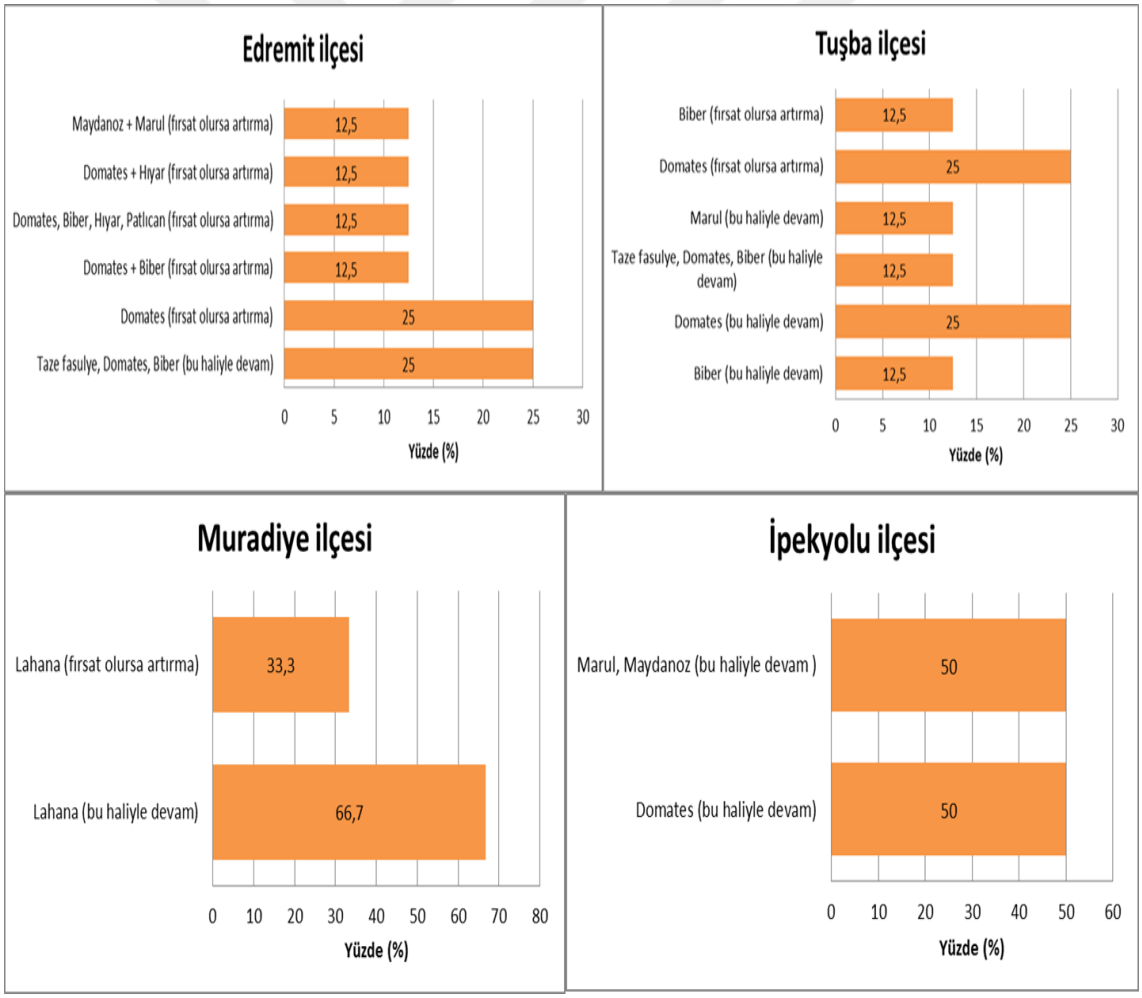

Şekil 4.19 Diğer ilçelerdeki üreticilerin sebze türlerinin üretimini yapma eğilimleri

Üreticilerin sebze yetiştiriciliği ile ilgili kursa katılım oranları incelendiğinde; en yüksek katılım oranının %100 oranla İpekyolu ilçesinde olduğu, bunu %87.5 oranla Tuşba ilçesinin izlediği saptanmıştır. Muradiye ilçesi üreticilerinin ise tamamının sebze yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir kursa katılmadığı görülmektedir (Şekil 4.20).

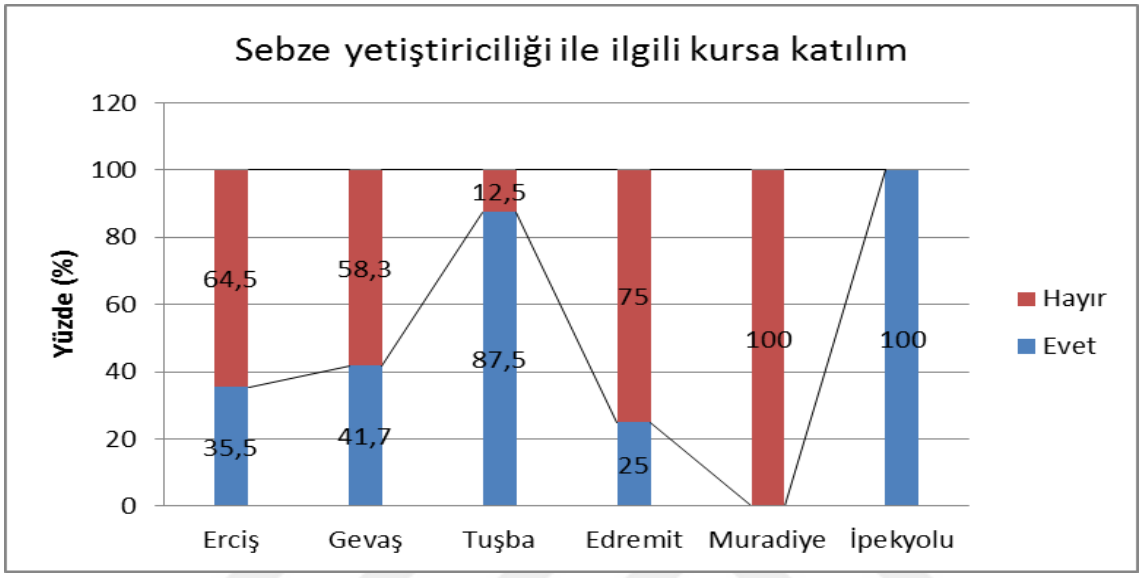

Şekil 4.20 Sebze yetiştiriciliği ile ilgili kursa katılım durumu

4.2 İşletme Profiline Yönelik Değerlendirmeler

4.2.1 Açıkta ve Örtü Altında Sebze Üretim Alanlarının Değerlendirilmesi

Açıkta sebze üretim alanları Çizelge 4.1 ve Şekil 4.21'de özetlenmiştir. Gevaş ilçesi hariç diğer tüm ilçelerde sebze üreticilerinin büyük çoğunluğu daha geniş alanlarda (10 dekar ve üzeri) üretim yaptıklarını belirtmişlerdir. Yapılan anket sonucunda Erciş (%38.7), Muradiye (%66.7) ve Tuşba (%50) ilçesi sebze üreticilerinin çoğunluğunun 20 da üzeri alanlarda, Edremit ilçesi üreticilerinin 10-20 da (%37.5) ve 20 da üzeri (%37.5) alanlarda sebze üretimi yaptıkları belirlenmiştir. Sebzecilik faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı Gevaş ilçesinde ise üretim alanlarının diğer ilçelere göre daha küçük ölçekte olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.1 ve Şekil 4.21). Örtü altı sebze üretim alanları ise sadece düşük oranlarda Gevaş ve Edremit ilçelerinde bulunduğu belirlenmiştir (Şekil 4.22).

Çizelge 4.1 İlçelere göre açıkta sebze üretim alanları (dekar)

Alan	Erciş		Gevaş		Edremit		Tuşba		Muradiye		İpekyolu	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1 da >	-	-	8.3	5	-	-	-	-	-	-	-	-
1-2 da	12.9	4	23.3	14	-	-	-	-	-	-	-	-
3-4 da	19.4	6	18.3	11	-	-	25.0	2	-	-	50.0	1
5-6 da	-	-	15.0	9	-	-	12.5	1	-	-	-	-
6-10 da	12.9	4	23.3	14	25.0	2	-	-	-	-	-	-
10-20 da	16.1	5	5.0	3	37.5	3	12.5	1	33.3	1	-	-
20 da <	38.7	12	6.7	4	37.5	3	50.0	4	66.7	2	50.0	1
Toplam	100	31	100	60	100	8	100	8	100	3	100	2

n: Katılımcı sayısı

Şekil 4.21 İlçelere göre açıkta sebze üretim alanları (dekar)

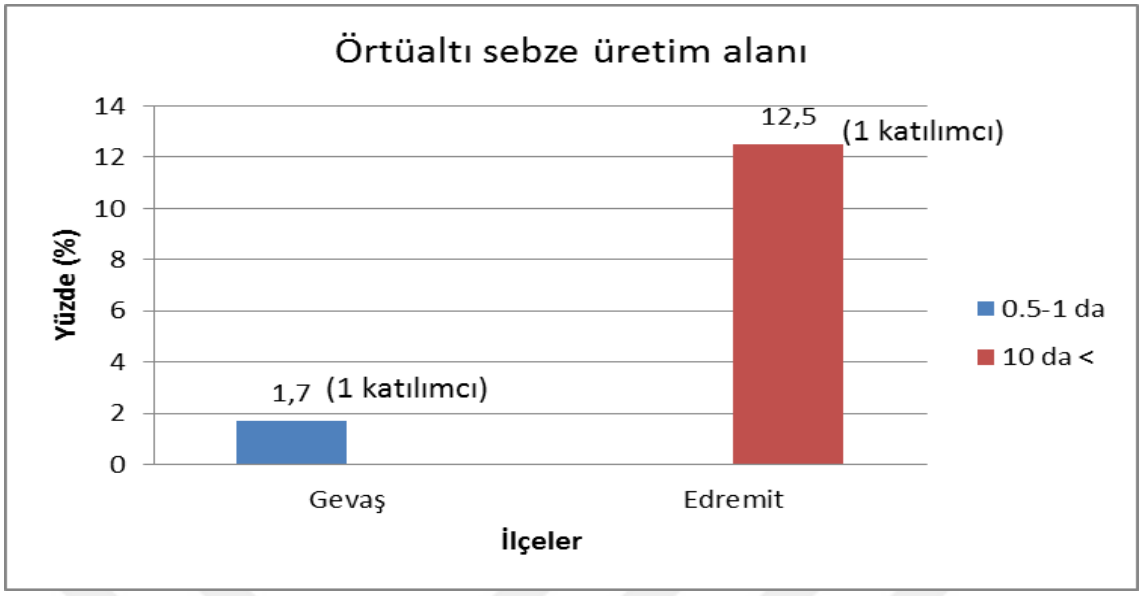

Şekil 4.22 İlçelere göre örtü altı sebze üretim alanları (dekar)

4.2.2 Açıkta ve Örtü Altında Sebze Üretim Alanlarının Türler Bazında Dağılımı

Açıkta üretim alanları türler bazında değerlendirildiğinde; Erciş ilçesinde ankete katılan sebze üreticilerinin %16.1'inin lahana (10 da<), %12.9'unun domates (3-4 da), Tuşba ilçesi üreticilerinin %37.5'unun domates (10 da<), Muradiye ilçesi üreticilerinin ise tamamının lahana (10 da<) üretim alanına sahip olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.23 ve Şekil 4.24).

Gevaş ilçesinde ise katılımcıların %84.9'unun tek başına taze fasulye üretim alanlarına sahip olduğu, en yüksek taze fasulye üretim alanının %23.3 oranla 1-2 da olduğu bunu sırasıyla %18.3 oranla 6-10 da, %16.7 oranla 3-4 da ve %13.3 oranla 5-6 da üretim alanlarının takip ettiği saptanmıştır (Şekil 4.23 ve Şekil 4.24).

Örtü altı üretim alanına sahip katılımcıların ise sadece Gevaş (1 katılımcı) ve Edremit (1 katılımcı) ilçelerinde bulunduğu, Gevaş ilçesinde katılımcıların %1.7'sinin sadece biber (0.5-1 da), Edremit ilçesinde ise katılımcıların %12.5'unun hıyar (5-6 da), biber ve patlıcan (6 da<) örtü altı üretim alanlarına sahip oldukları belirlenmiştir (Şekil 4.25).

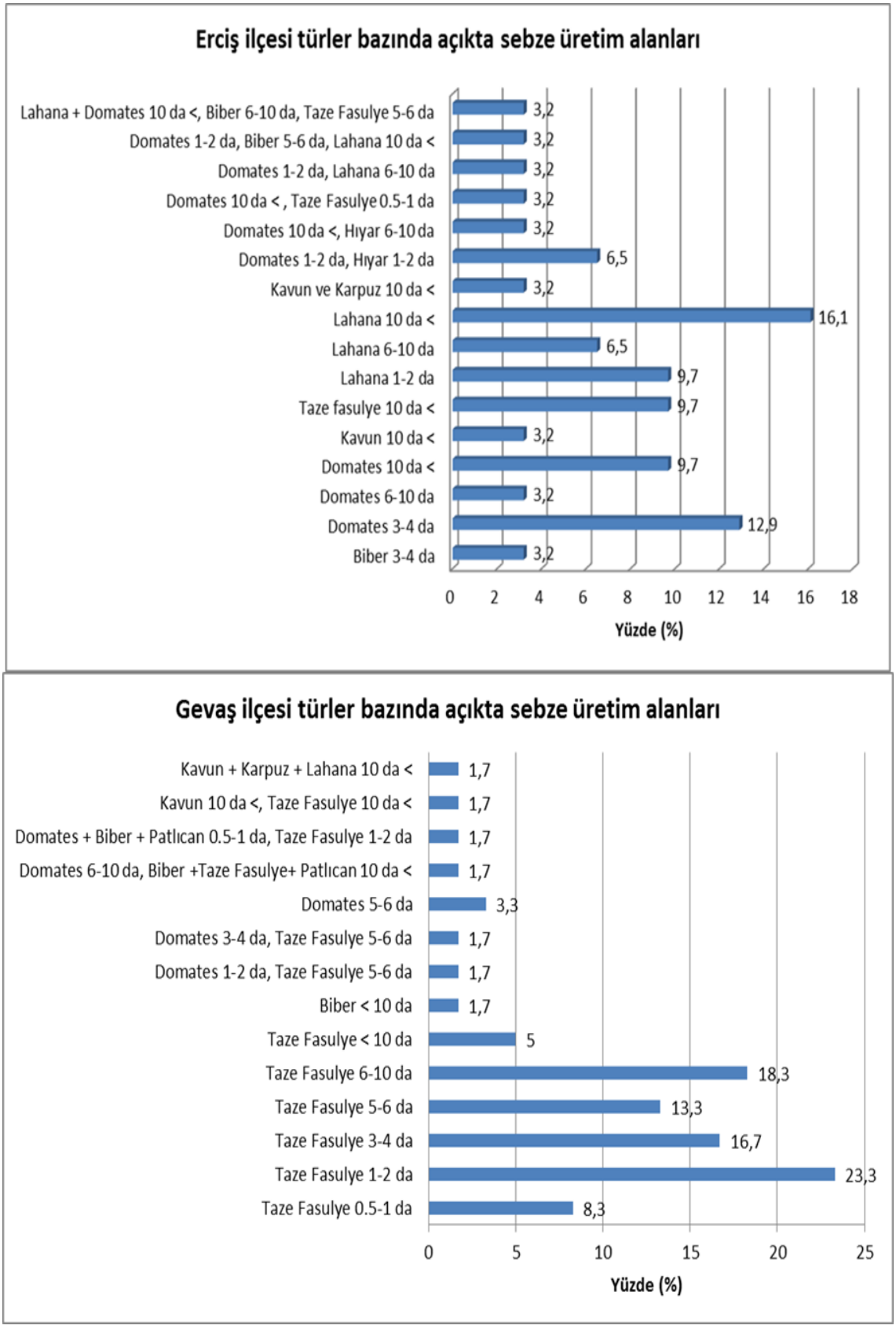

Şekil 4.23 Erciş ve Gevaş ilçeleri türler bazında açıkta sebze üretim alanları (dekar)

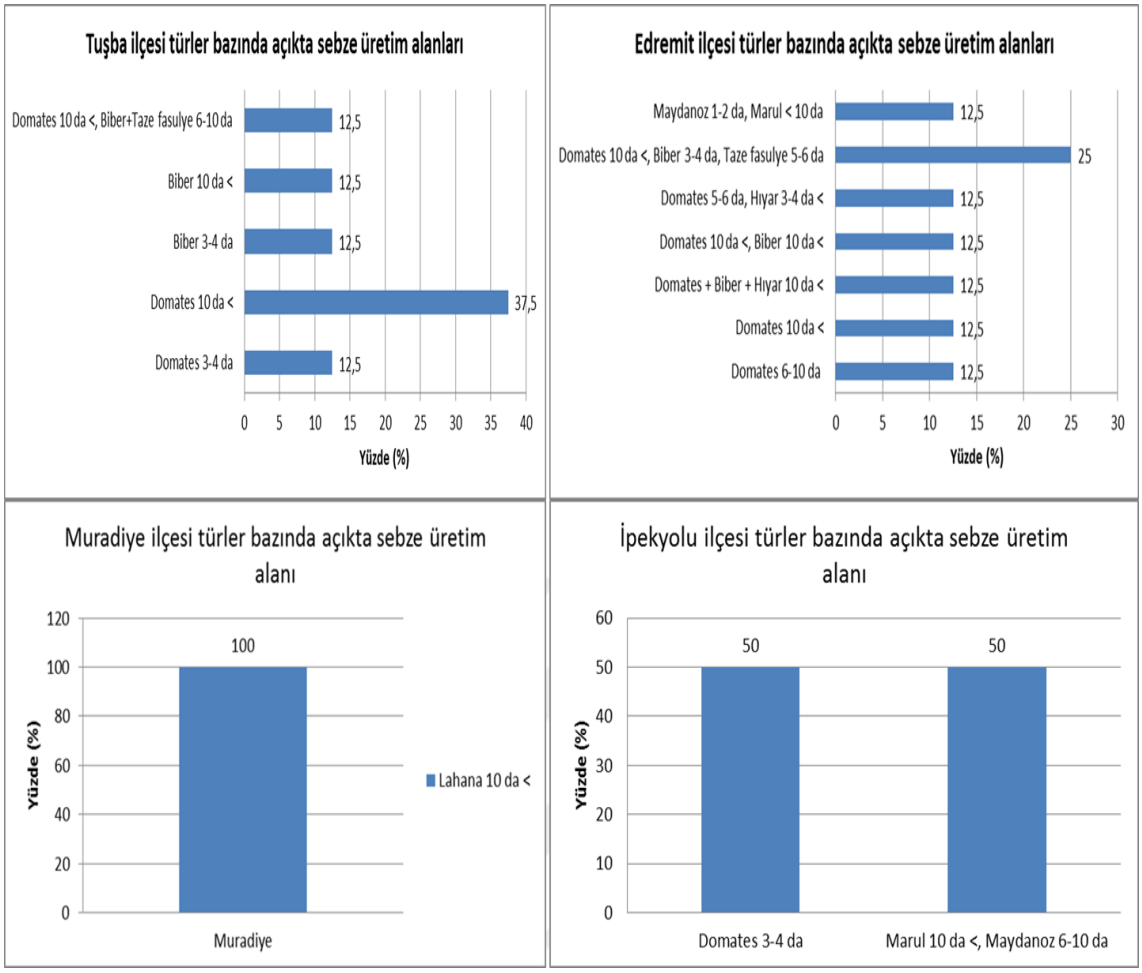

Şekil 4.24 Tuşba, Edremit, Muradiye ve İpekyolu ilçeleri türler bazında açıkta sebze üretim alanları (dekar)

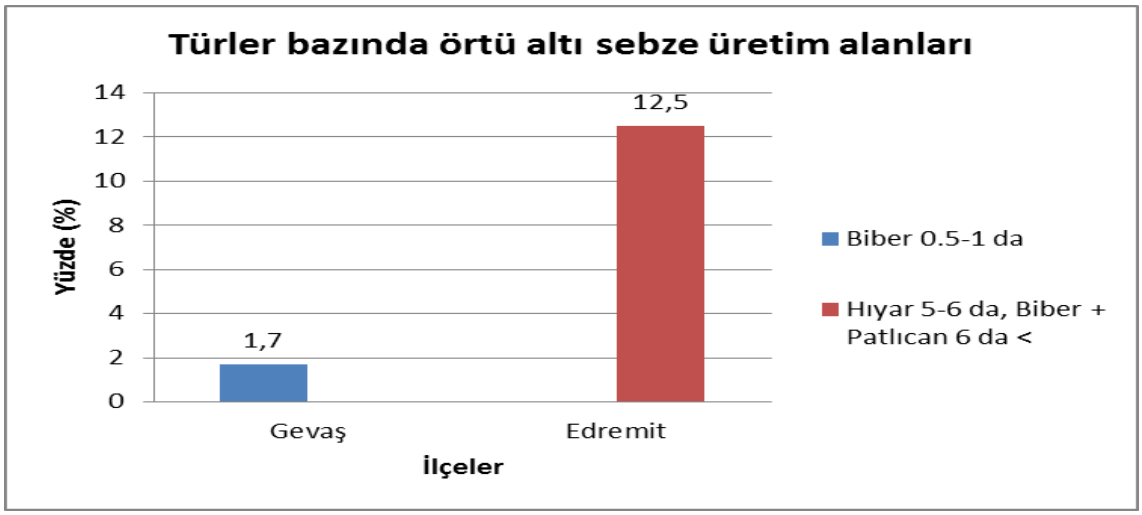

Şekil 4.25 Gevaş ve Edremit ilçeleri türler bazında örtü altı sebze üretim alanları (dekar)

4.2.3 İlçelere Göre Türler Bazında Üretim Modeli Analizi

6 ilçede de sebze üretim modeli açıkta sebze yetiştiriciliği olarak belirlenmiş, sadece Gevaş (%1.7) ve Edremit (%12.5) ilçelerinde çok düşük oranlarda örtü altı sebze tarımı yapıldığı görülmüştür (Şekil 4.26). Her ilçedeki katılımcıların büyük çoğunluğu dikkate alınırsa, Erciş ilçesinde lahana (%32.3) ve domates (%25.8), Gevaş ilçesinde taze fasulye (%81.7), Tuşba ilçesinde domates (%50), Muradiye ilçesinde ise lahana (%100) yetiştiriciliğinin açıkta tarla koşullarında yapıldığı saptanmıştır (Şekil 4.26).

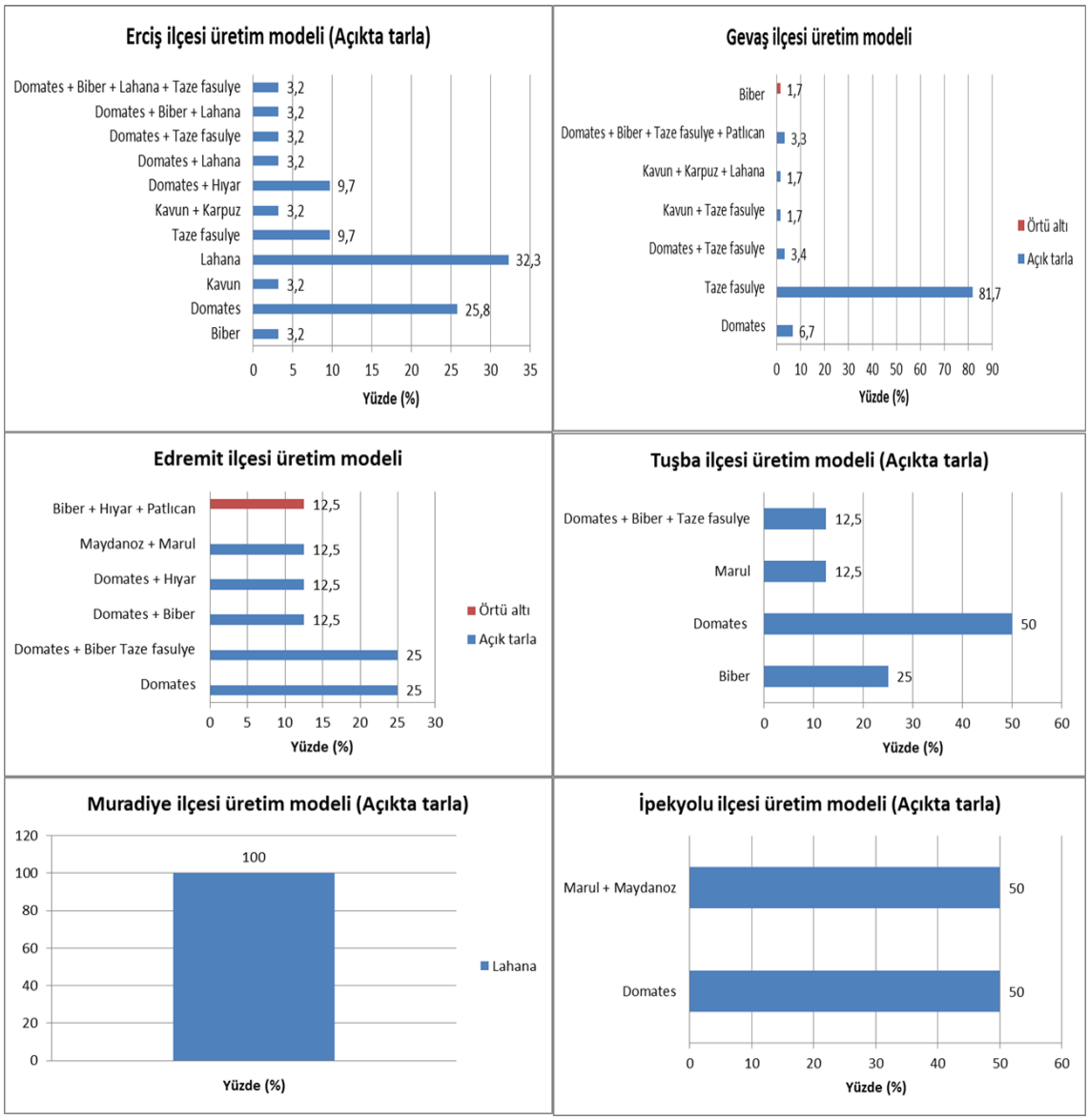

Şekil 4.26 İlçelere göre sebze üretim modelleri

4.2.4 Üretim Alanlarının Mülkiyet Durumu

Açıkta sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu Çizelge 4.2 ve Şekil 4.27'de sunulmuştur. Erciş ilçesinde sebze üreticilerinin %77.4'ü, Gevaş ilçesinde %75'i, Muradiye ve İpekyolu ilçelerinde ise üreticilerin tamamı açıkta üretim alanlarının kendi mülkü olduğunu belirtmişlerdir. Örtü altı üretim alanlarının mülkiyet durumu ise Çizelge 4.3 ve Şekil 4.28'de verilmiştir.

Çizelge 4.2 Açıkta sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu

Alan	Erciş		Gevaş		Edremit		Tuşba		Muradiye		İpekyolu	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Kendi mülküm	77.4	24	75.0	45	37.5	3	37.5	3	100	3	100	2
Kira	9.7	3	21.7	14	37.5	3	37.5	3	-	-	-	-
Kendi mülküm + Kira	12.9	4	1.7	1	12.5	2	25.0	2	-	-	-	-
Toplam	100	31	100	60	100	8	100	8	100	3	100	2

n: Katılımcı sayısı

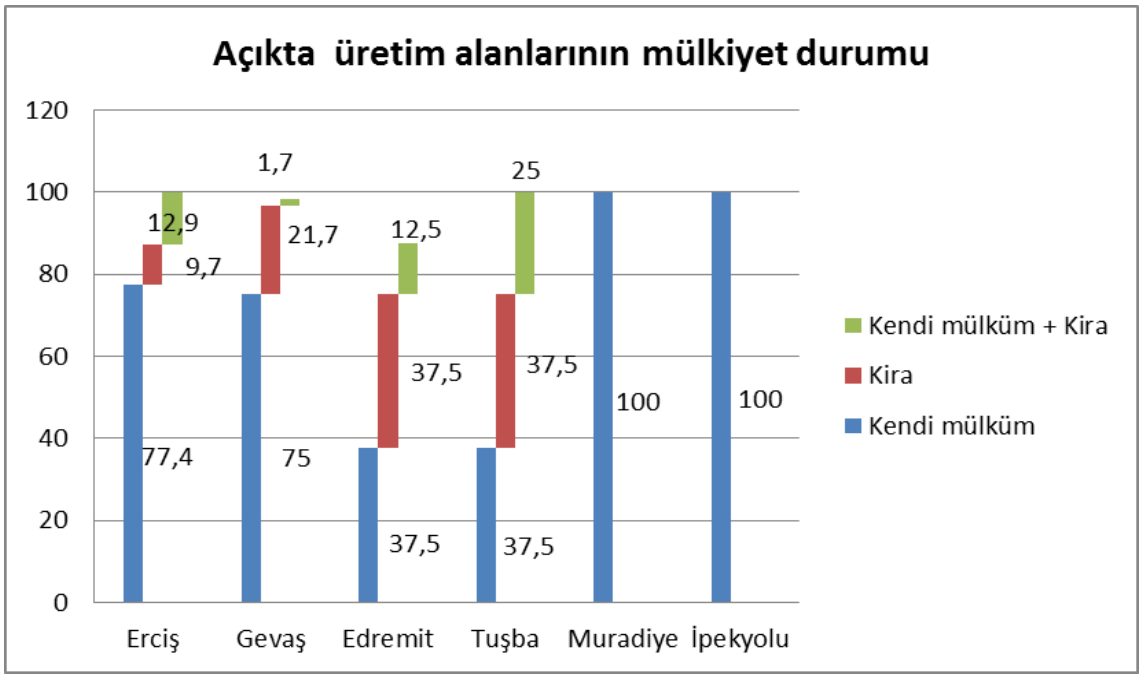

Şekil 4.27 Açıkta sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu

Çizelge 4.3 Örtü altı sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu

Örtü altı Üretim Alanı	Gevaş		Edremit	
	%	n	%	n
Kendi mülküm	-	-	12.5	1
Kira	1.7	1	-	

n: Katılımcı sayısı

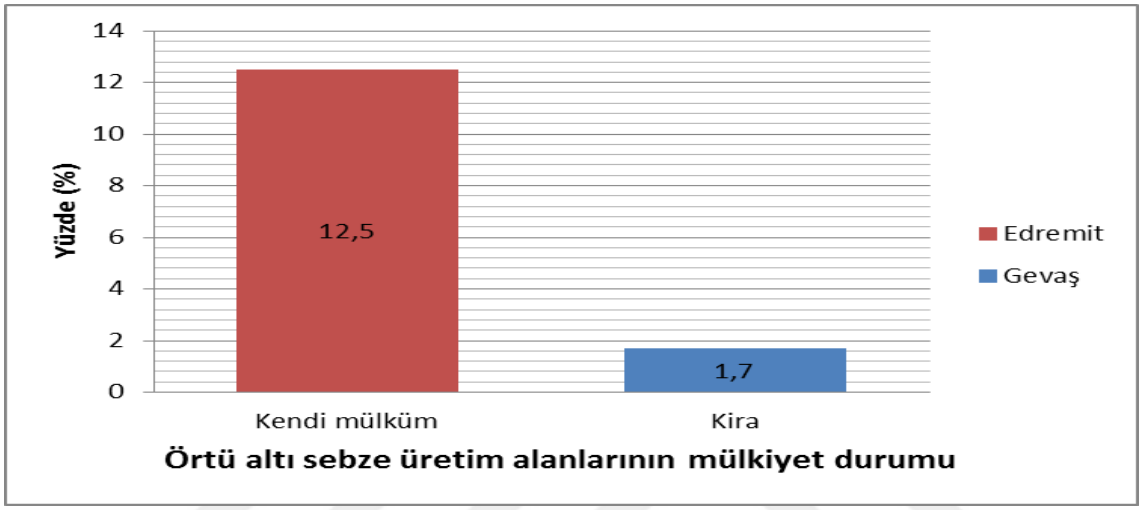

Şekil 4.28 Örtü altı sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu

4.3 Üretim Yapısına Yönelik Değerlendirmeler

4.3.1 Teknik Destek Alımına İlişkin Veriler

Sebze üretimi esnasında Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'nden destek alımının oldukça düşük olduğu, Muradiye ve İpekyolu ilçelerinde ise destek alımının hiç olmadığı dikkat çekmektedir (Çizelge 4.4 ve Şekil 4.29).

Çizelge 4.4 Tarım İl Müdürlüğünden teknik destek alım durumu

Alan	Erciş		Gevaş		Edremit		Tuşba		Muradiye		İpekyolu	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Evet	22.6	7	15.0	9	12.5	1	37.5	3	-	-	-	
Hayır	77.4	24	85.0	51	87.5	7	62.5	5	100	3	100	2
Toplam	100	31	100	60	100	8	100	8	100	3	100	2

n: Katılımcı sayısı

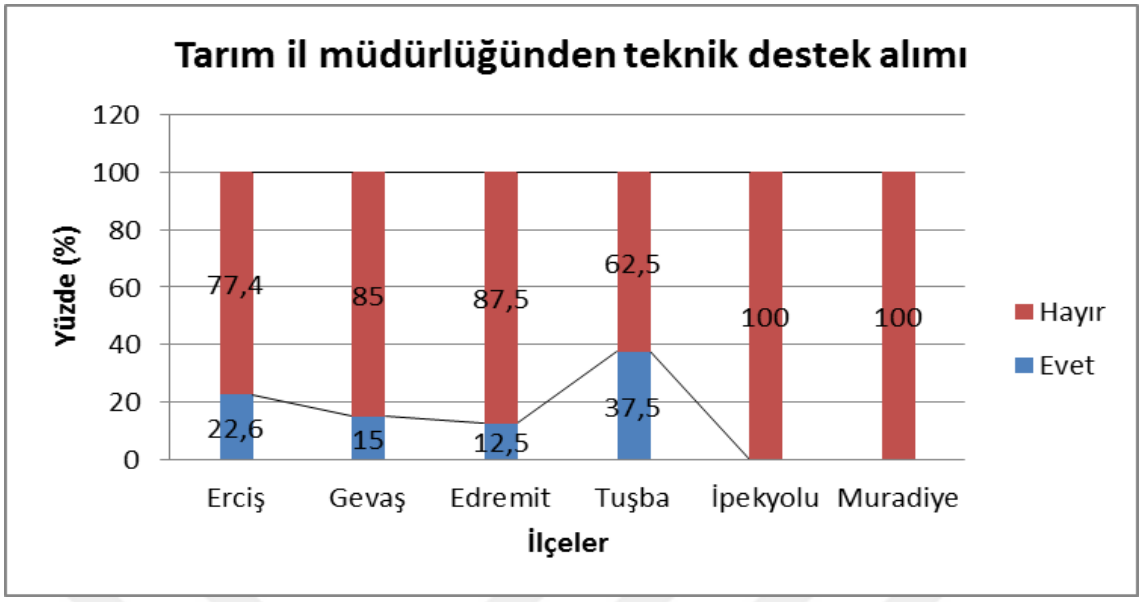

Şekil 4.29 Tarım İl Müdürlüğünden destek alım durumu

Tuşba ilçesinde destek alan üreticilerin tamamı (%37.5) hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda, Edremit ilçesinde ise (%12.5) hastalık ve zararlılarla mücadele ve çeşit tespiti konusunda destek aldıklarını bildirmişlerdir. Erciş ilçesinde destek alan üreticilerin büyük çoğunluğunun (%16.1) hastalık ve zararlılarla mücadele, Gevaş ilçesinde ise (%13.3) hem bakım işlemleri hem de hastalık ve zararlılarla mücadele konularında destek aldıkları görülmektedir (Şekil 4.30).

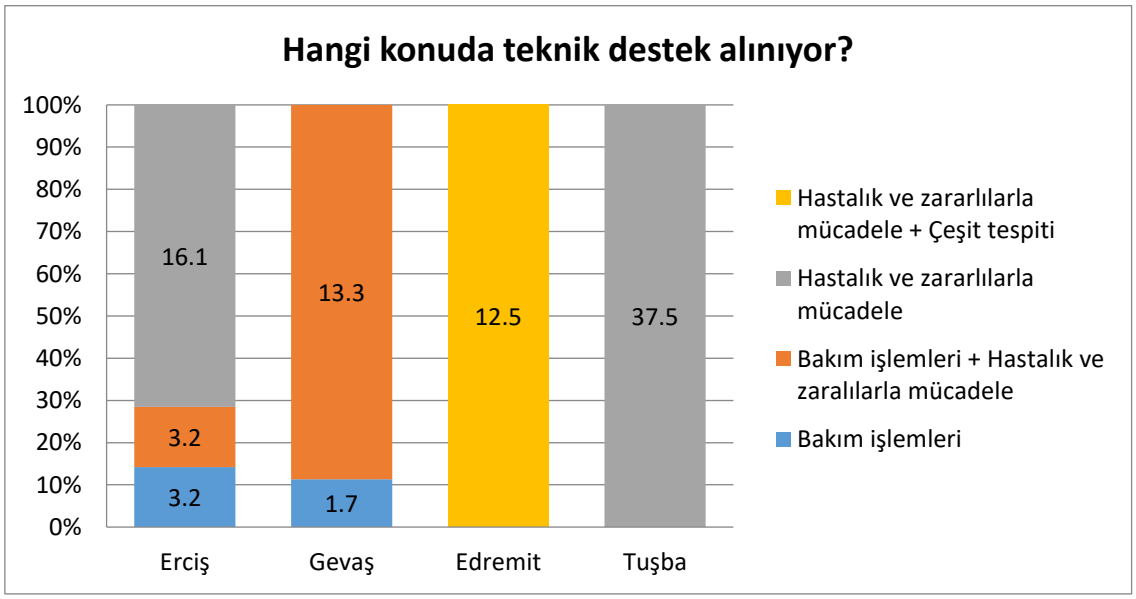

Şekil 4.30 Teknik destek alınan konular

4.3.2 İlçeler Bazında Ağırlıklı Yetiştirilen Türler

Erciş ilçesinde ağırlıklı olarak yetiştirilen sebze türlerinin lahana (%38.7) ve domates (%38.7), Gevaş ilçesinde taze fasulye (%91.7), Tuşba ilçesinde domates (%62.5), Muradiye ilçesinde lahana (%100) olduğu saptanmıştır. İpekyolu ilçesinde ise katılımcıların yarısı (%50) marul, diğer yarısının ise domates (%50) türlerini yetiştirdikleri belirlenmiştir (Şekil 4.31).

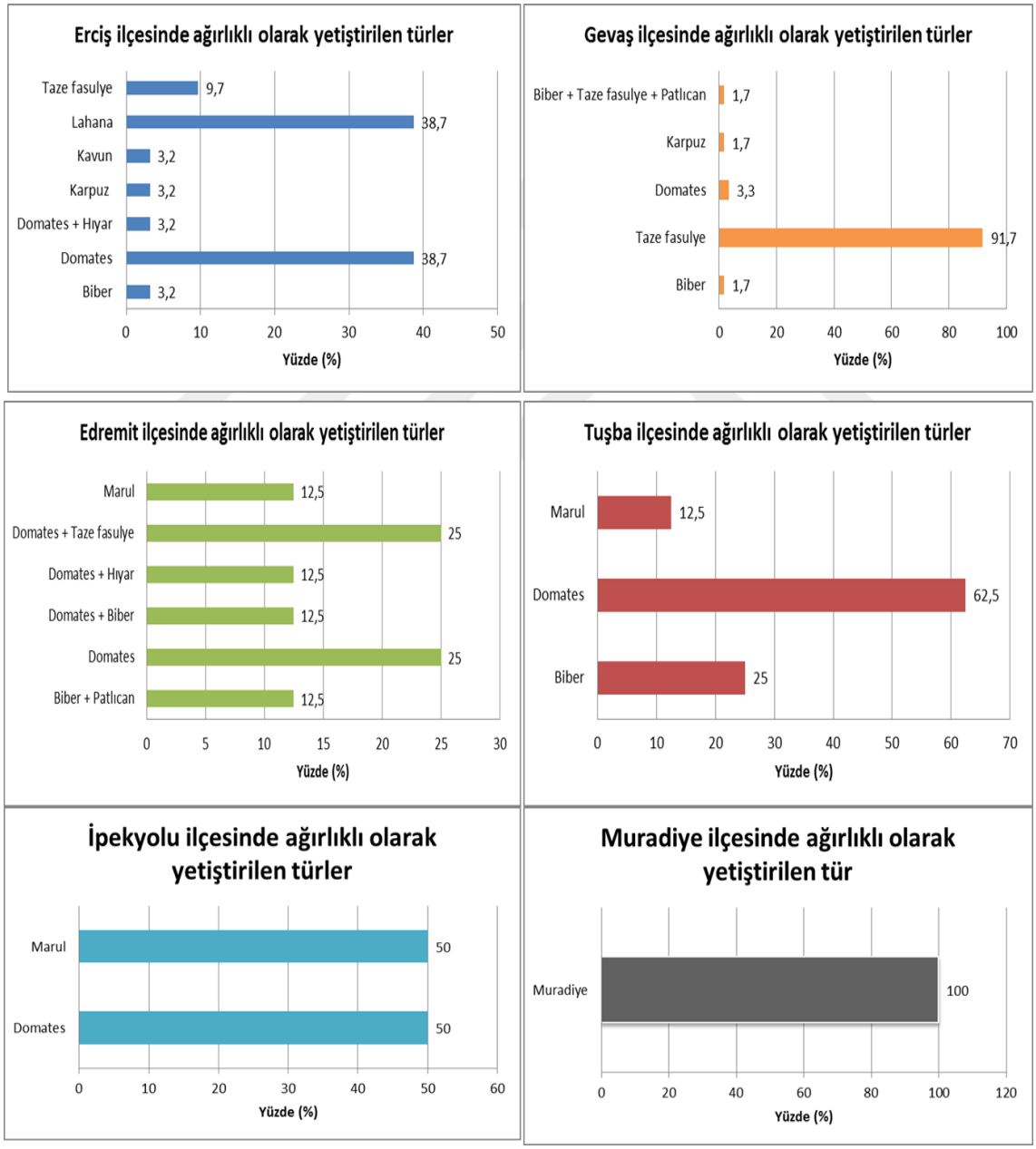

Şekil 4.31 İlçelere göre yetiştirilen sebze türlerinin dağılımı

4.3.3 Sebze Türlerinin Üretim Amacı

İlçeler bazında genel olarak üreticilerin sebze türlerinin üretim amacı Çizelge 4.5'de verilmiştir. Buna göre Muradiye, İpekyolu ilçesi üreticilerinin tamamının (%100), Tuşba ve Erciş ilçesi üreticilerinin sırasıyla %75 ve %54.8'inin sebze türlerinin ticari amaçlı yetiştirdikleri belirlenmiştir. Gevaş (%61.5) ve Edremit (%75) ilçesi üreticilerinin çoğunluğu ise hem ticari hem de aile içi tüketim amaçlı yetiştiricilik yaptıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5 İlçelere göre sebze türlerinin üretim amacı

İlçeler	Ticari		Ticari + Aile içi tüketim	
	%	n	%	n
Erciş	54.8	17	45.2	14
Gevaş	38.5	23	61.5	37
Tuşba	75.0	6	25.0	2
Edremit	25.0	2	75.0	6
Muradiye	100	3	-	-
İpekyolu	100	2	-	-

n: Katılımcı sayısı

İlçelerde yoğun olarak yetiştirilen türler bazında değerlendirme yapıldığında; Erciş ilçesinde katılımcıların çoğunluğunun lahanayı ticari (%25.8), domatesi aile içi tüketim + ticari (%19.4), Gevaş ilçesinde ise taze fasulyeyi büyük oranda aile içi tüketim + ticari (%56.7) amaçlı olarak yetiştirdikleri saptanmıştır (Şekil 4.32).

Edremit ilçesinde katılımcıların %25'i domates + biber + taze fasulye türlerini hem aile içi tüketim hem de ticari olarak, Tuşba ilçesinde katılımcıların %37.5'i domatesi ticari, Muradiye ilçesinde ise üreticilerinin tamamının lahanayı ticari amaçlı olarak yetiştirdikleri saptanmıştır (Şekil 4.33).

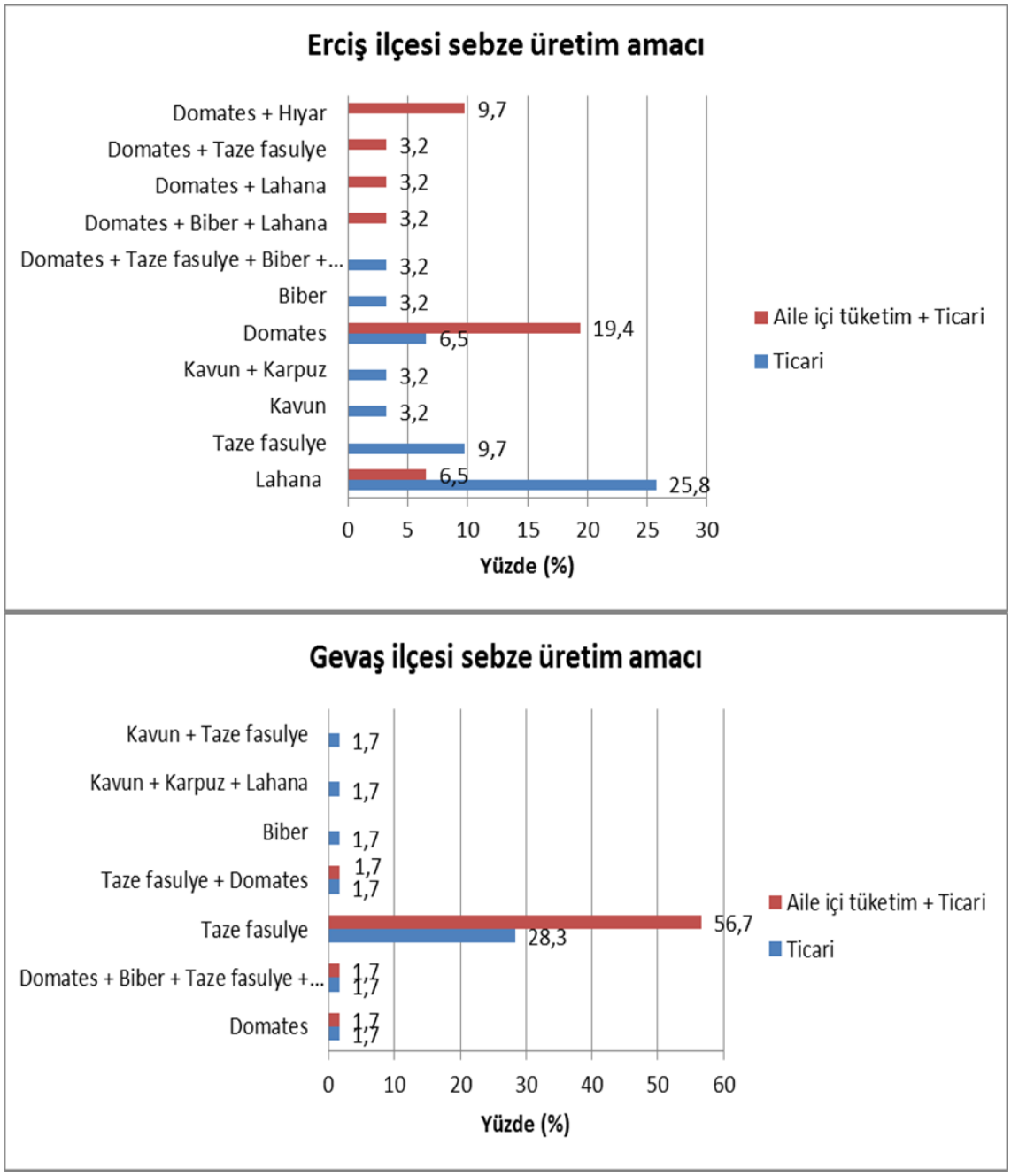

Şekil 4.32 Erciş ve Gevaş ilçeleri üreticilerinin sebze üretim amacı

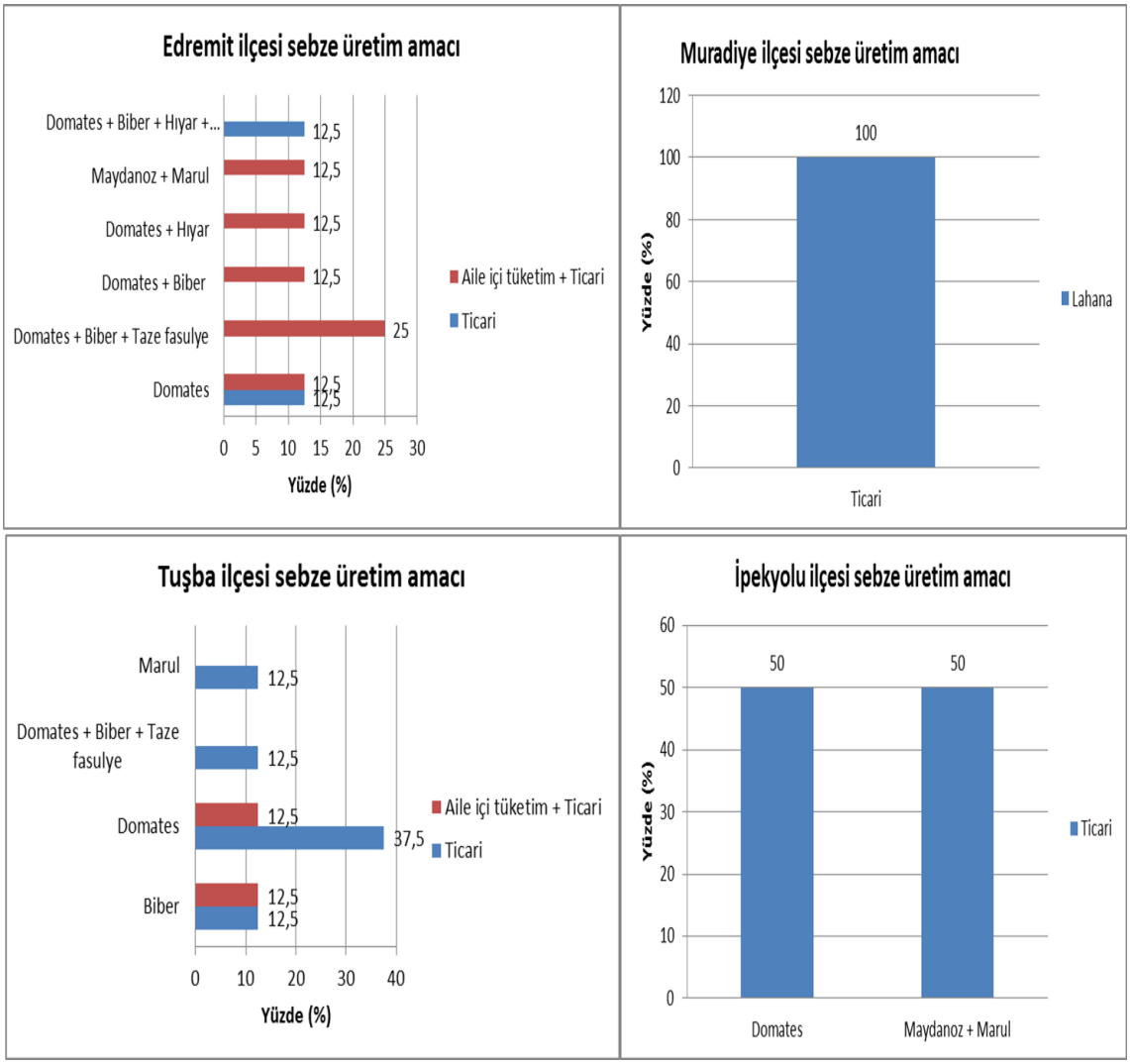

Şekil 4.33 Edremit, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye ilçeleri üreticilerinin sebze üretim amacı

4.3.4 Sebze Türlerinin Yetiştirilme Yıllarına Ait Veriler

Yapılan anket sonuçlarına göre Erciş ilçesinde üreticilerin %22.6'sı domatesi, %16.1'i lahanayı, Gevaş ilçesinde %63.3'ü taze fasulyeyi, Tuşba ilçesinde %37.5'i domatesi, Muradiye ilçesinde ise katılımcıların %100'ü lahanayı 7 yıldan daha uzun süre yetiştirdiklerini bildirmişlerdir (Şekil 4.34 ve Şekil 4.35).

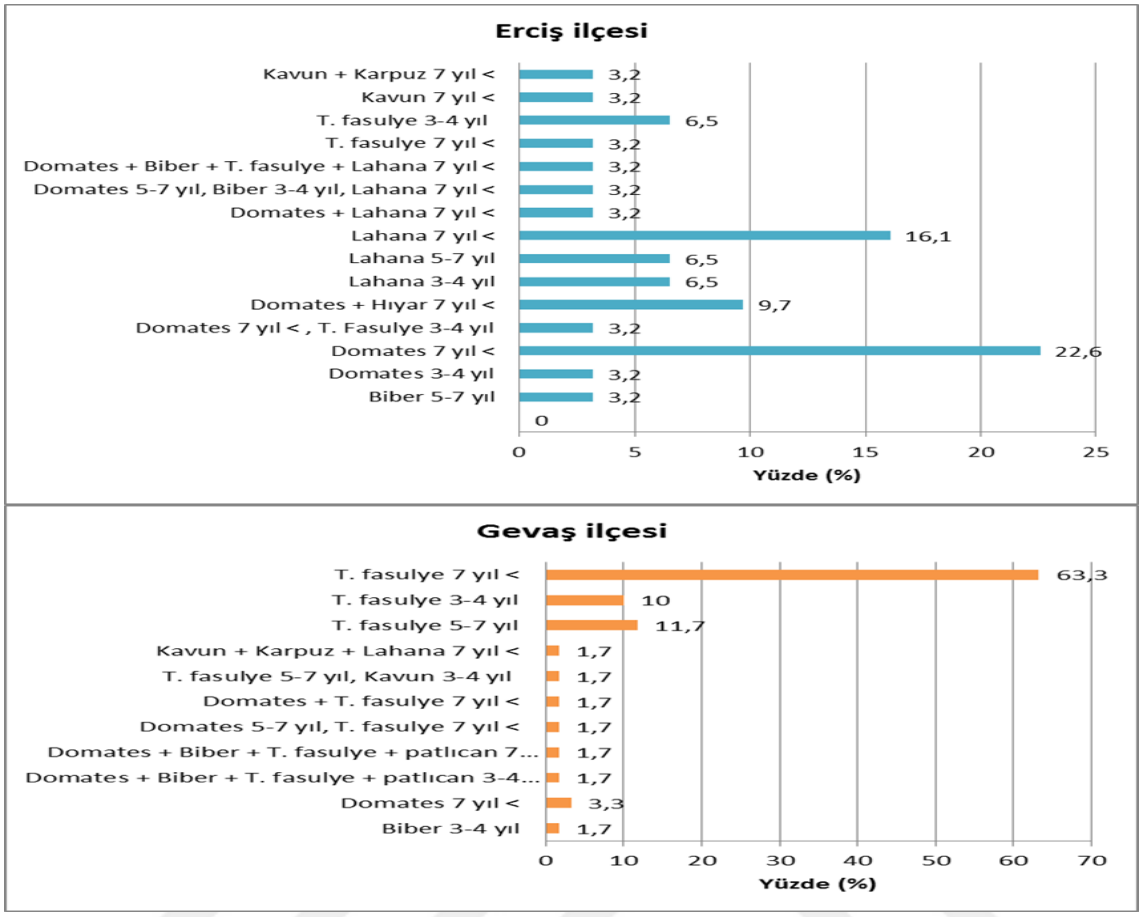

Şekil 4.34 Erciş ve Gevaş ilçesi üreticilerinin sebze türlerini yetiştirme yılları

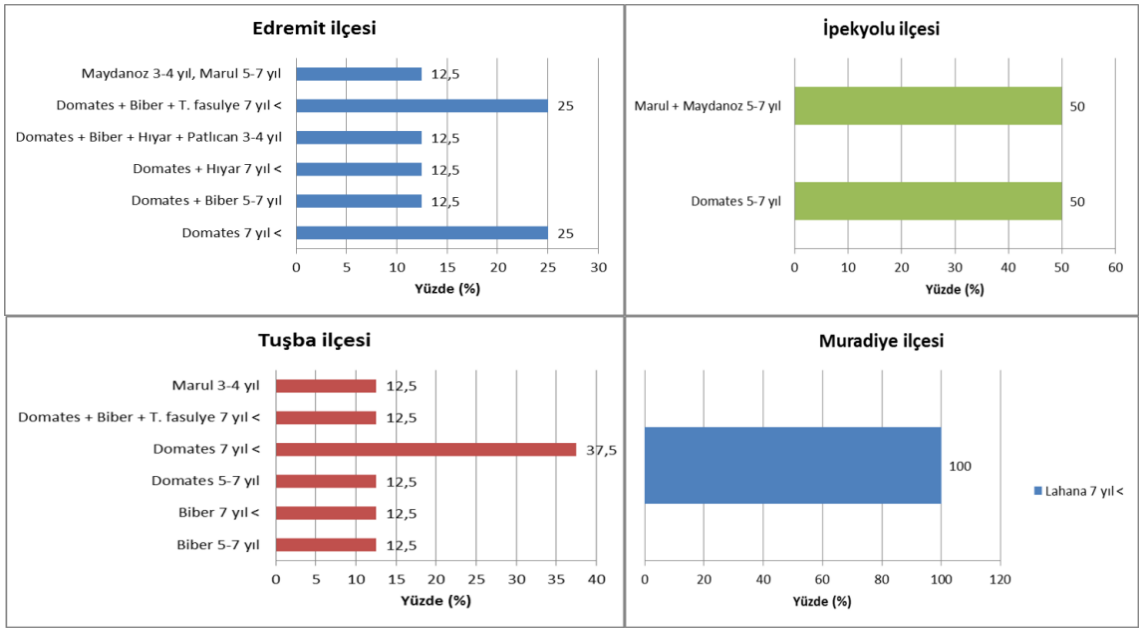

Şekil 4.35 Edremit, İpekyolu, Tuşba ve Muradiye ilçesi üreticilerinin sebze türlerini yetiştirme yılları

4.3.5 Tohum ve Fide Üretim Materyallerine İlişkin Veriler

Erciş ilçesi sebze üreticilerinin büyük çoğunluğu (%25.8) lahanayı tohum ile, %19.4'ü domatesi fide ile, Gevaş ilçesi üreticilerinin çoğunluğu ise (%85) taze fasulyeyi tohumla ürettiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Tuşba ilçesi üreticilerinin çoğunluğu (%50) domatesi fide ile üretirken, Muradiye ilçesinde üreticilerin tamamının (%100) lahanayı tohumla çoğalttıkları saptanmıştır. Farklı sebze türlerinin çoğaltımında tohum ya da fide kullanan üreticilerin dağılımları Şekil 4.36 ve Şekil 4.37'de detaylı olarak sunulmuştur.

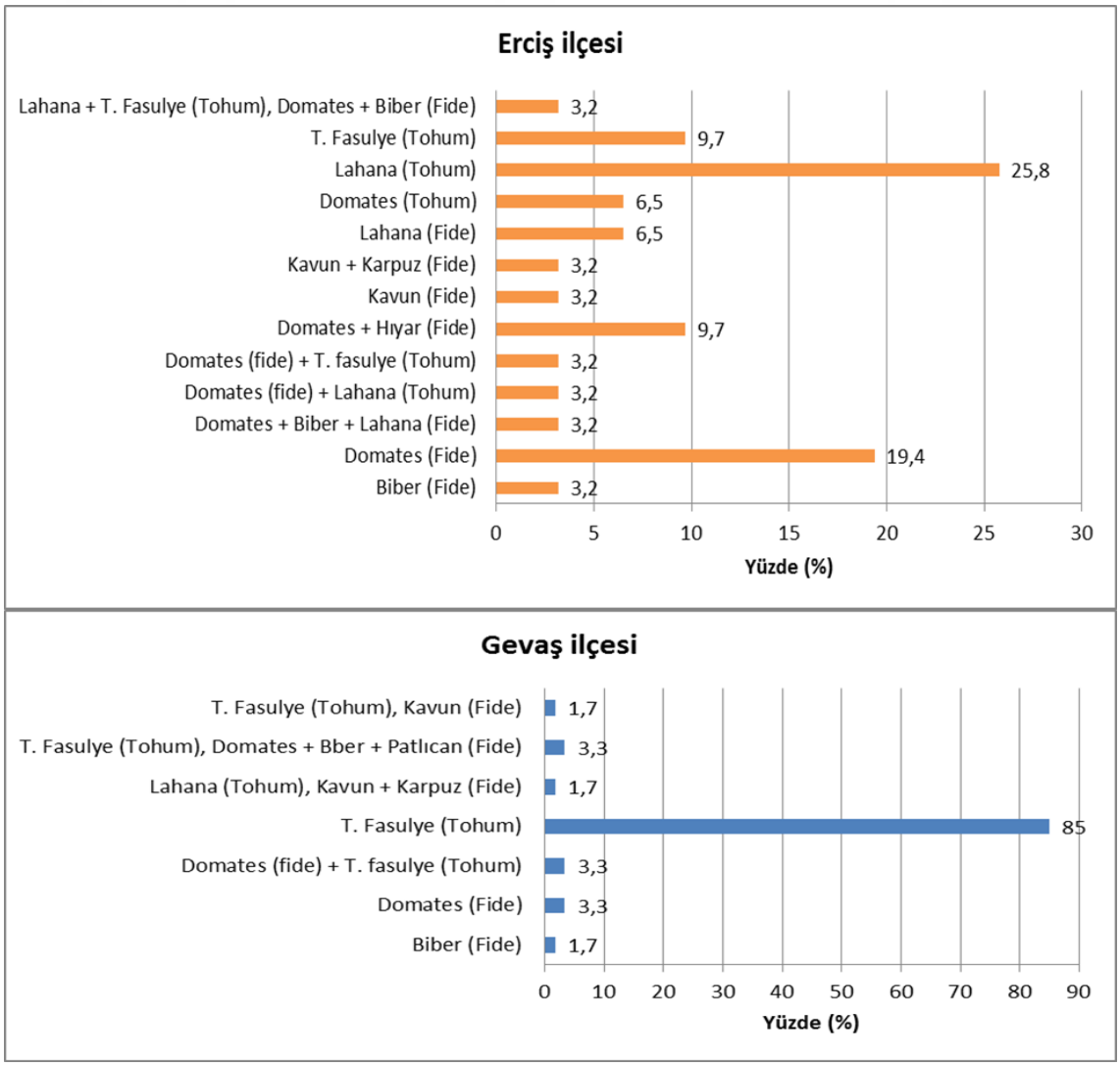

Şekil 4.36 Erciş ve Gevaş ilçelerinde kullanılan üretim materyalleri

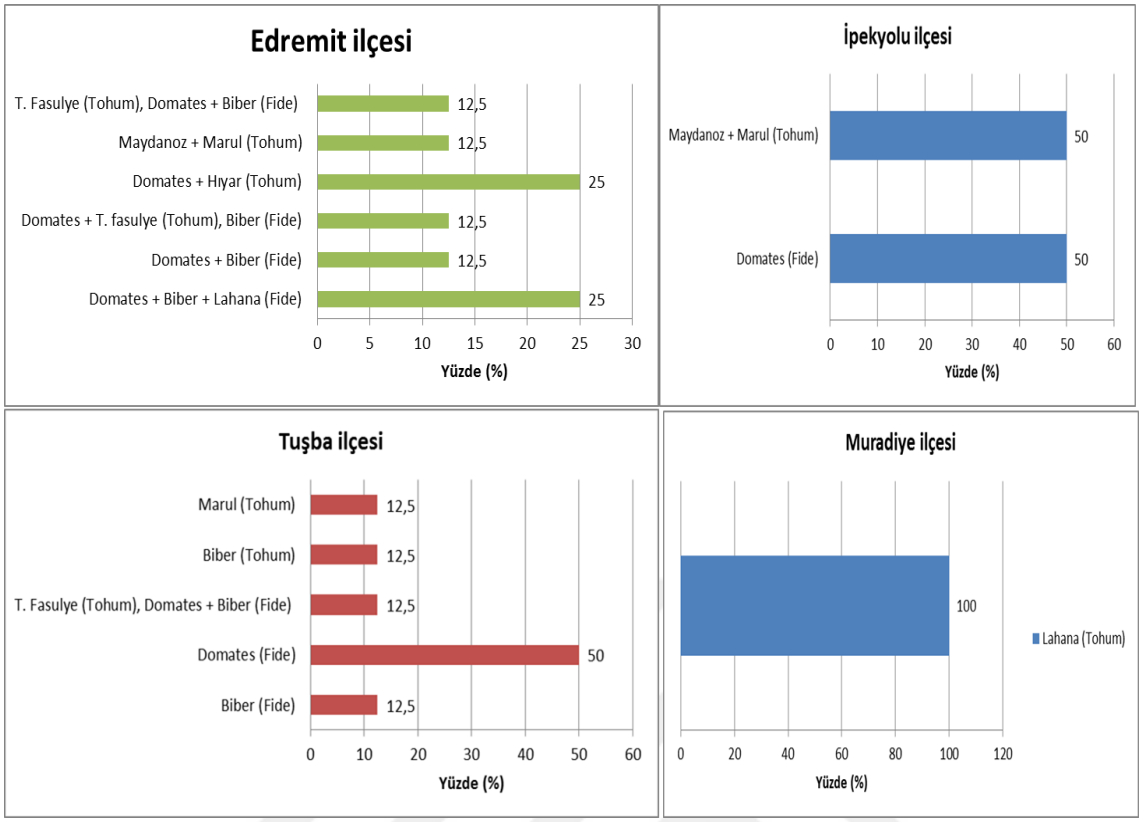

Şekil 4.37 Edremit, İpekyolu, Tuşba ve Muradiye ilçelerinde kullanılan üretim materyalleri

Sebze üreticileriyle yapılan görüşmeler sonucunda, üreticilerin tüm ilçelerde fide üretim materyallerinin büyük bir çoğunluğunu, bazı ilçelerde ise tamamını (İpekyolu ve Tuşba ilçeleri) ildeki fidecilerden temin ettikleri, il dışı fide temininin ise çok düşük düzeylerde olduğu görülmektedir (Şekil 4.38 ve Şekil 4.39).

Erciş ilçesinde %9.6 katılımcı kavun + domates + biber fidelerini, Edremit ilçesinde katılımcıların %12.5'i domates + hıyar + biber + patlıcan fidelerini, Gevaş ilçesinde ise katılımcıların %1.7'si kavun fidelerini il dışındaki fidecilerden temin ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.38 ve Şekil 4.39). Bununla birlikte Erciş, Gevaş, Tuşba ve İpekyolu ilçelerinde sırasıyla %25.8, %6.7, %50 ve %50 oranlarla domates fide ile yetiştirilen en yaygın tür olarak belirlenmiştir (Şekil 4.38 ve Şekil 4.39).

Tohum üretim materyaline ait veriler ise Şekil 4.40'da özetlenmiştir. Ankete katılan üreticilerin tamamı üretimde kullandıkları tohum materyallerini firmalardan satın aldıklarını, kendi ürettikleri tohumları tekrardan üretimde kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak tüm ilçeler birlikte değerlendirildiğinde; üreticilerin lahana, taze fasulye, marul, maydanoz türlerinin çoğaltımında tohum, diğer türlerin (domates, biber, hıyar, patlıcan, kavun ve karpuz) çoğaltımında ise fide tercih ettikleri dikkat çekmektedir. Sadece, Erciş ilçesinde ankete katılanların %6.5'i domatesi tohumla, Edremit ilçesinde %12.5'inin domates ve hıyarı tohumla, Tuşba ilçesinde ise katılımcıların %12.5'inin biberi tohumla ürettikleri saptanmıştır (Şekil 4.40).

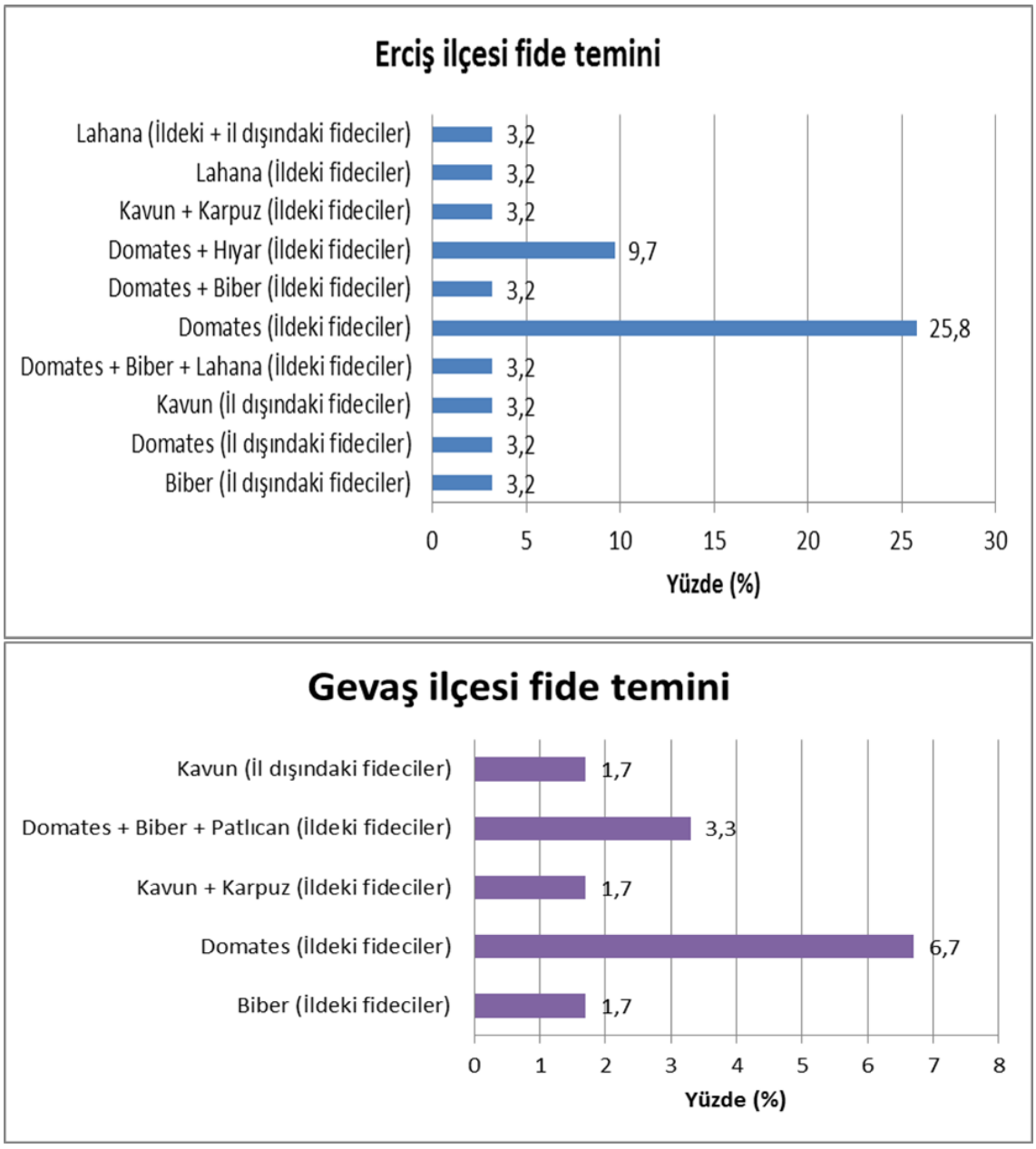

Şekil 4.38 Erciş ve Gevaş ilçelerinde kullanılan fide üretim materyallerinin temin yeri

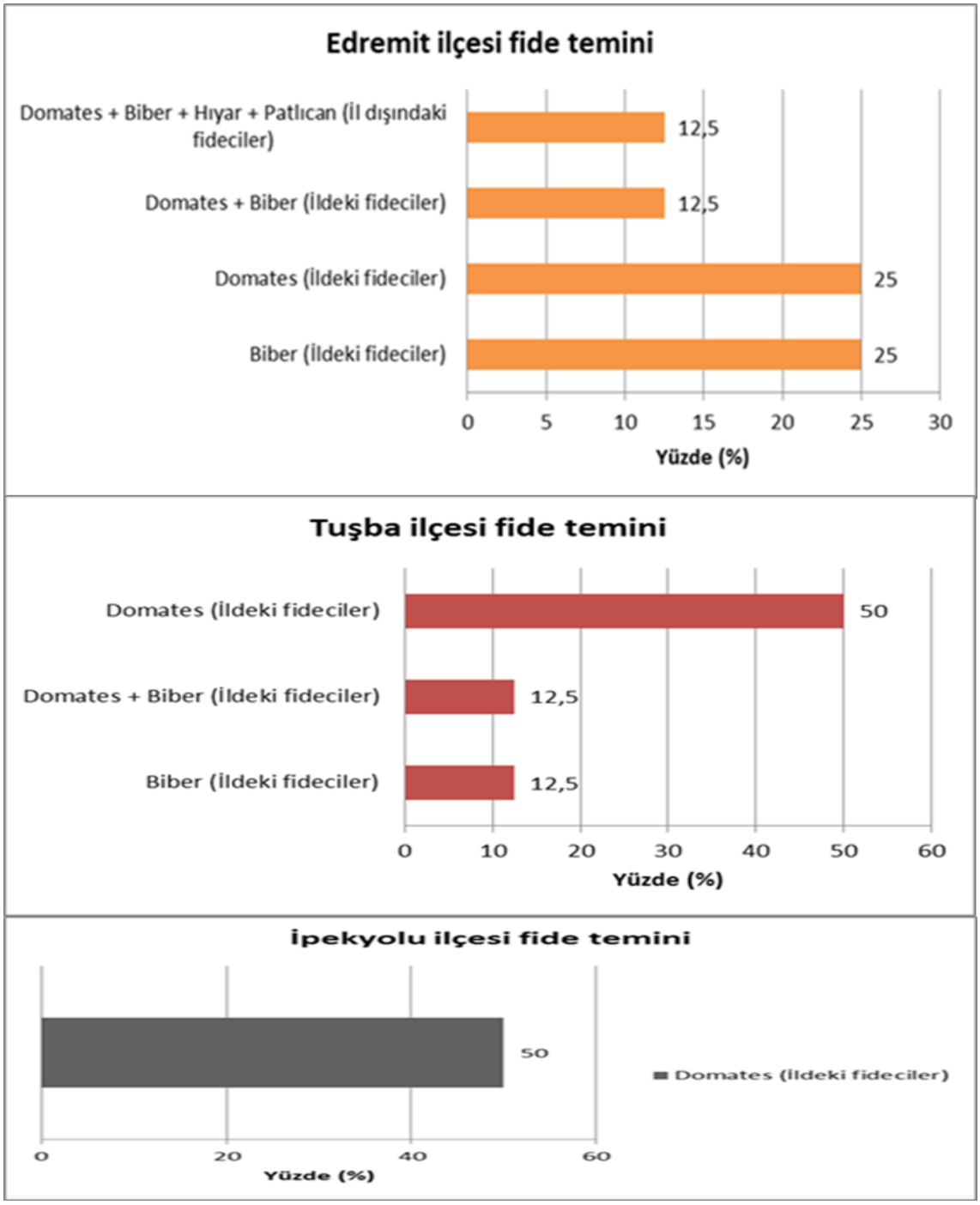

Şekil 4.39 Edremit, Tuşba ve İpekyolu ilçelerinde kullanılan fide üretim materyallerinin temin yeri

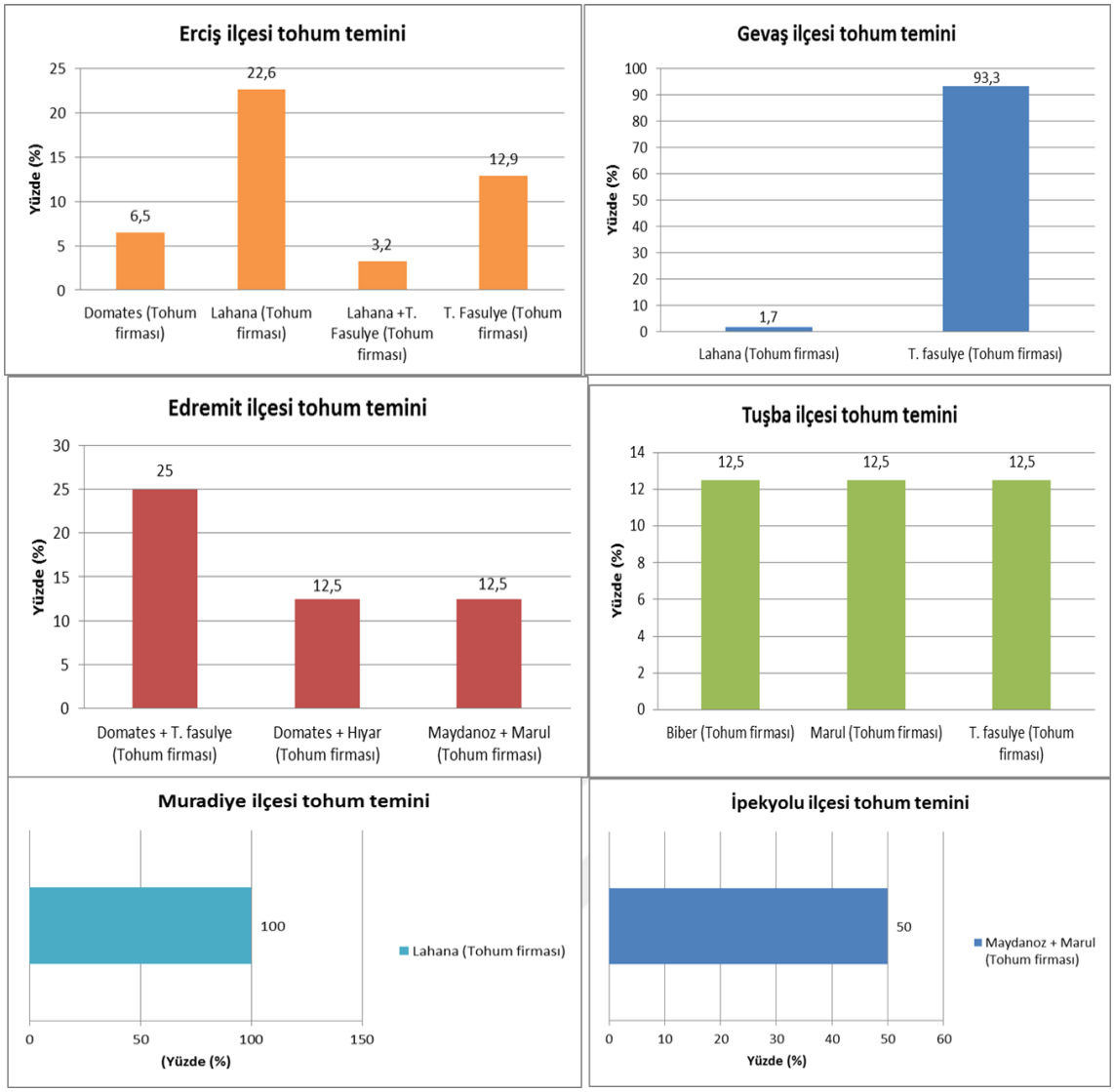

Şekil 4.40 İlçelerde kullanılan tohum üretim materyallerinin temin yeri

4.3.6 Açıkta Sebze Üretiminden Elde Edilen Verim (kg / dekar) Değerleri

Erciş ilçesinde lahana (%25.8) ve domates (%22.6) üreticilerinin büyük çoğunluğu dekar başına 2.000-4.000 kg, Gevaş ilçesi taze fasulye üreticilerinin %45'i 1.000-2.000 kg, %38.3'ü ise 500-1.000 kg verim aldıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.41).

Tuşba ilçesi üreticilerinin %50'sinin domatesten dekar başına 2.000-4.000 kg, Muradiye ilçesi üreticilerinin tamamının (%100) lahanadan 4.000-6.000 kg ürün aldıkları görülmektedir (Şekil 4.42). Yapılan anket çalışmasında, İpekyolu ilçesindeki üreticilerin

%50'sinin maydanozdan dekar başına 500-1.000 kg, maruldan ise 1.000-2.000 kg verim aldıkları belirlenmiştir (Şekil 4.42).

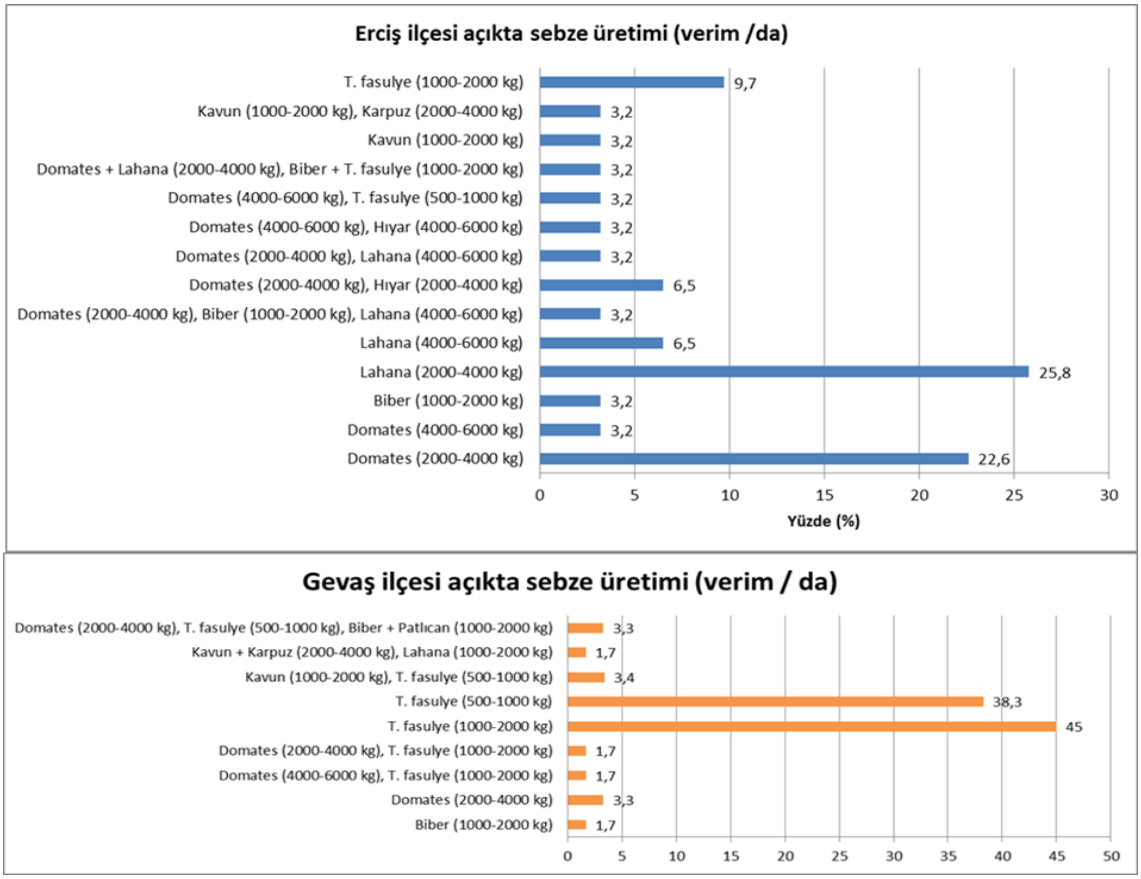

Şekil 4.41 Erciş ve Gevaş ilçelerinde türler bazında verim değerleri (kg/da)

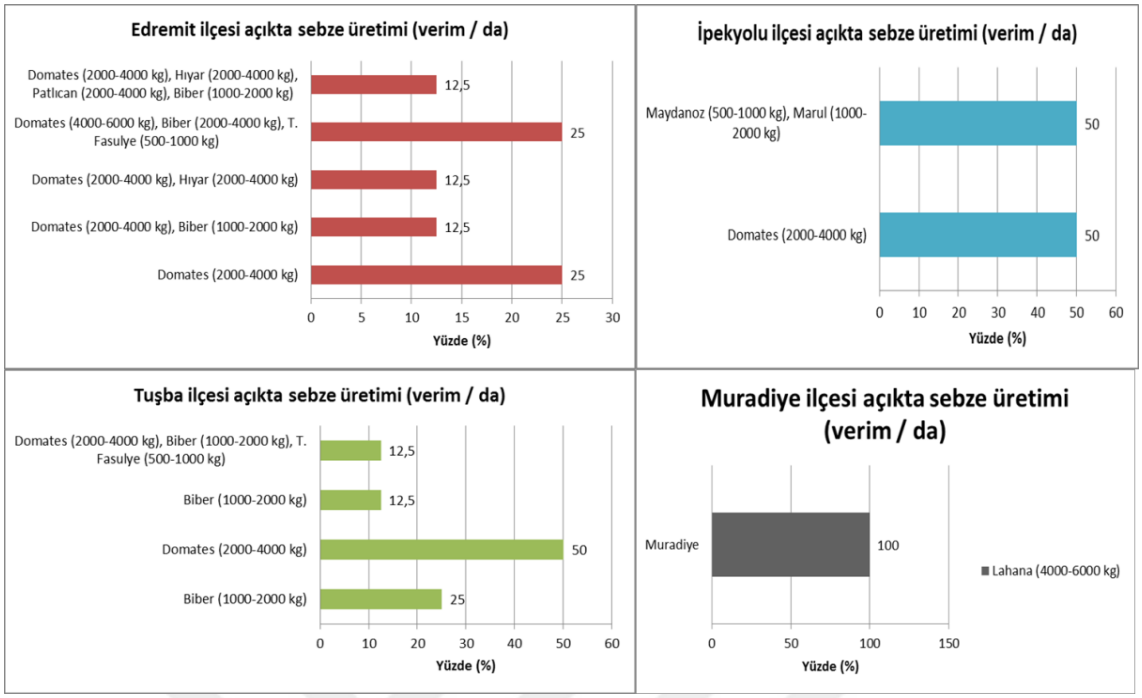

Şekil 4.42 Edremit, Tuşba, İpekyolu ve Muradiye ilçelerinde türler bazında verim değerleri (kg/da)

4.3.7 Örtü Altı Sebze Üretiminden Elde Edilen Verim (kg / dekar) Değerleri

Yapılan anket değerlendirmelerinde örtü altı yetiştiriciliğinin sadece Edremit (%12.5) ve Gevaş (%1.7) ilçelerinde yapıldığı belirlenmiş ve dekar başına verim değerleri Şekil 4.43'de sunulmuştur.

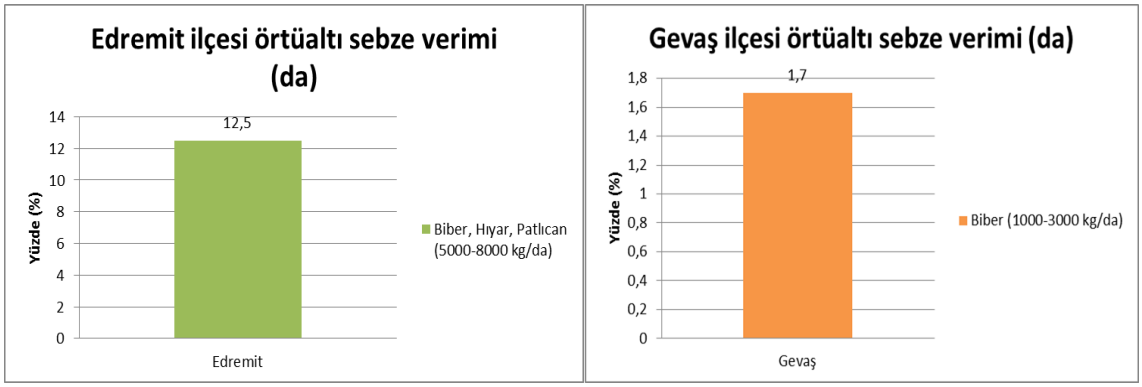

Şekil 4.43 Edremit ve Gevaş ilçelerinde türler bazında örtü altı verim değerleri (kg/da)

4.3.8 Aşılı Sebze Fidesi Kullanım Durumu

Tüm ilçelerde ankete katılan üreticilerin çoğunluğu aşılı fide kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte aşılı fide kullanımının %50 oranla en yüksek olduğu ilçe İpekyolu olurken, bunu %37.5 oranla Edremit ilçesi izlemiştir (Çizelge 4.6). İlçelere göre türler bazında aşılı fide kullanım bilgileri ise Şekil 4.44 ve Şekil 4.45'de detaylı olarak gösterilmiştir.

Çizelge 4.6 İlçelere göre aşılı fide kullanım durumu

İlçeler	Aşılı fide kullanıyor		Aşılı fide kullanmıyor	
	%	n	%	n
Erciş	25.7	8	74.3	23
Gevaş	3.4	2	96.6	58
Edremit	37.5	3	62.5	5
Tuşba	25.0	2	75.0	6
İpekyolu	50.0	1	50.0	1

n: Katılımcı sayısı

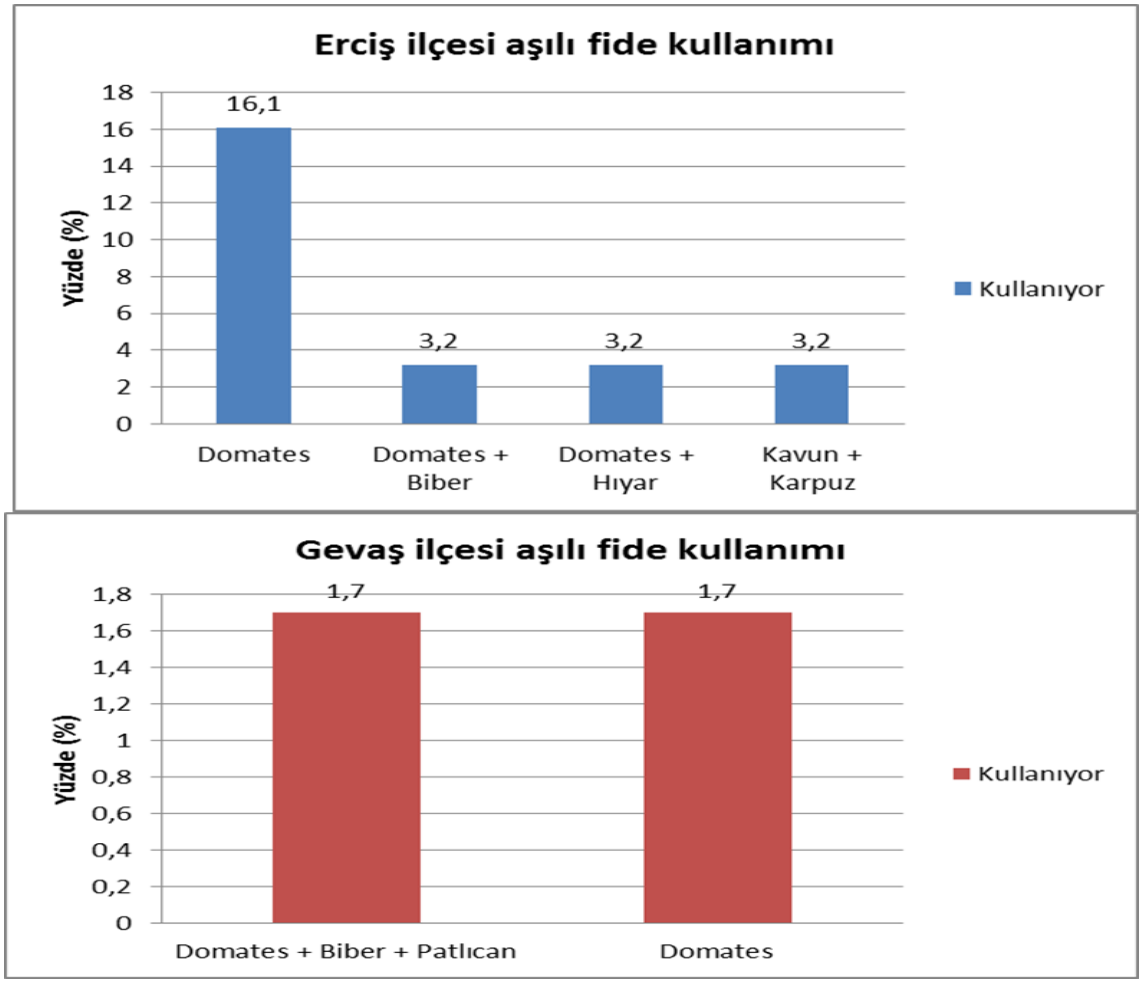

Şekil 4.44 Erciş ve Gevaş ilçelerinde aşılı sebze fidesi kullanımı

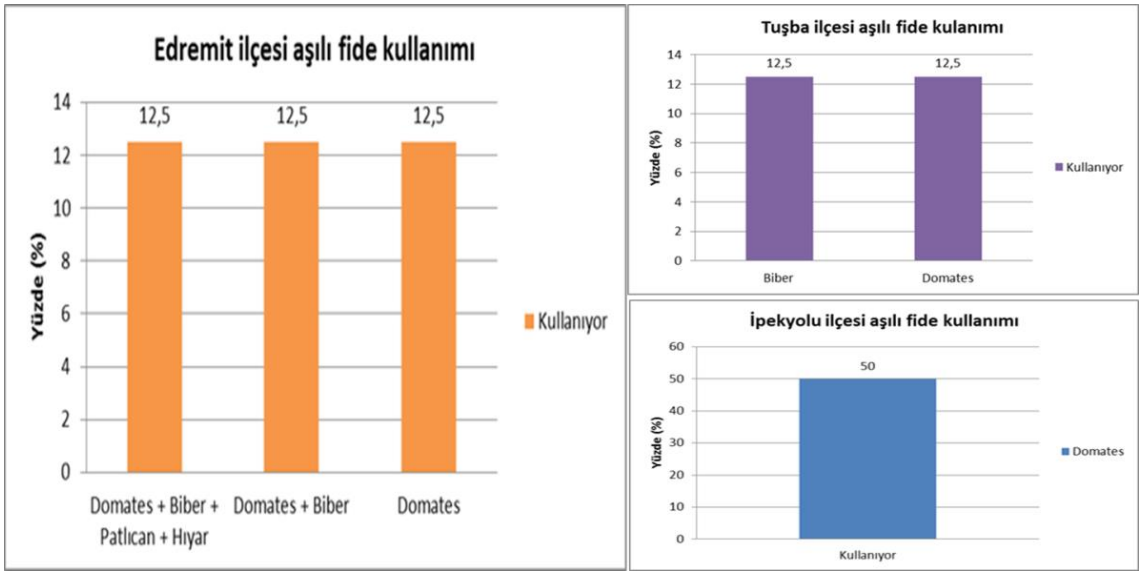

Şekil 4.45 Edremit, Tuşba ve İpekyolu ilçelerinde aşılı sebze fidesi kullanımı

4.3.9 Sertifikalı ve Hibrit Tohum Kullanım Durumu

Sertifikalı tohum kullanım oranının Gevaş ve Muradiye ilçeleri hariç diğer ilçelerde düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 4.7). En yüksek sertifikalı tohum kullanım oranının %100 oranla Muradiye ilçesi ve %88.4 oranla Gevaş ilçesinde olduğu belirlenmiştir. Bunların yanı sıra, İpekyolu ve Edremit ilçesi sebze üreticilerinin %50'si sertifikalı tohum kullandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7 Sertifikalı tohum kullanım durumu

İlçeler	Sertifikalı tohum kullanıyor		Sertifikalı tohum kullanmıyor	
	%	n	%	n
Erciş	48.4	15	51.6	16
Gevaş	88.4	53	11.6	7
Edremit	50.0	4	50.0	4
Tuşba	37.5	3	62.5	5
İpekyolu	50.0	1	50.0	1
Muradiye	100	3	-	-

n: Katılımcı sayısı

Erciş ilçesi üreticilerinin %22.6'sının lahanada, Gevaş ilçesi üreticilerinin %85'inin taze fasulyede, Muradiye ilçesi üreticilerinin ise tamamının lahana üretiminde sertifikalı tohum kullandığı saptanmıştır. Diğer ilçelerdeki türler bazında sertifikalı tohum kullanım durumları ise Şekil 4.46'da verilmiştir.

Sebze üretiminde hibrit tohum kullanım durumuna bakıldığında ise; Erciş ilçesinde sebze üreticilerinin sadece %6.5'i lahana üretiminde hibrit tohum kullandıklarını belirtirken, diğer ilçelerde hibrit tohum kullanımının olmadığı saptanmıştır.

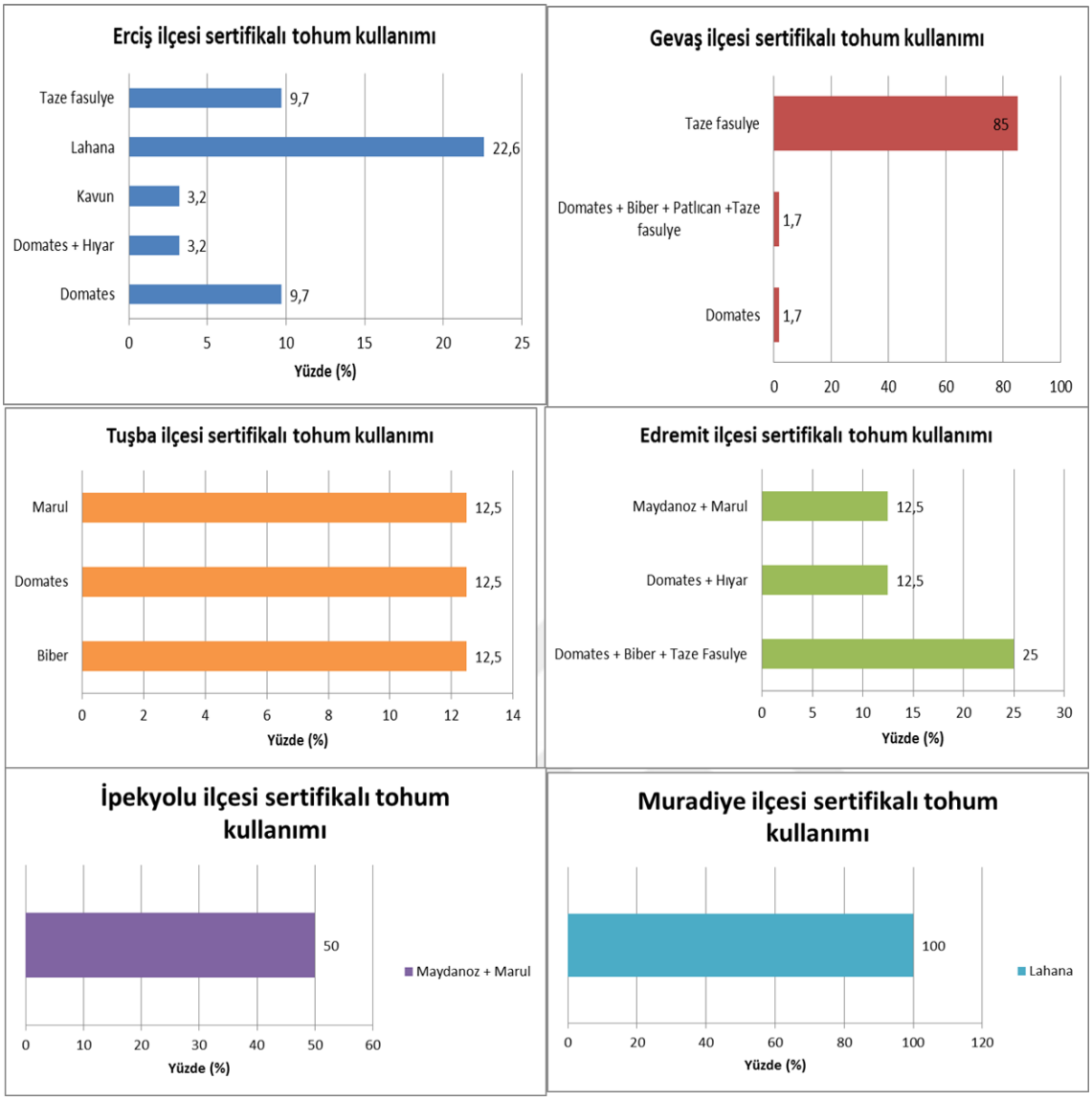

Şekil 4.46 İlçeler ve türler bazında sertifikalı tohum kullanımı

4.3.10 İlçelere Göre Sebze Türlerine Ait Yetiştirilen Çeşitler

Erciş ilçesinde katılımcıların %48.4 oranla en fazla sofralık domates yetiştiriciliği yaptıkları, bunu toplam %41.9 oranla lahana üretiminin takip ettiği, lahana üretimi yapan katılımcıların ise %29'inin beyaz lahana, %9.7'sinin beyaz ve kırmızı lahana, %3.2'sinin ise beyaz ve Brüksel lahanası üretimi yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca Erciş ilçesi katılımcılarının %16.1'inin ise Ayşekadın taze fasulye yetiştiriciliği yaptıkları saptanmıştır (Şekil 4.47).

Gevaş ilçesinde ise katılımcıların büyük çoğunluğunun (%78.3) Ayşekadın taze fasulye çeşidini ürettikleri, bunu %15 oranla Şeker fasulye çeşidinin ve %10 oranla da sofralık domates yetiştiriciliğinin izlediği görülmektedir (Şekil 4.47).

Tuşba ilçesinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (%62.5) sofralık domates ile %25 oranla biber (sivri + çarliston), Edremit ilçesi üreticilerinin %87.5'inin sofralık domates, %50'sinin hıyar ve %50'sinin biber (dolmalık + sivri) yetiştiriciliği yaptığı, Muradiye ilçesi sebze üreticilerinin ise tamamının beyaz lahana yetiştiriciliği yaptıkları belirlenmiştir (Şekil 4.48). Bunun yanı sıra İpekyolu ilçesi üreticilerinin %50'sinin sofralık domates, diğer %50'sinin ise kıvırcık (göbekli) ve maydanoz (geniş yapraklı) yetiştirdikleri Şekil 4.48'de görülmektedir.

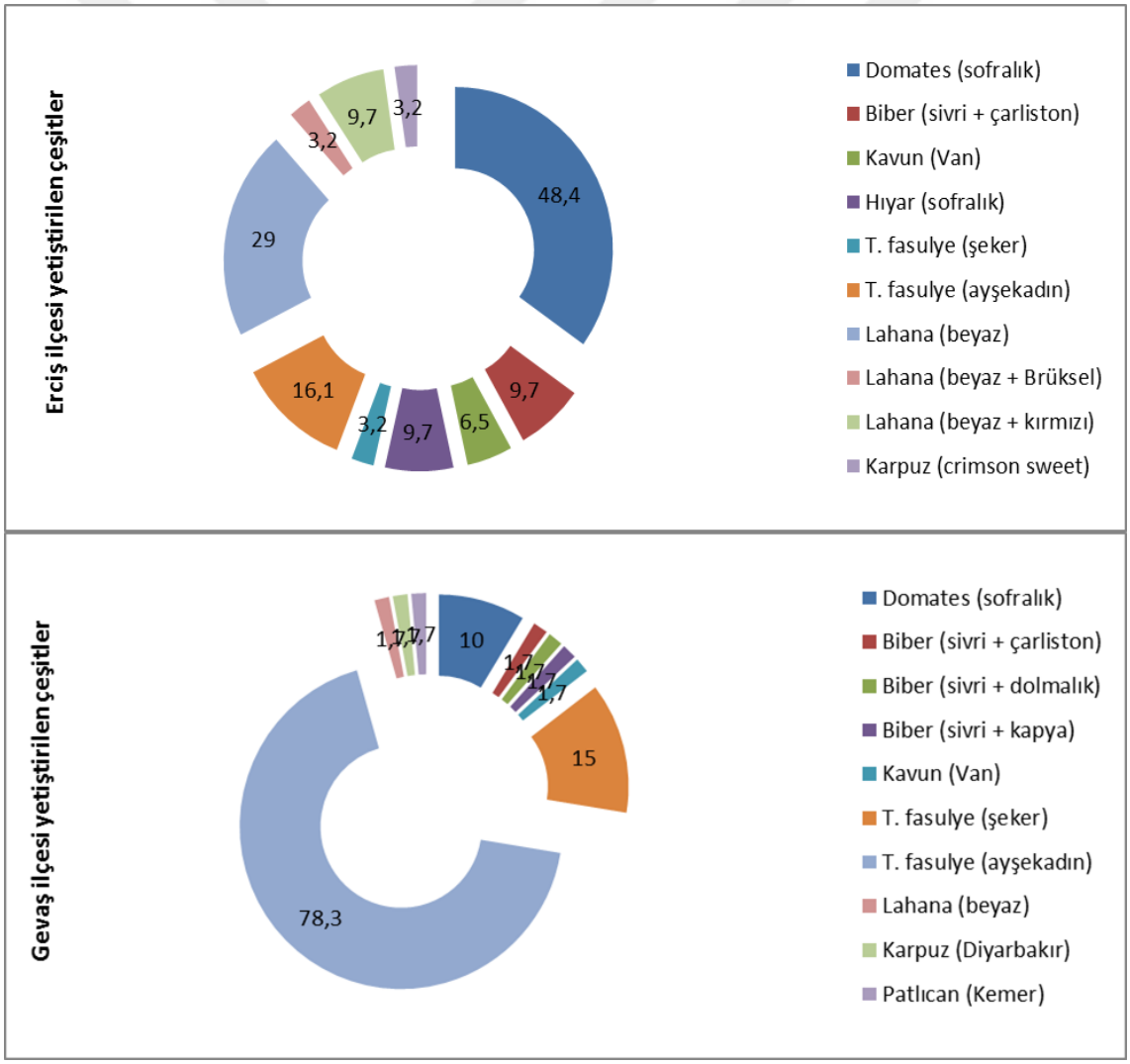

Şekil 4.47 Erciş ve Gevaş ilçelerinde yetiştirilen sebze türlerine ait çeşitler

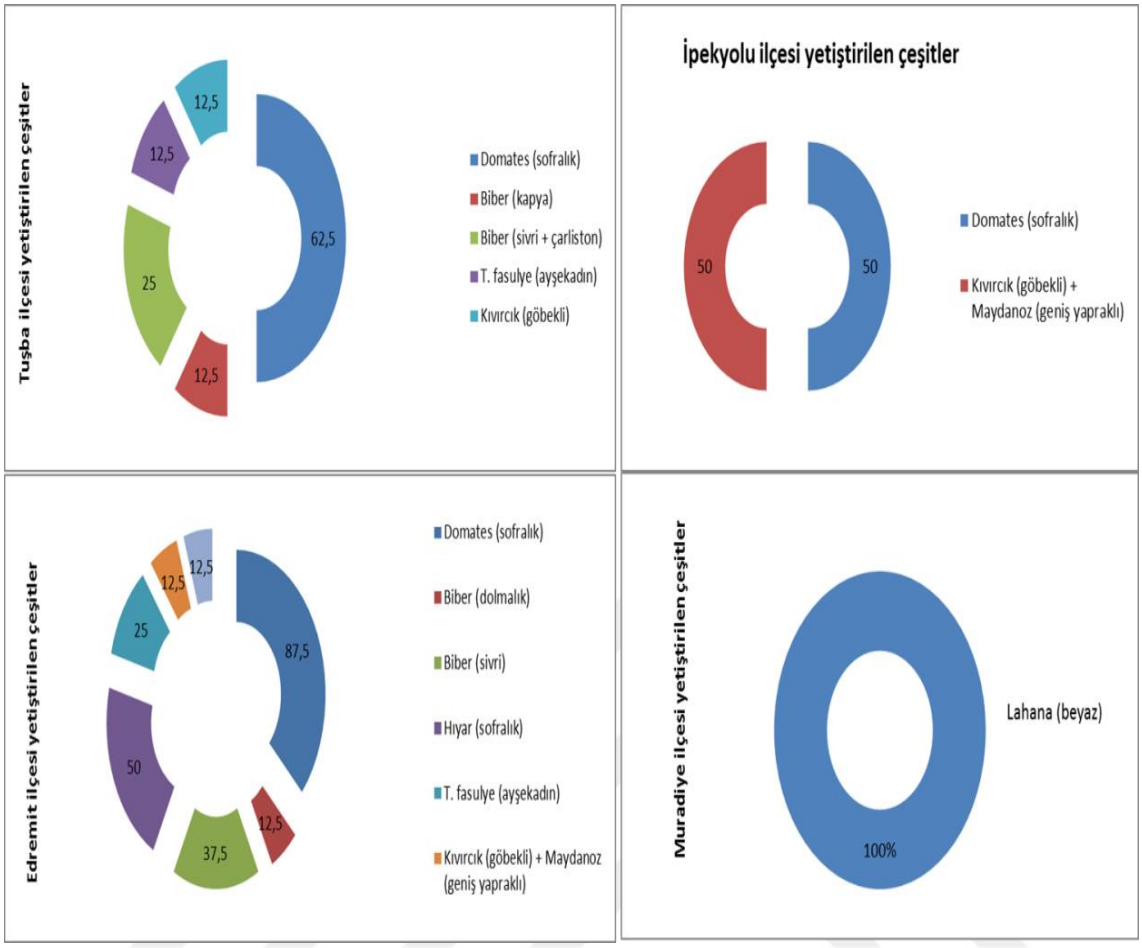

Şekil 4.48 Diğer ilçelerde yetiştirilen sebze türlerine ait çeşitler

4.3.11 Sebze Türlerinde Kullanılan Ekim-Dikim Mesafeleri

Ekim- dikim mesafesine ait veriler Şekil 4.49 ve Şekil 4.50'de gösterilmiştir. Buna göre ankete katılan Erciş ilçesi sebze üreticilerinin %22.6'sı lahanada 51-60 cm, %12.9'u domateste 51-60 cm, Tuşba ilçesi üreticilerinin %37.5'i domateste 51-60 cm sıra arası ve sıra üzeri aralıkları kullanmışlardır. Gevaş ilçesi katılımcıların büyük çoğunluğu (%55) taze fasulye yetiştiriciliğinde 51-60 cm ekim-dikim aralıkları kullanırken, katılımcıların %28.3'ü ise 41-50 cm aralıklar kullanmışlardır. Muradiye ilçesinde lahana yetiştiren katılımcıların tamamının (%100) ise 51-60 cm aralıklarla yetiştiricilik yaptıkları belirlenmiştir (Şekil 4.50).

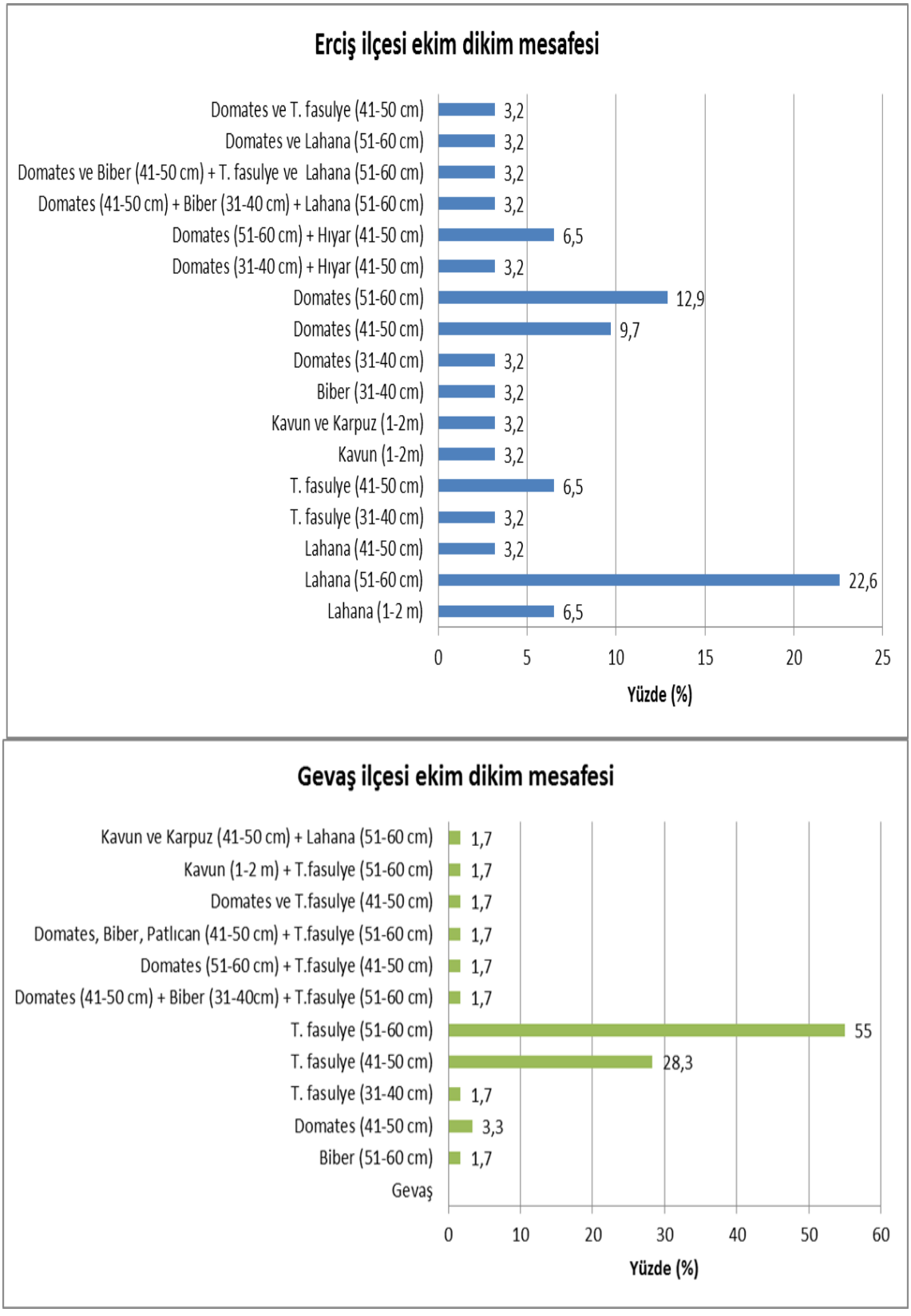

Şekil 4.49 Erciş ve Gevaş ilçelerindeki sebze türlerine ait ekim-dikim mesafesi

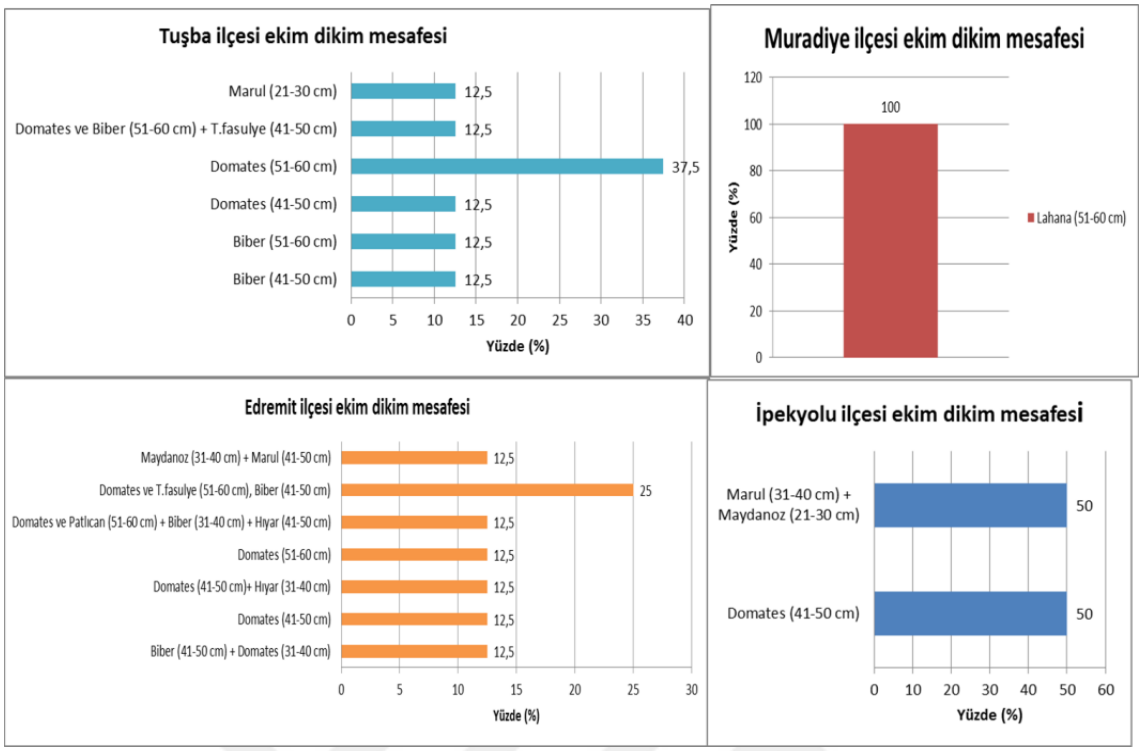

Şekil 4.50 Diğer ilçelerdeki sebze türlerine ait ekim-dikim mesafesi

4.3.12 Yetiştiricilikte Deneyimli İşgücünden Yararlanma Durumu

Gevaş ilçesi hariç tüm ilçelerde sebze üreticilerinin yetiştiricilikte deneyimli işgücünden yararlanmadıkları belirlenmiştir. Gevaş ilçesinde sadece taze fasulye yetiştiriciliğinde katılımcıların %1.7'si yetiştiricilik sırasında deneyimli işgücü kullandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8 Yetiştiricilikte deneyimli işgücü kullanımı

İlçeler	Kullanıyor		Kullanmıyor	
	%	n	%	n
Erciş	-	-	100	31
Gevaş	1.7	1	98.3	60
Edremit	-	-	100	8
Tuşba	-	-	100	8
İpekyolu	-	-	100	2
Muradiye	-	-	100	3

n: Katılımcı sayısı

4.3.13 Yetiştiricilikte Karşılaşılan Sorunlar

İlçeler bazında üreticilerin yetiştiricilik sırasında daha sık karşılaştıkları sorunlar değerlendirildiğinde; ankete katılan Erciş ilçesi üreticilerinin %16.1'inin verim + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama, %12.9'unun verim + tohum/fide temini + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama konularında problem yaşadıkları belirlenmiştir (Şekil 4.51).

Gevaş ilçesi üreticilerinin %23.4'ünün verim + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama + pazarlama, %13.4'ünün verim + tohum/fide temini + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama konularında sıkıntı yaşadıkları saptanmıştır (Şekil 4.52).

Muradiye ilçesi üreticilerinin çoğunluğu (%66.7) ise yetiştiricilik esnasında tohum/fide temini + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama + pazarlama konularında sıkıntı yaşarken, Tuşba ilçesi üreticilerinin çoğunluğu (%25) verim + sulama + pazarlama + kredi konularında problem yaşadıklarını bildirmişlerdir (Şekil 4.53).

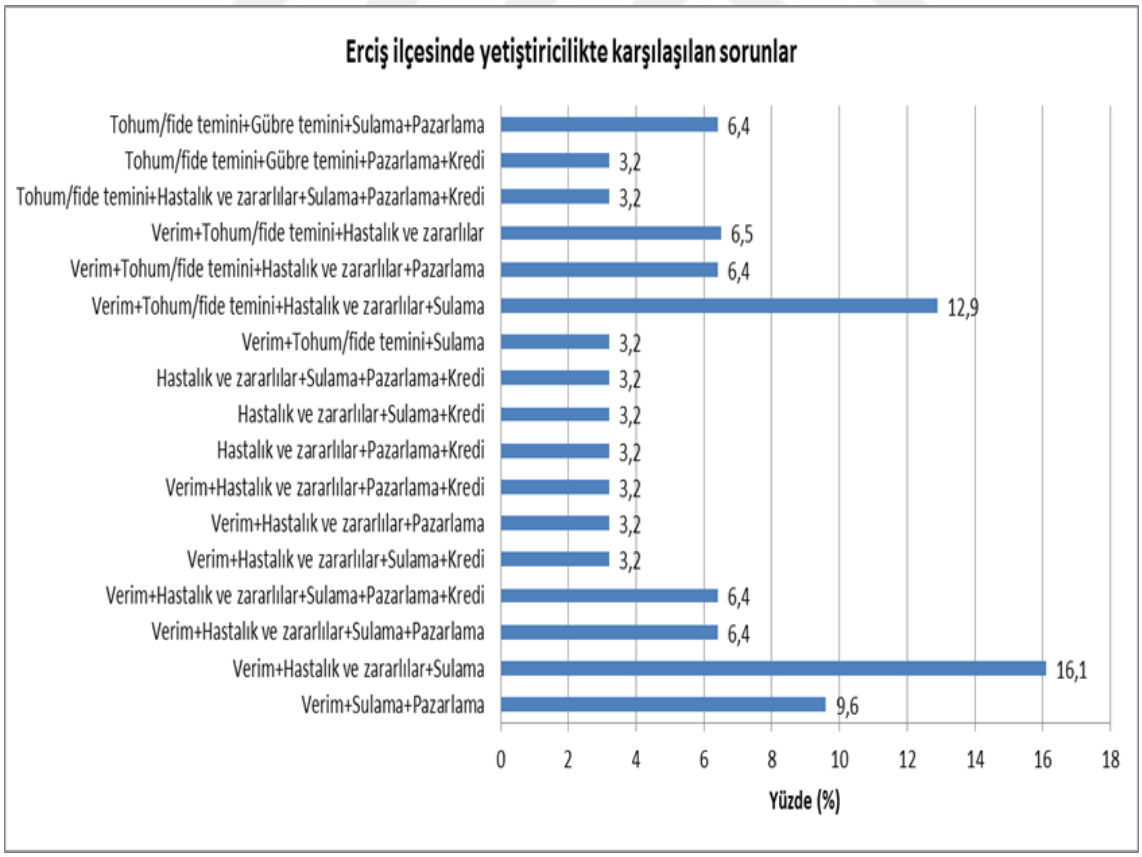

Şekil 4.51 Erciş ilçesi üreticilerinin yetiştiricilikte karşılaştıkları sorunların dağılımı

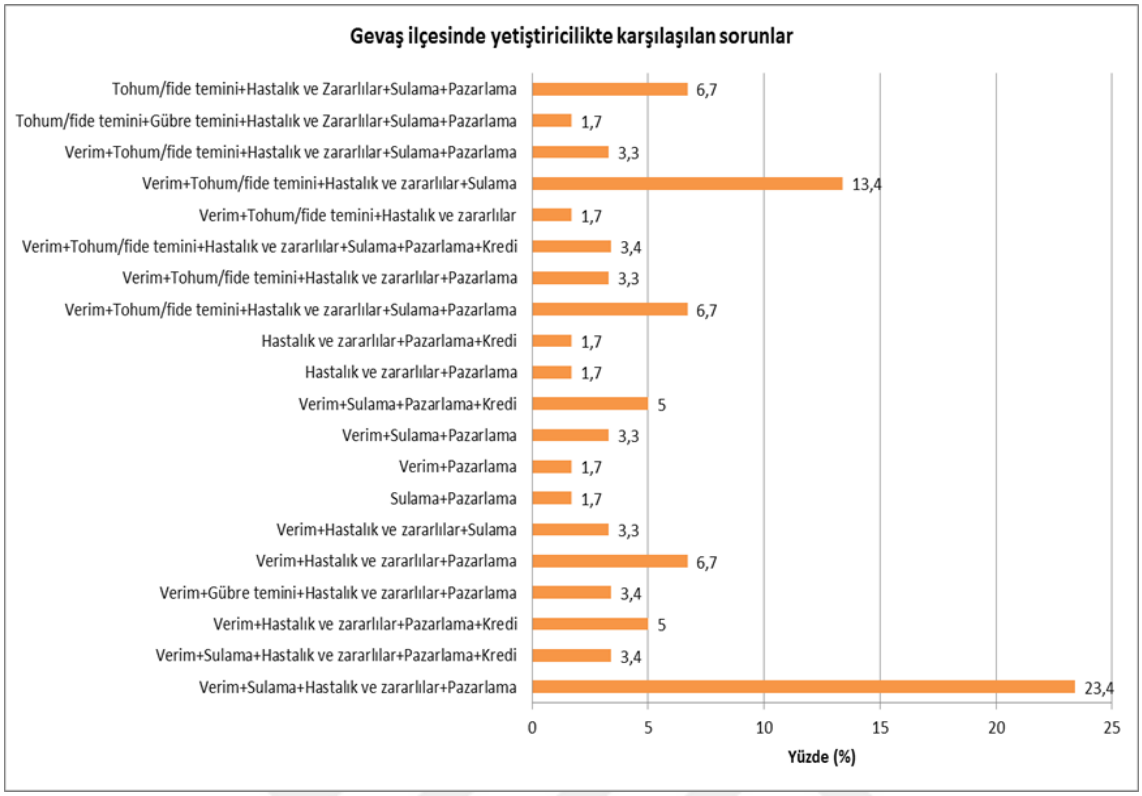

Şekil 4.52 Gevaş ilçesi üreticilerinin yetiştiricilikte karşılaştıkları sorunların dağılımı

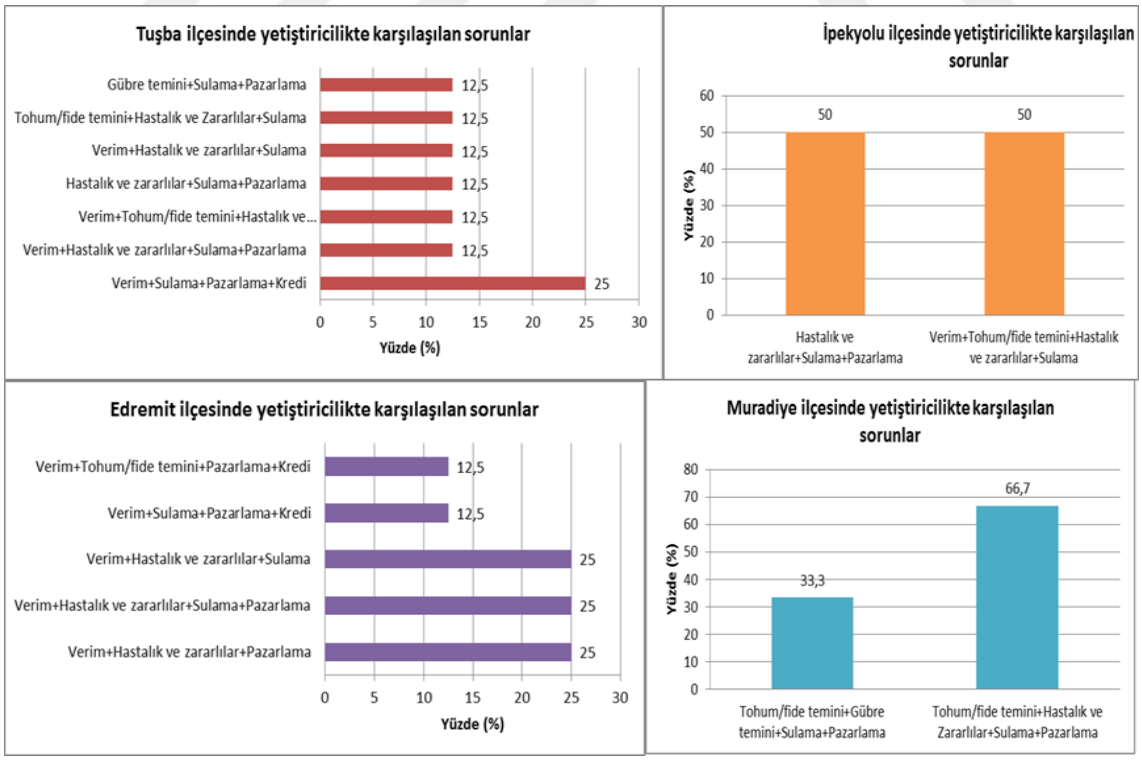

Şekil 4.53 Diğer ilçelerdeki üreticilerinin karşılaştıkları sorunların dağılımı

Erciş ilçesi domates üreticilerinin büyük çoğunluğu (%9.7) yetiştiricilik aşamasında verim + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama, lahana üreticilerinin %12.9'u ise verim + tohum/fide temini + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama problemleriyle karşılaştıkları belirtmişleridir (Şekil 4.54).

Gevaş ilçesi taze fasulye üreticilerinin %21.7'lik kısmı verim + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama + pazarlama konularında, %16.7'si ise tohum/fide temini + verim + hastalık ve zararlılarla mücadele + sulama + pazarlama sorunlarıyla karşılaştıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.55). Diğer ilçelerde yoğun yetiştirilen türlerde yetiştiricilik esnasında karşılaşılan sorunlar Şekil 4.56'da sunulmuştur.

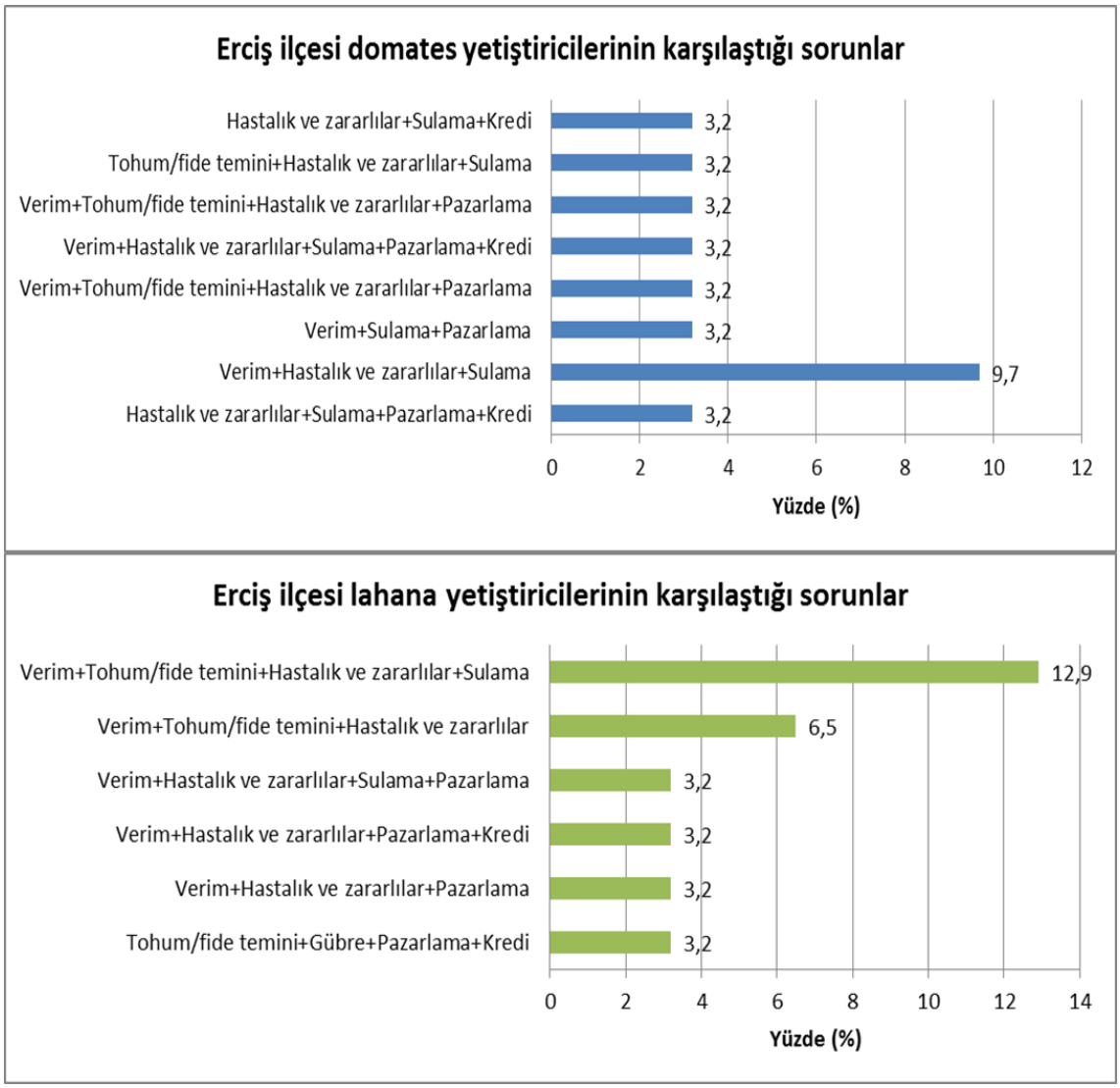

Şekil 4.54 Erciş ilçesi domates ve lahana üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar

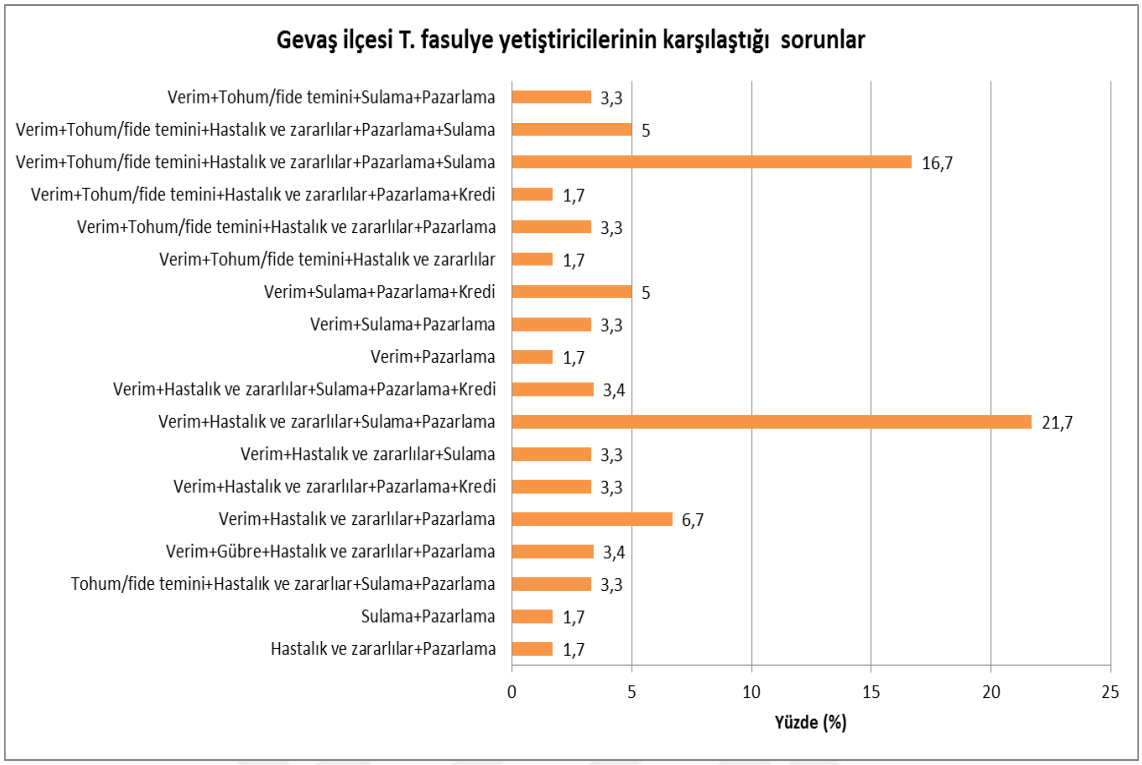

Şekil 4.55 Gevaş ilçesi taze fasulye üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar

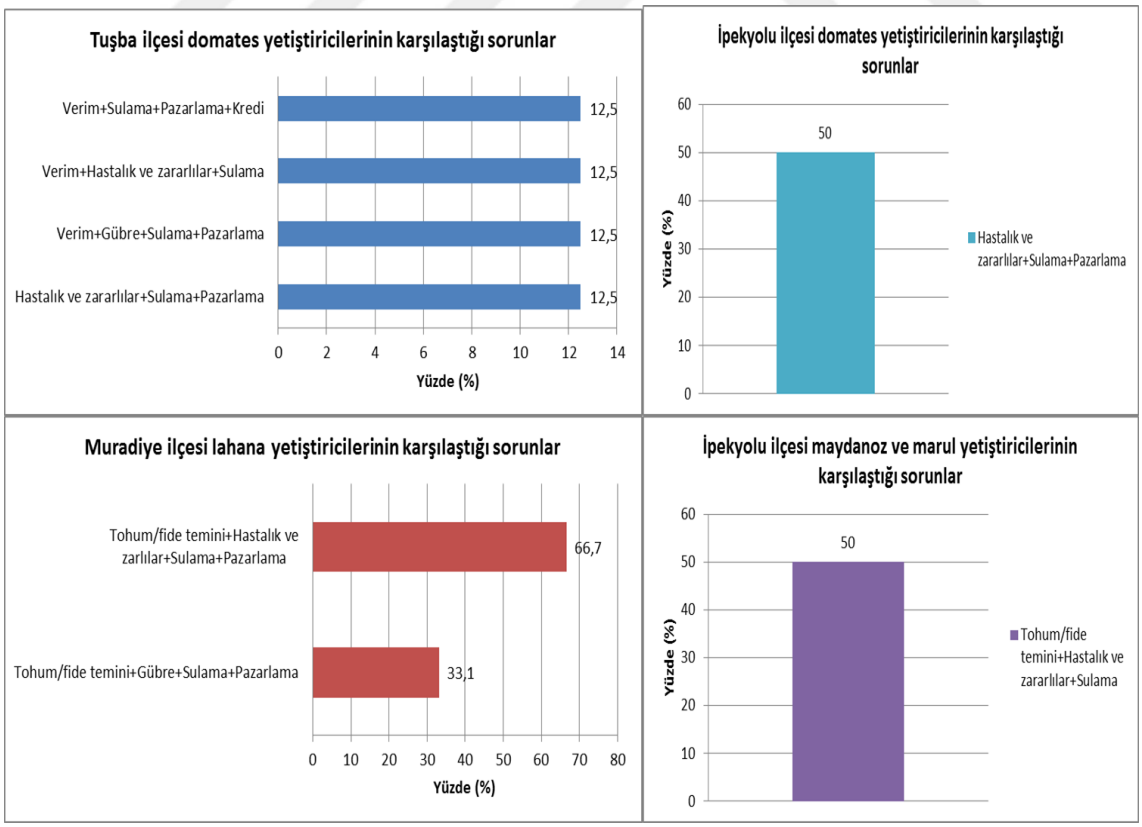

Şekil 4.56 Diğer ilçelerde yoğun yetiştirilen türlerde karşılaşılan sorunlar

4.3.14 Kullanılan Sulama Yöntemleri ve Sulamada Karşılaşılan Sorunlar

İlçelerde kullanılan sulama yöntemleri Çizelge 4.9'da özetlenmiştir. Muradiye, Edremit ve Tuşba ilçelerinde katılımcıların sırasıyla %100, %62.5 ve %50'lik kısmı damla sulama sistemini, Gevaş ilçesinde ise katılımcıların büyük çoğunluğu (%38.4) yağmurlama sistemini kullandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.9). Erciş ilçesinde katılımcıların %45'inin yağmurlama sulama, %45'inin karık sulama yöntemiyle sulama yaptıkları, İpekyolu ilçesi katılımcılarının ise yarı yarıya damla ve yağmurlama sistemi kullandıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9 İlçelerde kullanılan sulama yöntemleri

	Erciş		Gevaş		Edremit		Tuşba		Muradiye		İpekyolu	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Damla	16.1	5	15.1	9	62.5	5	50.0	4	100	3	50.0	1
Yağmurlama	45.0	14	38.4	23	12.5	1	37.5	3	-	-	50.0	1
Karık	45.0	5	25.1	15	25.0	2	12.5	1	-	-	-	-
Salma	22.5	7	21.8	13	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	100	31	100	60	100	8	100	8	100	3	100	2

n: Katılımcı sayısı

İlçelerde türler bazında katılımcıların kullandıkları sulama sistemleri dikkate alındığında; Erciş ilçesinde %16.1 oranda katılımcı domateste yağmurlama sulama, %16.1'i lahanada salma sulama, Gevaş ilçesinde %35 oranda katılımcı taze fasulyede yağmurlama sulama, %21.7'si taze fasulyede karık sulama, %18.4'ü ise taze fasulyede salma sulama sistemini kullandıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.57).

Tuşba ilçesi üreticilerinin %25'inin domateste damla sulama, Muradiye ilçesi üreticilerinin ise tamamının (%100) lahanada damla sulama yöntemini kullandıkları görülmektedir (Şekil 4.58).

İlçeler bazında sulamada karşılaşılan sorunlar ise Çizelge 4.10'da sunulmuştur. Buna göre Erciş ve Gevaş ilçesinde ankete katılan üreticilerin sırasıyla %58.1 ve %65'i sulama suyunun zamanında temin edilememesinden kaynaklı sorunlar yaşadığı, Tuşba ve

Edremit ilçelerinde ise sırasıyla katılımcıların %75 ve %62.5'unun su maliyetlerini yüksek bulmasından kaynaklı sulama sıkıntıları çektikleri saptanmıştır (Çizelge 4.10).

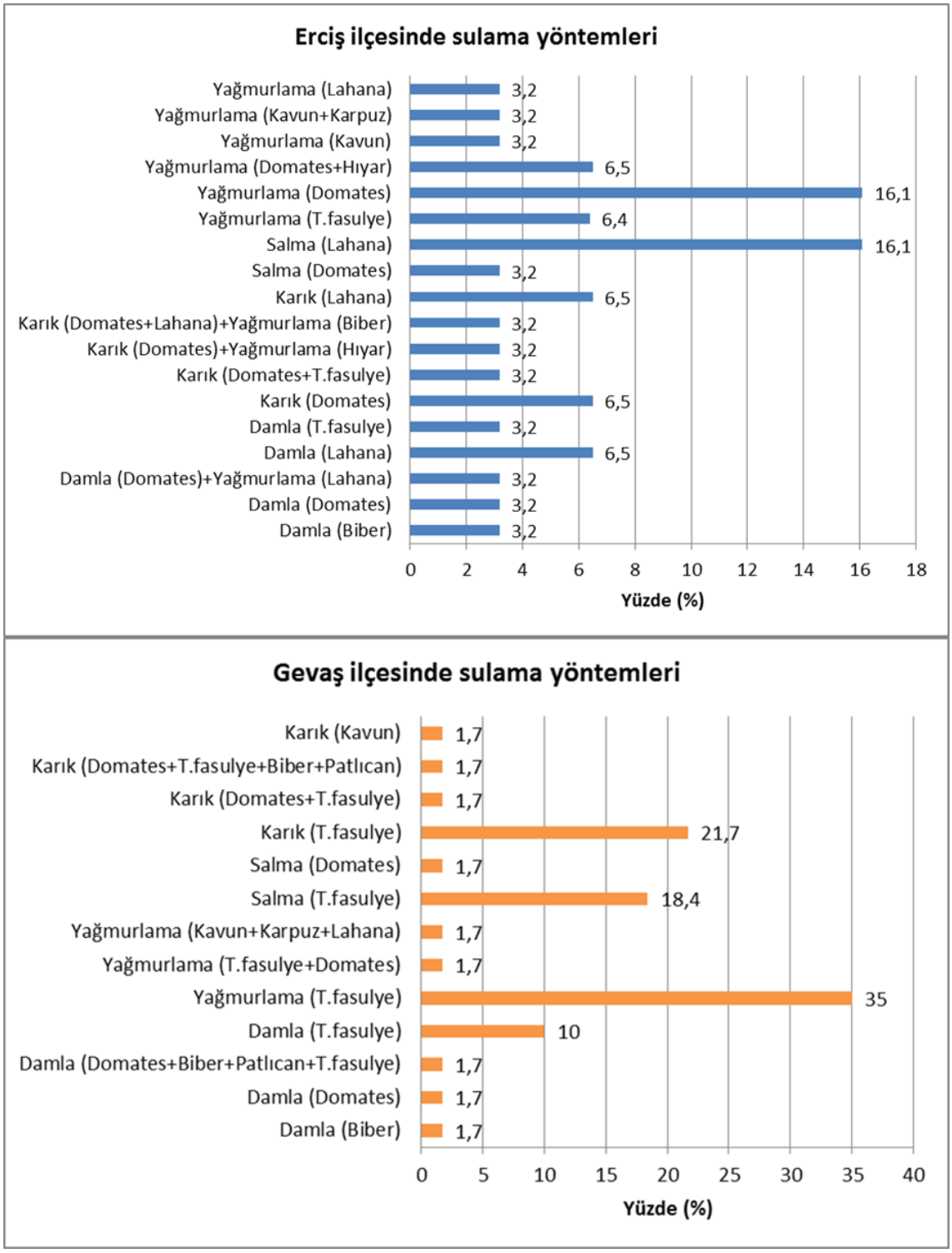

Şekil 4.57 Erciş ve Gevaş ilçelerinde kullanılan sulama yöntemleri

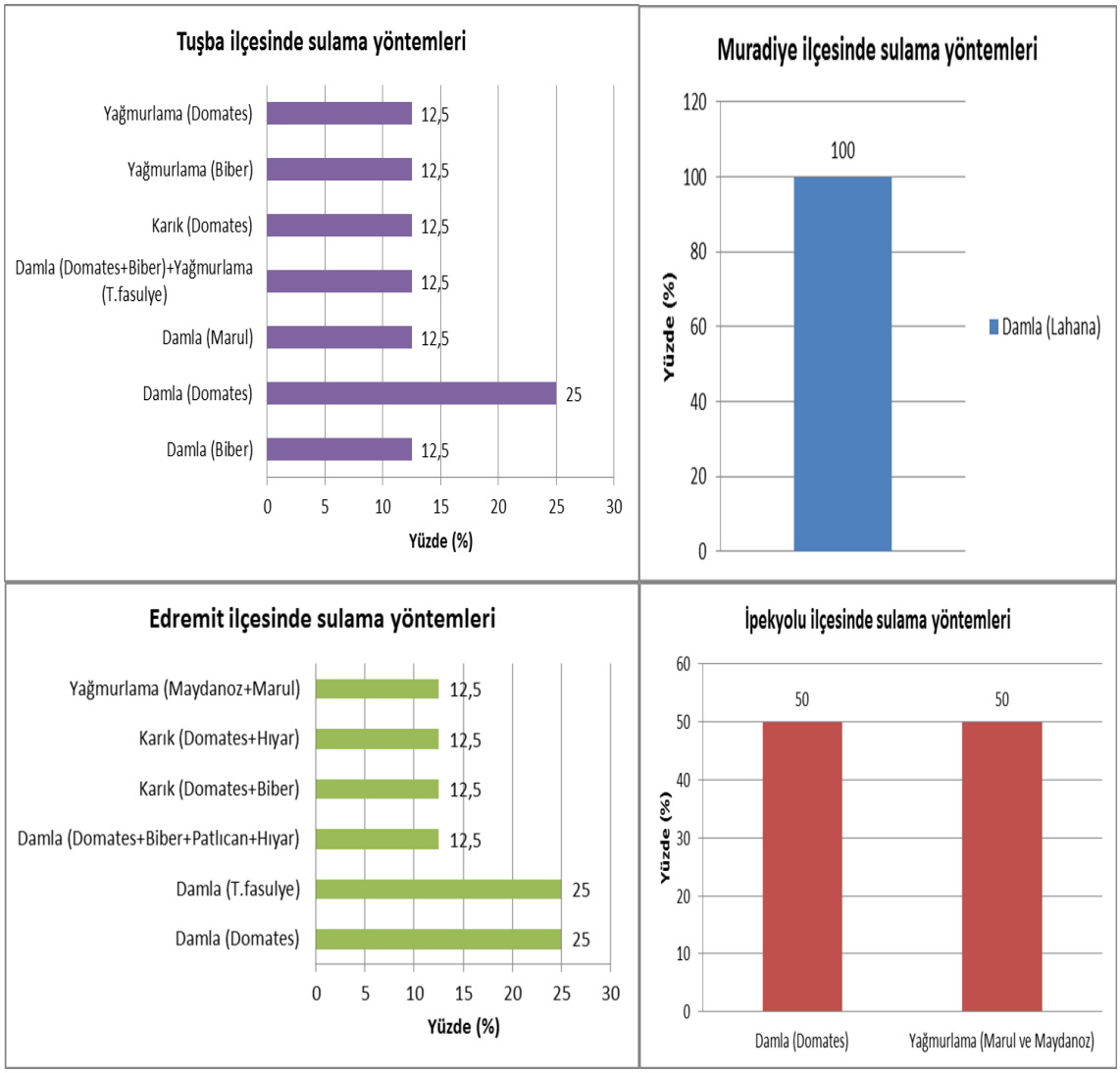

Şekil 4.58 Diğer ilçelerde kullanılan sulama yöntemleri

Çizelge 4.10 İlçelere göre sulamada karşılaşılan sorunlar

İlçeler	Su maliyeti yüksek		Sulama suyu zamanında temin edilemiyor		Su yetersiz	
	%	n	%	n	%	n
Erciş	35.5	11	58.1	18	6.4	2
Gevaş	35.0	21	65.0	39	-	-
Edremit	62.5	5	25.0	2	12.5	1
Tuşba	75.0	6	25.0	2	-	-
İpekyolu	50.0	1	50.0	1	-	-
Muradiye	100.0	3	-	-	-	-

n: Katılımcı sayısı

4.3.15 Yabancı Otlarla Mücadele Yöntemleri ve İlaçlama

Çizelge 4.11 incelendiğinde yabancı otlarla mücadelede sadece Erciş ilçesi üreticilerinin %3.2'sinin toprak işleme ve çapalamayla birlikte zirai ilaçla mücadele yaptığı, diğer ilçelerde ise üreticilerin zirai ilaç mücadelesi yapmadığı sadece mekanik yöntemlerle (Toprak işleme + çapalama) yabacı otlarla mücadele ettikleri görülmektedir (Çizelge 4.11). İlçelerin genelinde yetiştiricilik aşamasında her yıl düzenli ilaçlama yapılmadığı, sadece Edremit, Gevaş ve Erciş ilçelerinde katılımcıların sırasıyla %25, %3.3 ve %3.2 oranla ilaçlama yaptıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.11 İlçelere göre yabancı otlarla mücadele yöntemleri

İlçeler	Toprak işleme + çapalama		Toprak işleme + çapalama + zirai ilaçla mücadele	
	%	n	%	n
Erciş	96.8	30	3.2	1
Gevaş	100	60	-	-
Edremit	100	8	-	-
Tuşba	100	8	-	-
İpekyolu	100	2	-	-
Muradiye	100	3	-	-

n: Katılımcı sayısı

Çizelge 4.12 İlçelere göre kimyasal mücadele yapma durumu

İlçeler	Her yıl düzenli olarak ilaçlama yapma durumu			
	Evet		Hayır	
	%	n	%	n
Erciş	3.2	1	96.8	30
Gevaş	3.3	2	96.7	58
Edremit	25.0	2	75.0	6
Tuşba	-	-	100.0	8
İpekyolu	-	-	100.0	2
Muradiye	-	-	100.0	3

n: Katılımcı sayısı

4.3.16 Üretim Aşamasındaki Ürün Kayıpları

Erciş ilçesi katılımcılarının %16.1'i lahanada, %16.1'i ise domateste üretim aşamasında %10-20 ürün kayıpları yaşadıklarını, Edremit ilçesi üreticilerinin ise %25'inin domateste %10-20 kayıp, %25'inin ise domates ve biberde (%10-20) + taze fasulyede (%5-10 kayıp) ürün kaybı yaşadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.59).

Gevaş ilçesi üreticilerinin %45'inin taze fasulyedeki ürün kayıplarının %10-20 arasında, %31.7'sinde ise %5-10 arasında olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.60). Muradiye ilçesi üreticilerinin tamamı üretim aşamasında, lahanada %10-20 arası ürün kayıpları, Tuşba ilçesi üreticilerinin %50'si ise domateste %10-20 ürün kayıpları olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 4.60).

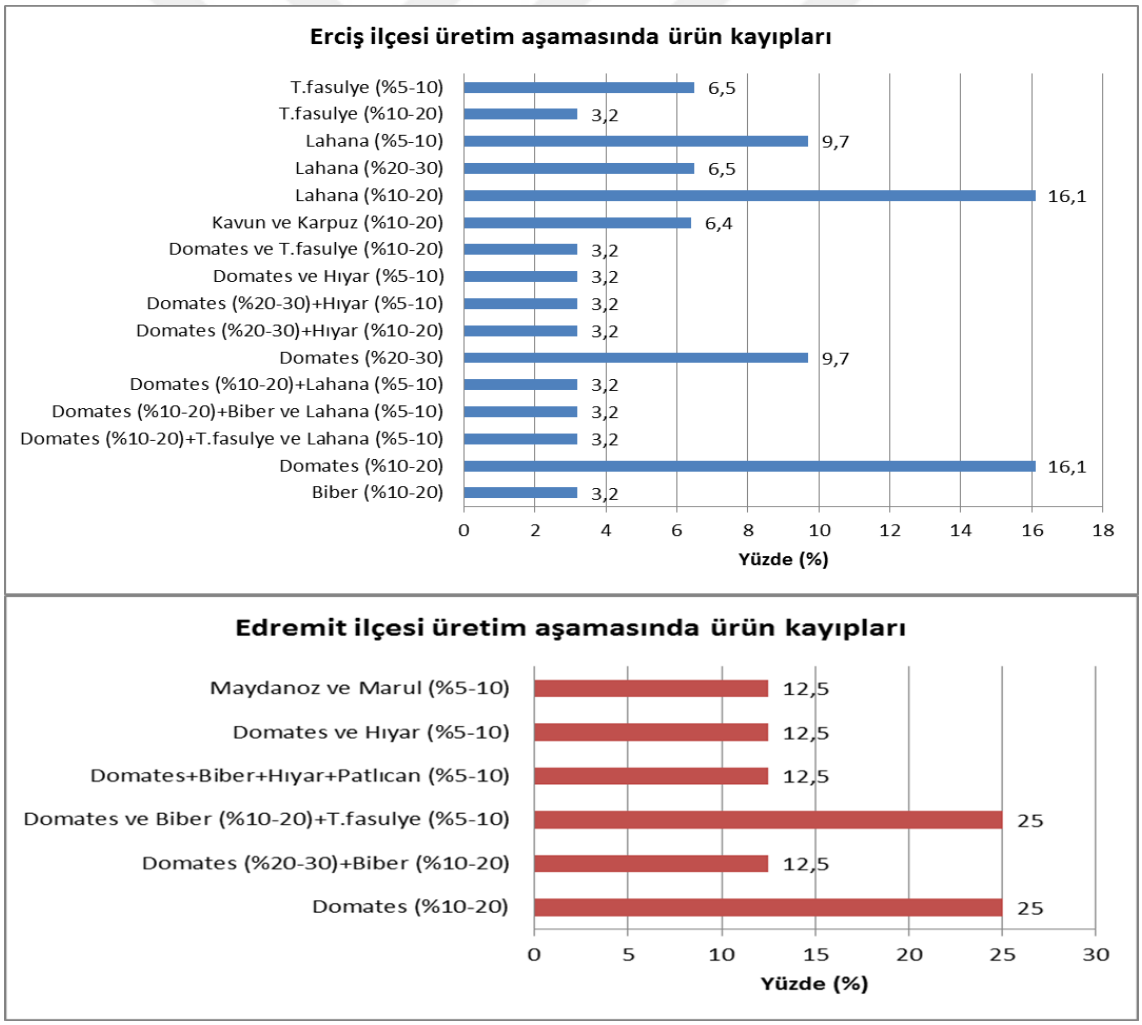

Şekil 4.59 Erciş ve Edremit ilçelerinde üretim aşamasındaki ürün kayıpları

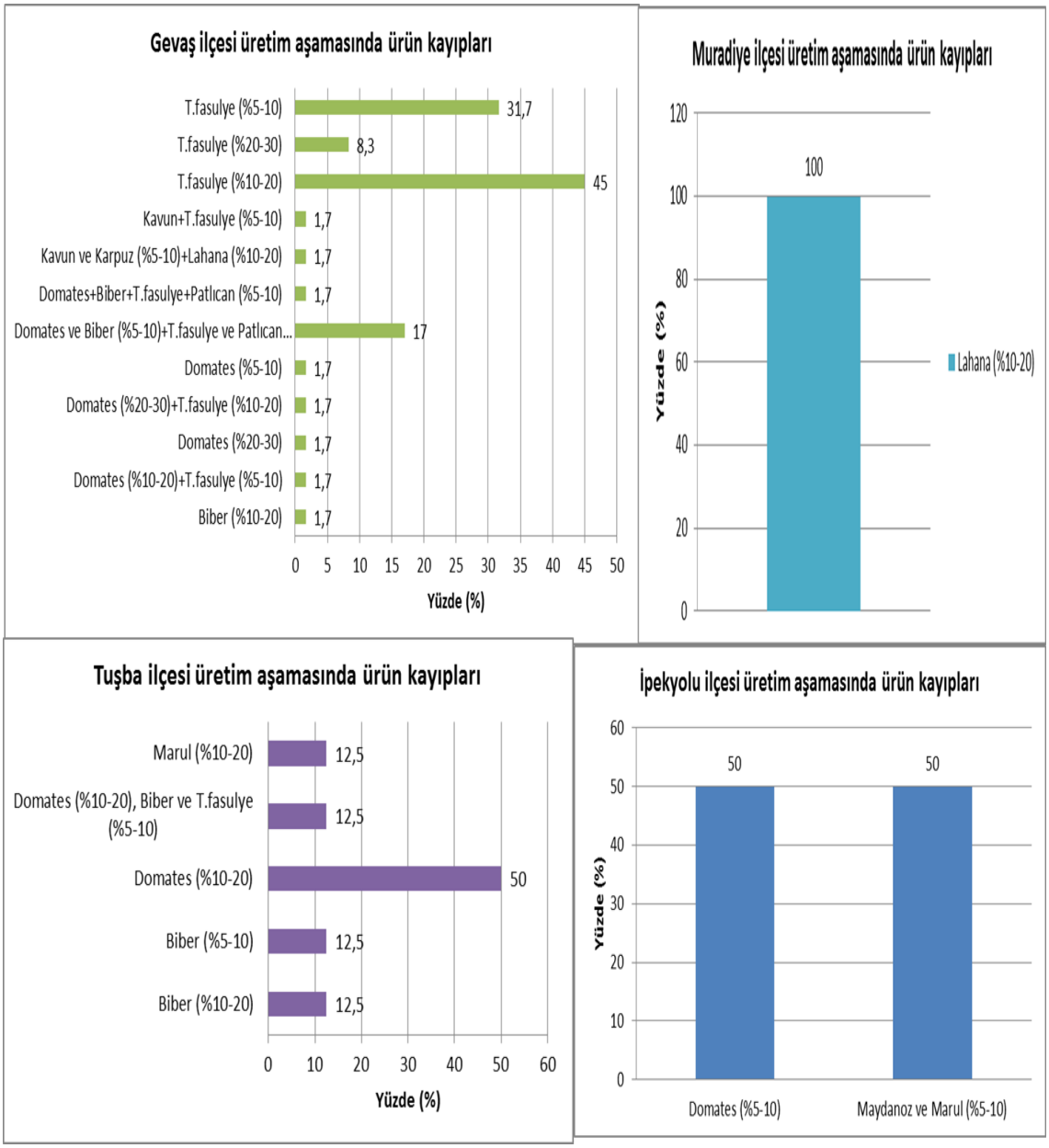

Şekil 4.60 Diğer ilçelerde üretim aşamasındaki ürün kayıpları

4.3.17 Üreticilerin Gübre Çeşit ve Miktarını Belirleme Yöntemleri

Erciş, Gevaş, Edremit ve Tuşba ilçesinde ankete katılan üreticilerin, kullandıkları gübre çeşit ve miktarını sırasıyla %61.3, %61.4, %87.5 ve %50 oranlarla kendi tecrübelerine göre belirledikleri görülmektedir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13 Sebze üreticilerinin gübre çeşit ve miktarını belirleme yöntemleri

İlçeler	Kendi tecrübem		Satıcının tavsiyesi		Kendi tecrübem ve satıcının tavsiyesi		Gübre fiyatı	
	%	n	%	n	%	n	%	n
Erciş	61.3	19	12.9	4	25.8	8	-	-
Gevaş	63.4	38	11.7	7	23.3	14	1.7	1
Edremit	87.5	7	12.5	1	-	-	-	-
Tuşba	50.0	4	37.5	3	12.5	1	-	-
İpekyolu	-	-	50.0	1	50.0	1	-	-
Muradiye	33.3	1	33.3	1	33.3	1	-	-

n: Katılımcı sayısı

4.3.18 Ekim Nöbeti Uygulamaları

Ekim nöbeti uygulamaları Çizelge 4.14 ve Çizelge 4.15'de özetlenmiştir. İpekyolu ve Muradiye ilçelerindeki üreticilerin tamamının, diğer ilçelerde ise üreticilerin çoğunun ekim nöbeti yaptıkları saptanmıştır (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14 Üreticilerin ekim nöbeti yapma durumu

İlçeler	Sebze üretim alanlarınızda ekim nöbeti (münavebe) yapıyor musunuz?			
	Evet		Hayır	
	%	n	%	n
Erciş	83.9	26	16.1	5
Gevaş	88.3	53	11.7	7
Edremit	75.0	6	25.0	2
Tuşba	87.5	7	12.5	1
İpekyolu	100.0	2	-	-
Muradiye	100.0	3	-	-

n: Katılımcı sayısı

Erciş ilçesi katılımcılarının %32.3'i sebze yetiştiriciliği yaparken sebzeleri yem bitkileri ile, %29'i tahıl grubu bitkilerle, Gevaş ilçesi üreticilerinin %38.3'i, Tuşba ilçesi üreticilerinin %50'si, Muradiye ilçesi üreticilerinin tamamı (%100) sebzeleri tahıl grubu bitkilerle münavebeye tabi tuttuklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.15). Edremit ilçesi üreticilerinin %50'sinin sebzeleri yine sebzelerle münavebe yaparken, İpekyolu ilçesi üreticilerinin tamamının (%100) sebzeleri yem bitkileri ile ekim nöbetine tabi tuttukları görülmektedir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15 Sebze üreticilerinin uyguladıkları ekim nöbeti rotasyonu

İlçeler	Sebzeleri hangi sebze/bitki ile münavebe ediyorsunuz?							
	Münavebe yapmıyorum		Sebze/Sebze		Sebze/Tahıl		Sebze/Yem bitkileri	
	%	n	%	n	%	n	%	n
Erciş	16.1	5	22.6	7	29.0	9	32.3	10
Gevaş	11.7	7	16.7	10	38.3	23	33.3	20
Edremit	25.0	2	50.0	4	12.5	1	12.5	1
Tuşba	12.5	1	25.0	2	50.0	4	12.5	1
İpekyolu	-	-	-	-	-	-	100.0	2
Muradiye	-	-	-	-	100.0	3	-	-

n: Katılımcı sayısı

4.3.19 Hasat ve Hasatta İşgücü Kullanım Durumu

Tüm İlçelerde ankete katılan üreticilerin tamamının elle hasat yaptığı, makinalı hasadın kullanılmadığı belirlenmiştir. Hasatta kullanılan işgücü dağılımı Çizelge 4.16'da özetlenmiştir. Gevaş ve Edremit ilçesi katılımcılarının sırasıyla %71.7 ve %62.5'i hasadı aile bireyleriyle yaparken, Tuşba (%75) ve Muradiye (%100) ilçeleri katılımcılarının çoğunluğunun hasatta işçi kullandıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra İpekyolu ilçesindeki katılımcıların yarısı (%50) hasadı elle diğer yarısı (%50) da işçi ile yaptıklarını belirtmişlerdir. Erciş ilçesinde de durum İpekyolu ilçesine benzer bulunmuştur (Çizelge 4.16).

Sebze türleri ve ilçeler bazında hasatta kullanılan işgücü dağılımları Şekil 4.61 ve Şekil 4.62'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.16 İlçelere göre hasatta kullanılan iş gücü

İlçeler	Aile bireyleri ile		İşçi ile		Aile bireyleri + İşçi ile	
	%	n	%	n	%	n
Erciş	41.9	13	48.3	15	9.7	3
Gevaş	71.7	43	28.4	17	-	-
Edremit	62.5	5	37.5	3	-	-
Tuşba	25.0	2	75	6	-	-
İpekyolu	50.0	1	50.0	1	-	-
Muradiye	-	-	100	3	-	-

n: Katılımcı sayısı

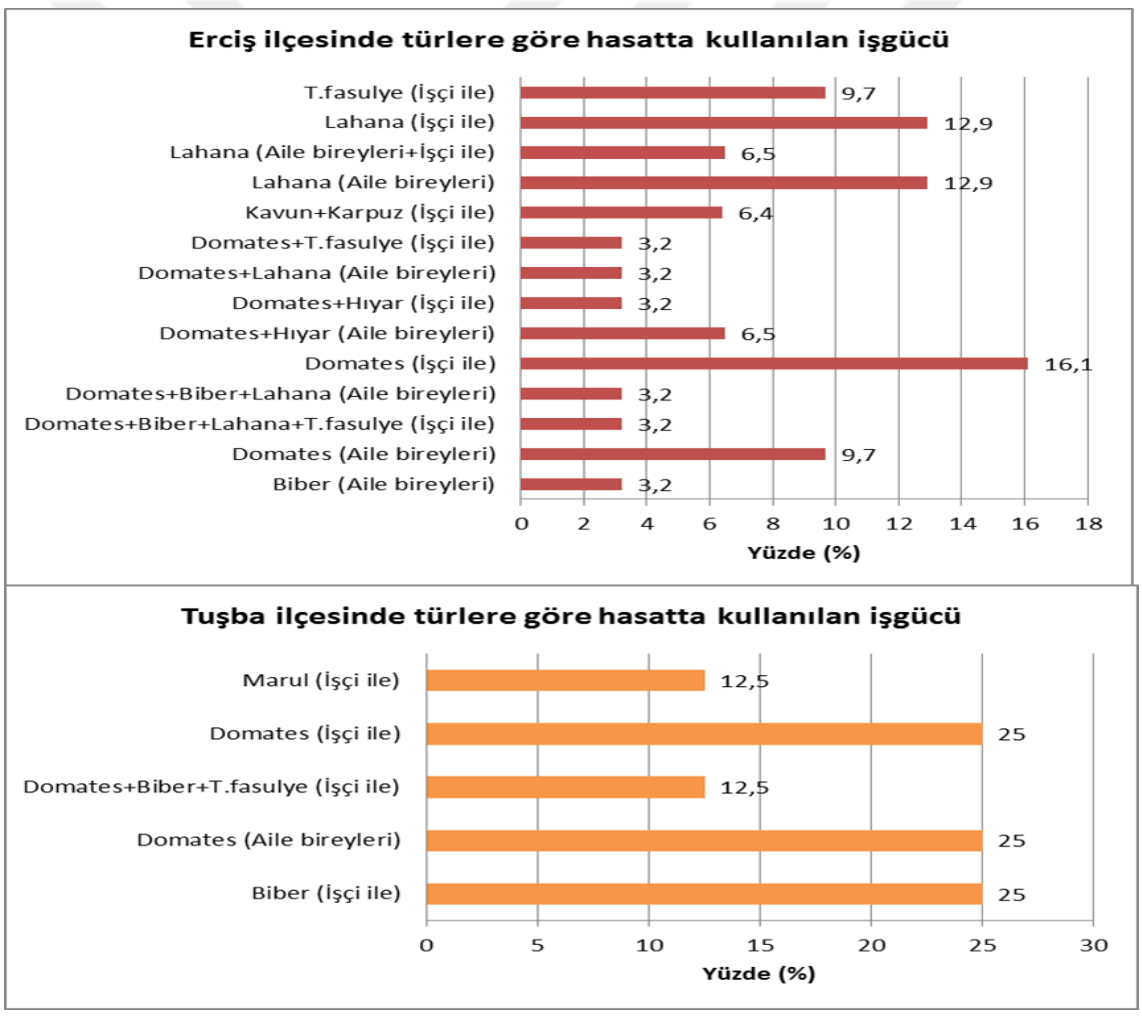

Şekil 4.61 Erciş ve Tuşba ilçelerinde türler bazında hasatta kullanılan işgücü

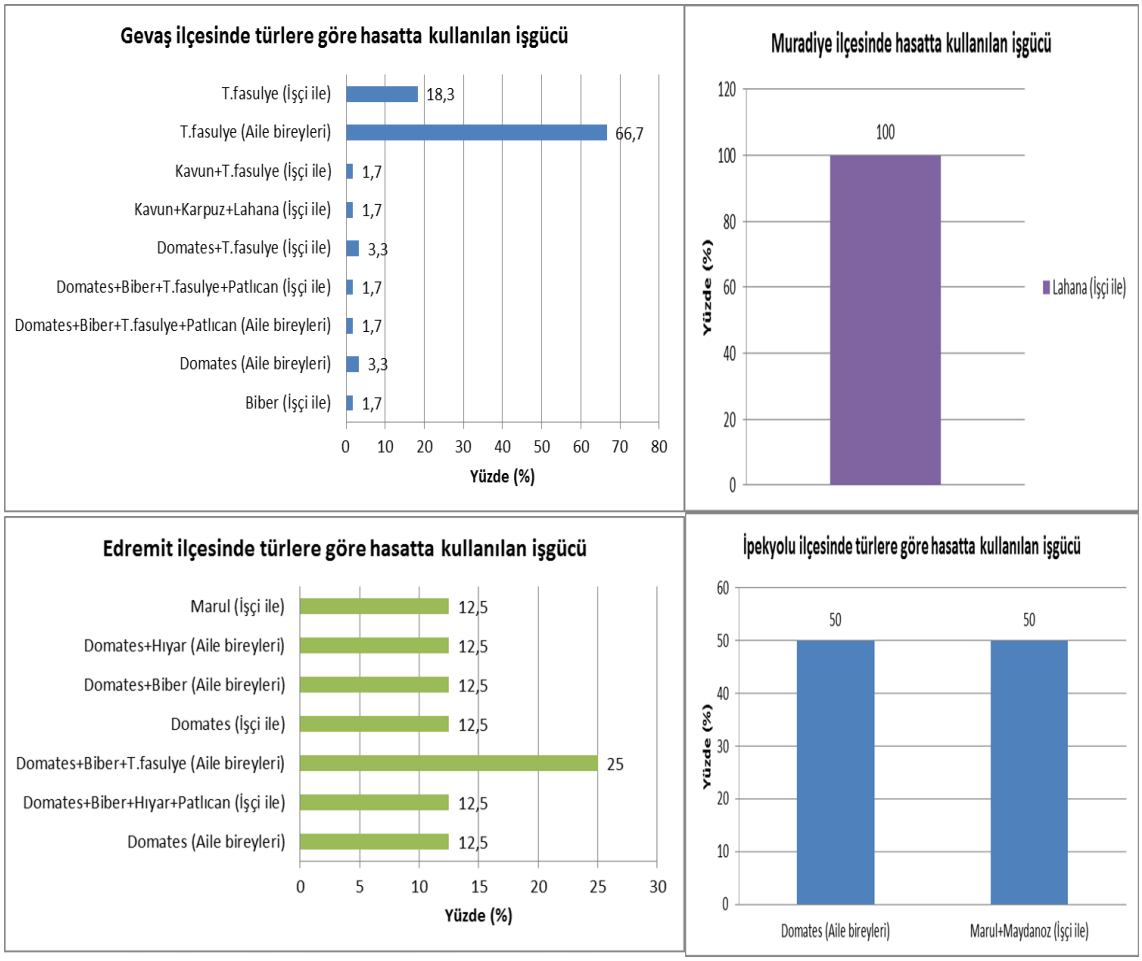

Şekil 4.62 Diğer ilçelerde türler bazında hasatta kullanılan işgücü

Erciş ilçesi üreticilerinin %16.1'i domatesi işçi ile, %12.9'u lahanayı işçi ile, %12.9'u ise lahanayı aile bireyleri ile hasat ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.61). Bunu yanı sıra, Muradiye ilçesi üreticilerinin tamamının lahanayı işçi ile hasat ederken, Gevaş ilçesi üreticilerinin büyük çoğunluğu (%66.7) taze fasulye hasadını aile bireyleriyle yaptıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.62).

4.4 Pazarlama Yapısına Yönelik Değerlendirmeler

4.4.1 Üreticilerin Elde Edilen Gelirden Memnuniyet Durumu

Erciş ilçesinde ankete katılan üreticilerin %19.3'ü domates, %16.1'i lahana yetiştiriciliğinden elde ettikleri gelirden kısmen memnun olduklarını belirtirken, katılımcıların %12.9'u lahana üretiminden elde edilen gelirden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Tuşba ilçesi üreticilerinin ise %37.5'inin domates üretiminden elde edilen gelirden kısmen memnun oldukları saptanmıştır (Şekil 4.63).

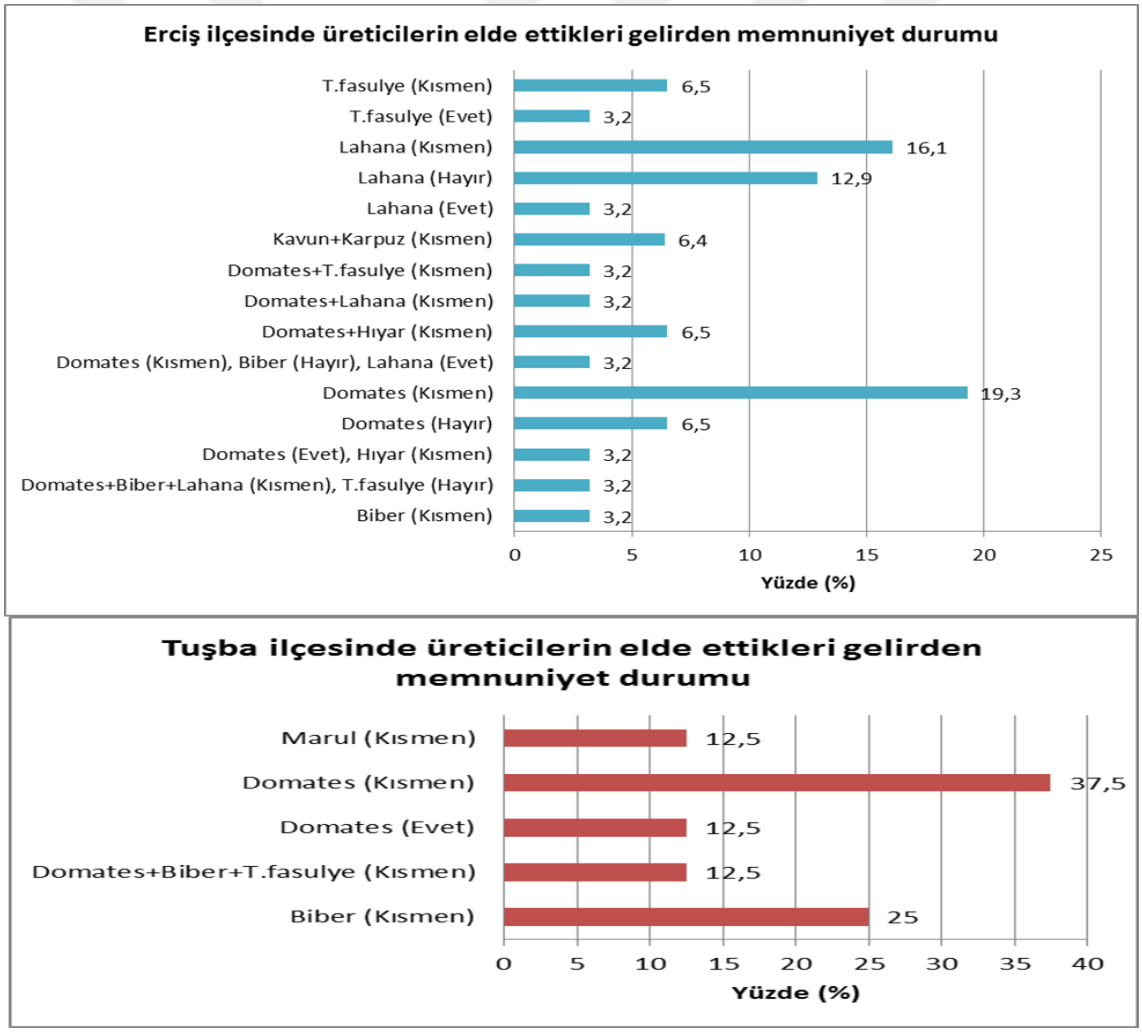

Şekil 4.63 Erciş ve Tuşba ilçelerindeki gelir memnuniyet durumu

Gevaş ilçesi üreticilerinin büyük çoğunluğu (%61.7) taze fasulye yetiştiriciliğinden elde edilen gelirden kısmen memnun olurken, katılımcıların %21.7'si taze fasulye üretiminden elde edilen gelirden, %17'si ise domates üretiminden elde edilen gelirden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.64). Muradiye ilçesi üreticilerinin tamamının ise lahana üretiminden sağladıkları gelirden kısmen memnun oldukları Şekil 4.65'de görülmektedir.

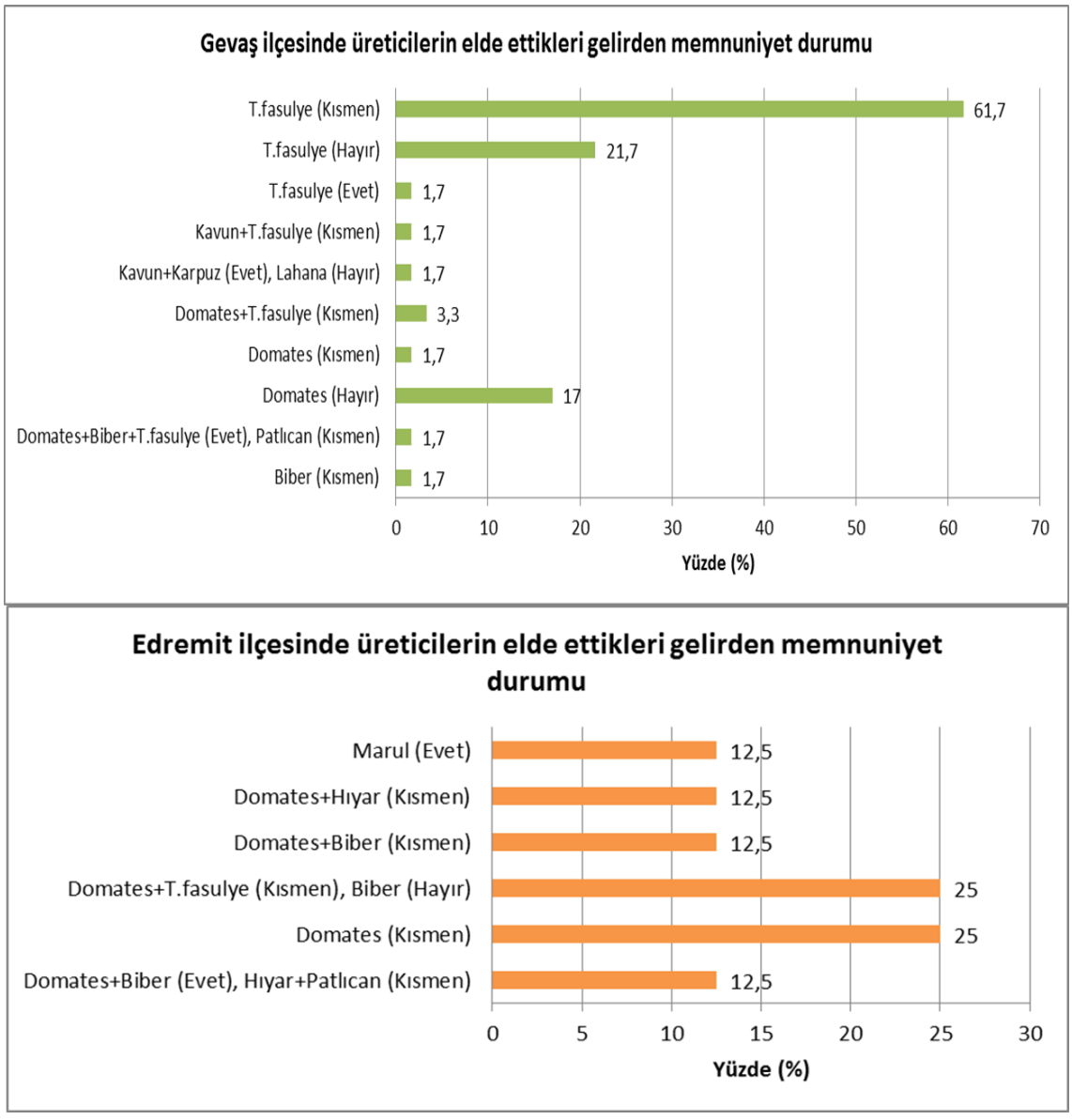

Şekil 4.64 Gevaş ve Edremit ilçelerindeki gelir memnuniyet durumu

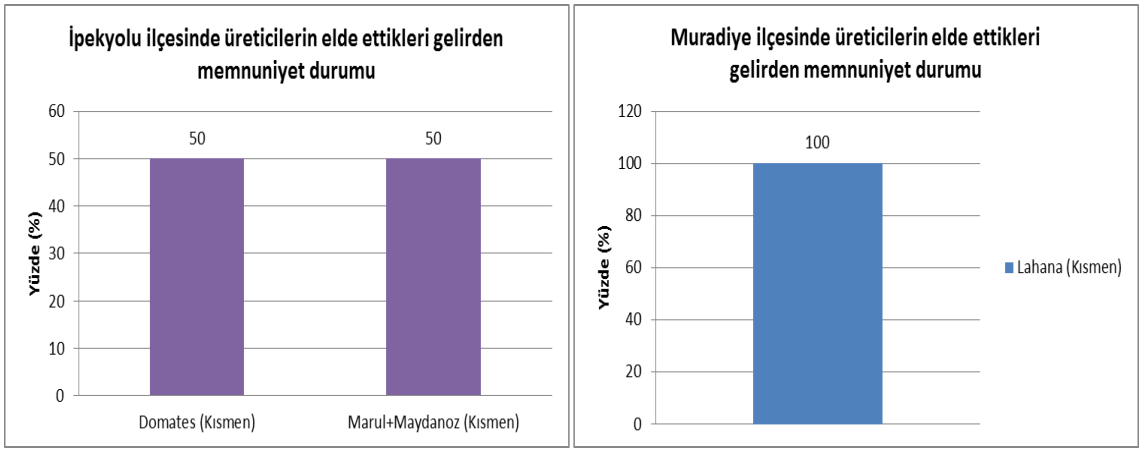

Şekil 4.65 İpekyolu ve Muradiye ilçelerindeki gelir memnuniyet durumu

4.4.2 Üreticilerin Elde Ettikleri Ürünleri Pazarlama Yöntemi

Erciş (%70.7), Gevaş (%41.7) ve Edremit (%50) ilçeleri üreticilerinin büyük çoğunluğu ürünlerini kendileri ve tüccar kanalıyla pazarlarken, Tuşba ilçesi üreticilerinin çoğunluğu tüccar vasıtasıyla pazarladıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.17). İlçelere göre katılımcıların sebze türlerini pazarlama yöntemleri Şekil 4.66, Şekil 4.67 ve Şekil 4.68'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.17 İlçelere göre ürün pazarlama yöntemleri

İlçeler	Kendim		Tüccar		Kendim + Tüccar		Komisyoncu	
	%	n	%	n	%	n	%	n
Erciş	19,4	6	3.2	1	70.7	22	6.4	2
Gevaş	41.6	25	8.4	5	41.7	25	8.3	5
Edremit	12.5	1	37.5	3	50.0	4	-	-
Tuşba	-	-	37.5	3	25.0	2	37.5	3
İpekyolu	-	-	50.0	1	50.0	1	-	-
Muradiye	-	-	-	-	33.3	1	66.7	2

n: Katılımcı sayısı

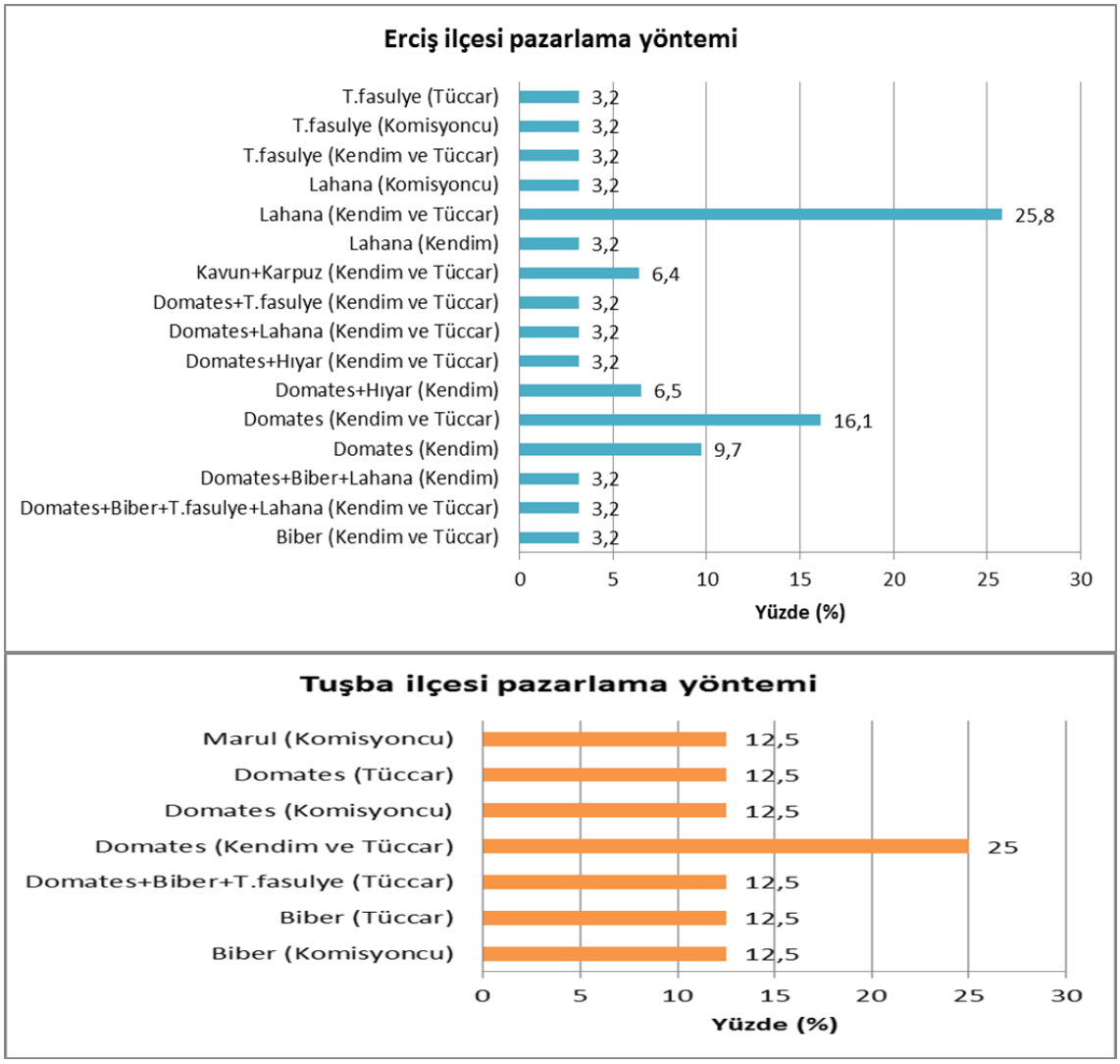

Şekil 4.66 Erciş ve Tuşba ilçeleri üreticilerinin ürünlerini pazarlama yöntemi

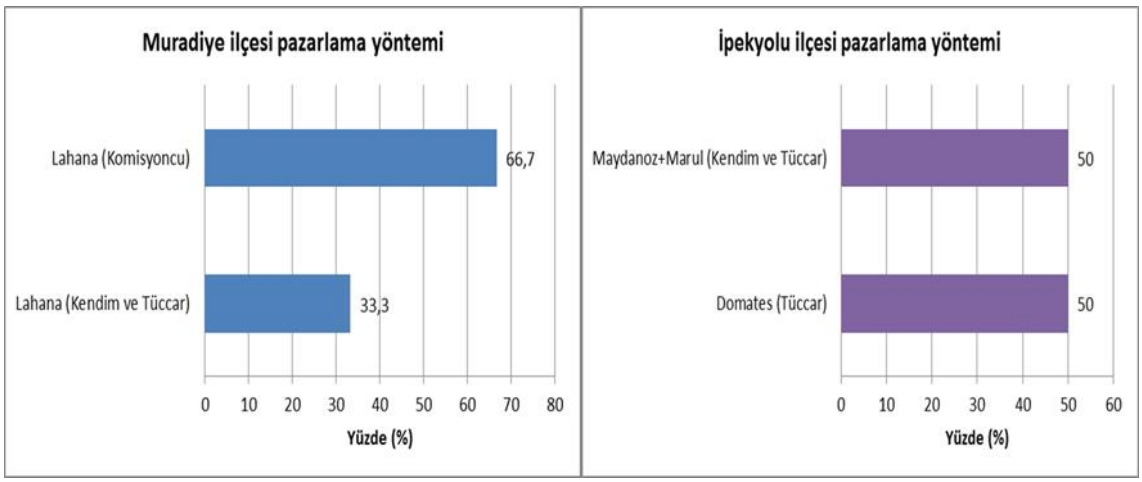

Şekil 4.67 Muradiye ve İpekyolu ilçeleri üreticilerinin ürünlerini pazarlama yöntemi

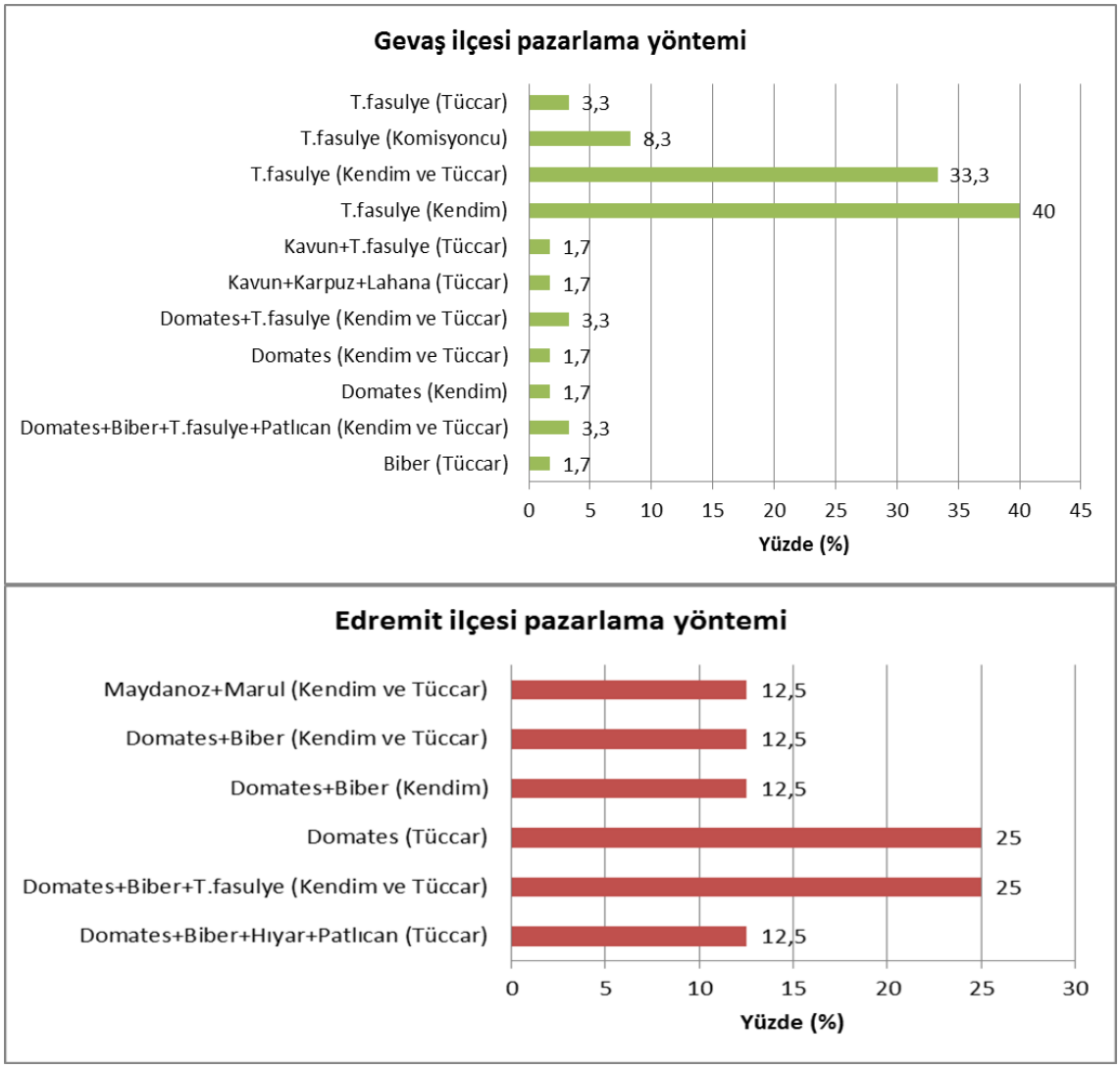

Şekil 4.68 Gevaş ve Edremit ilçeleri üreticilerinin ürünlerini pazarlama yöntemi

4.4.3 Pazarlama Aşamasındaki Ürün Kayıpları, Karşılaşılan Sorunlar ve Öneriler

Erciş ilçesinde lahana üreticilerinin %22.6'sının pazarlama aşamasında %10-20, domates üreticilerinin %12.9'unun ise %20-30 arası ürün kaybı yaşadıkları görülmektedir (Şekil 4.69).

Edremit ilçesinde ise katılımcıların %25'i domateste %10-20, diğer %25'i ise domates + biber + taze fasulyede %5-10'luk kayıpların olduğunu, Tuşba ilçesi üreticilerinin büyük çoğunluğu (%37.5) ise domateste %10-20 arası ürün kayıpları yaşadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.69 ve Şekil 4.70).

Gevaş ilçesi üreticilerinin büyük çoğunluğu (%56.7) taze fasulyede %10-20 arası ürün kaybı yaşarken, üreticilerin %26.7'si ise taze fasulyede ürün kayıplarının %5-10 arası olduğunu belirtmişlerdir. Yine Şekil 4.70'den Muradiye ilçesi lahana üreticilerinin tamamının lahananın pazarlanması aşamasındaki kayıplarının %10-20 olduğu görülmektedir.

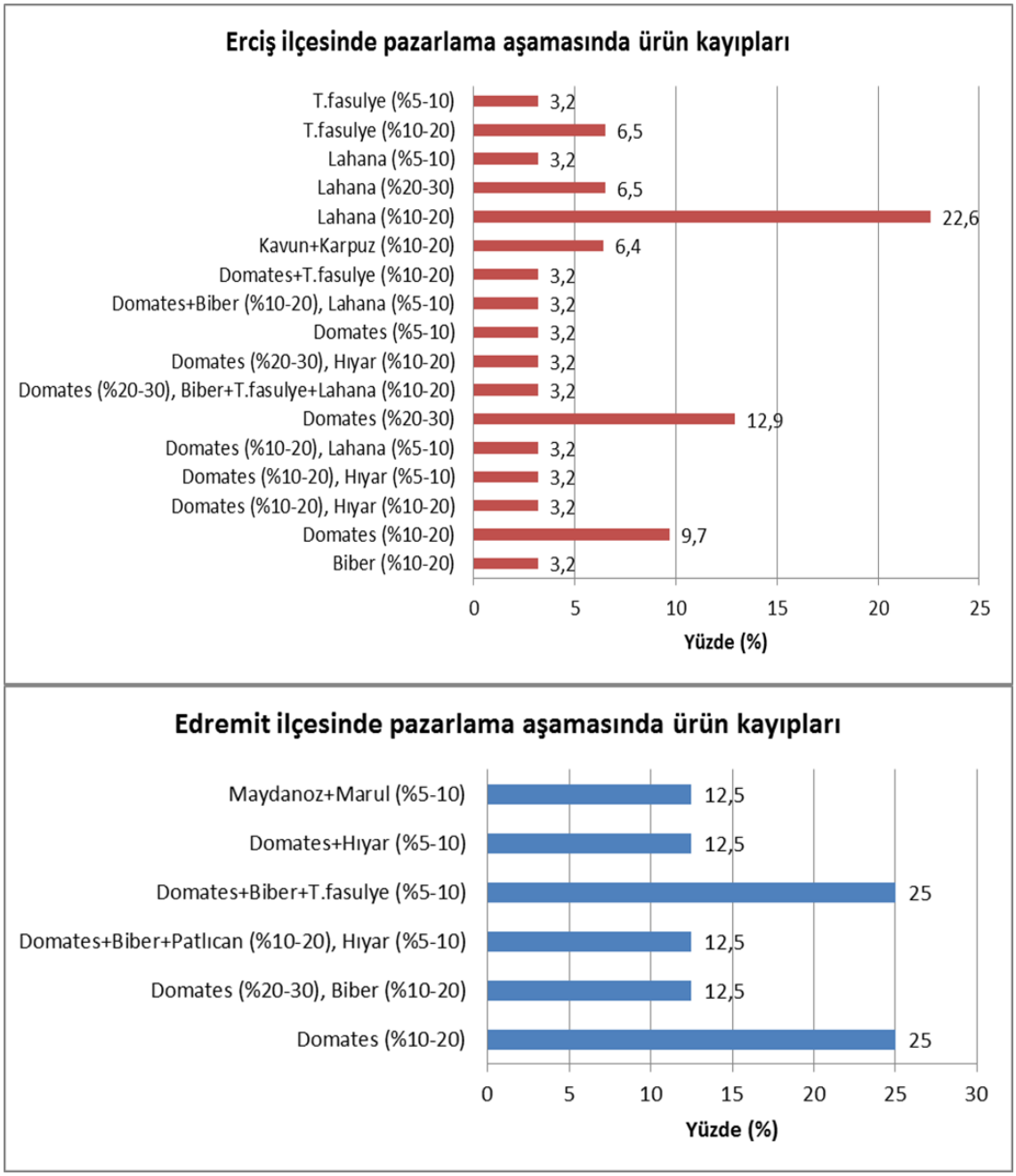

Şekil 4.69 Erciş ve Edremit ilçelerinde pazarlama aşamasındaki ürün kayıpları

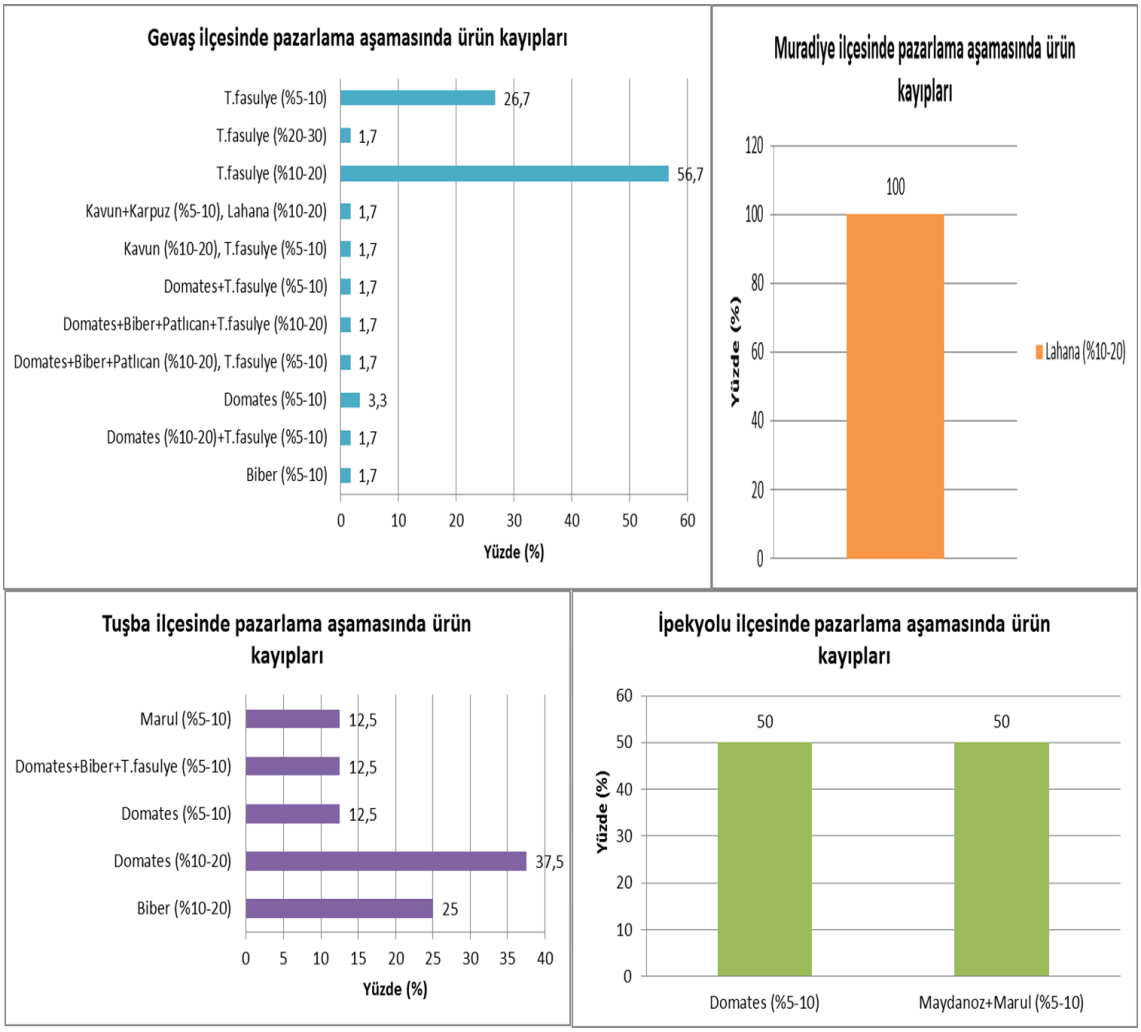

Şekil 4.70 Diğer ilçelerde pazarlama aşamasındaki ürün kayıpları

Erciş ve Gevaş ilçelerindeki üreticilerin pazarlama aşamasında karşılaştıkları sorunlar Şekil 4.71'de, diğer ilçelerdeki üreticilerin karşılaştıkları pazarlama sorunları Şekil 4.72'de sunulmuştur.

Pazarlama sorunları incelendiğinde; Erciş ilçesi üreticilerinin %25.8'inin aracıların fazla olduğu ve pazar bulmada sıkıntı yaşadıkları, %16.1'inin sadece pazar bulma sıkıntısı yaşadığı, %12.9'unun ise depolama imkânının olmayışı ve ürün kayıplarının fazla olmasından dolayı sıkıntı yaşadığı belirlenmiştir (Şekil 4.71).

Gevaş (%40), Muradiye (%66.7) ve İpekyolu (%100) ilçelerindeki üreticilerinin büyük çoğunluğunun yine aracıların fazla olması ve pazar bulmadan yana sıkıntı yaşadıkları belirlenmiştir (Şekil 4.71 ve Şekil 4.72). Edremit ilçesi üreticilerinin

%37.5'inin ise aracıların fazla oluşu ve depolama imkânının olmayışından dolayı sıkıntı yaşadıkları saptanmıştır (Şekil 4.72).

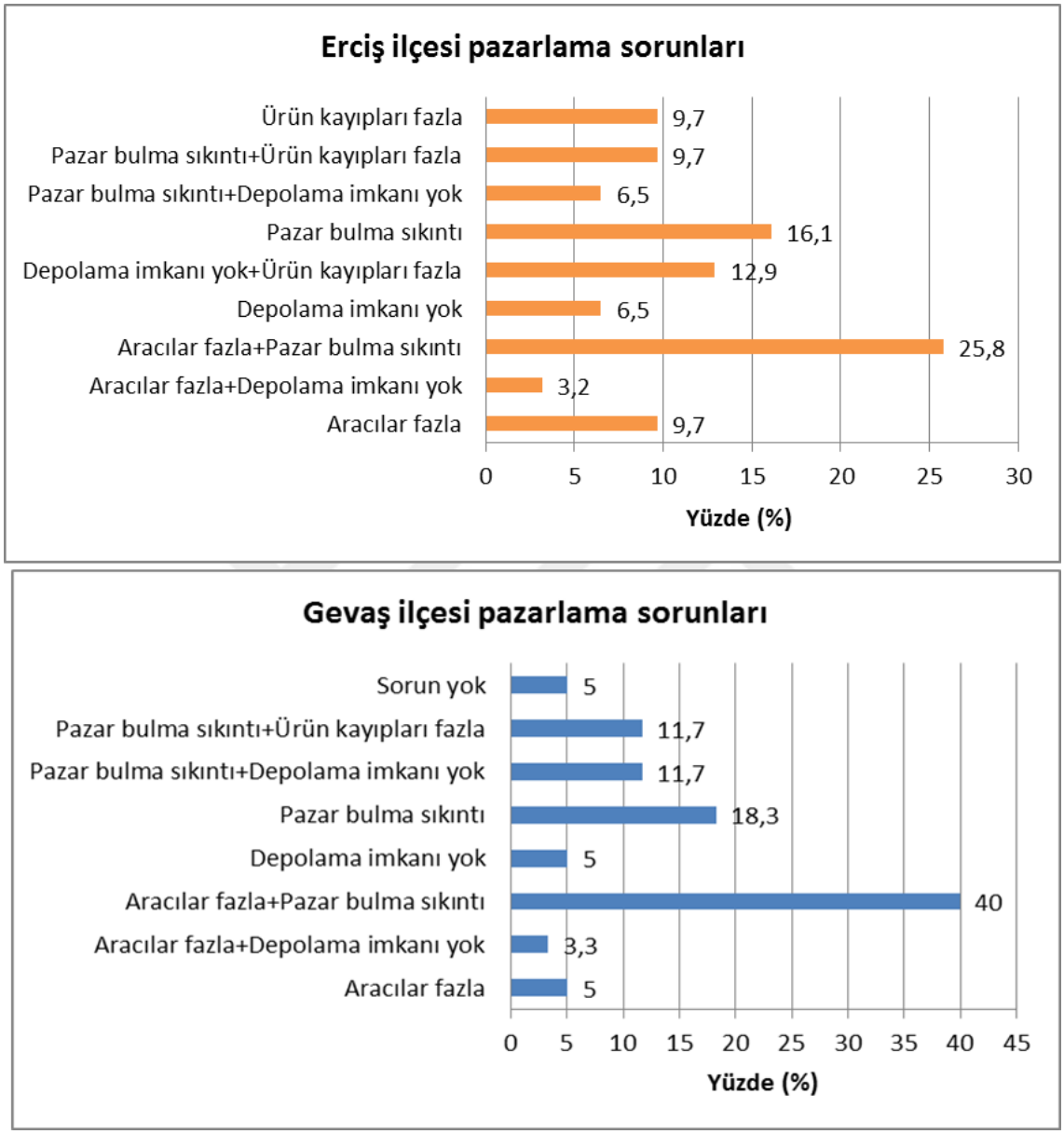

Şekil 4.71 Erciş ve Gevaş ilçelerinde pazarlama sırasında karşılaşılan sorunlar

Erciş (%48.3), Gevaş (%43.4), Edremit (%62.5) ve Tuşba (%62.5) ilçelerinde ankete katılan üreticilerin çoğunluğu ürünlerini sebze hali aracılığıyla pazarlamak istediklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.18). İpekyolu ilçesi katılımcılarının yarısı (%50) sebze hali, diğer yarısı (%50) ise kooperatif kanalıyla ürünlerini pazarlamak isterken, Muradiye ilçesi katılımcıları eşit oranda (%33.3), semt pazarında kendim, sebze hali ve

kooperatif olmak üzere 3 yolla da ürünlerini pazarlamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.18).

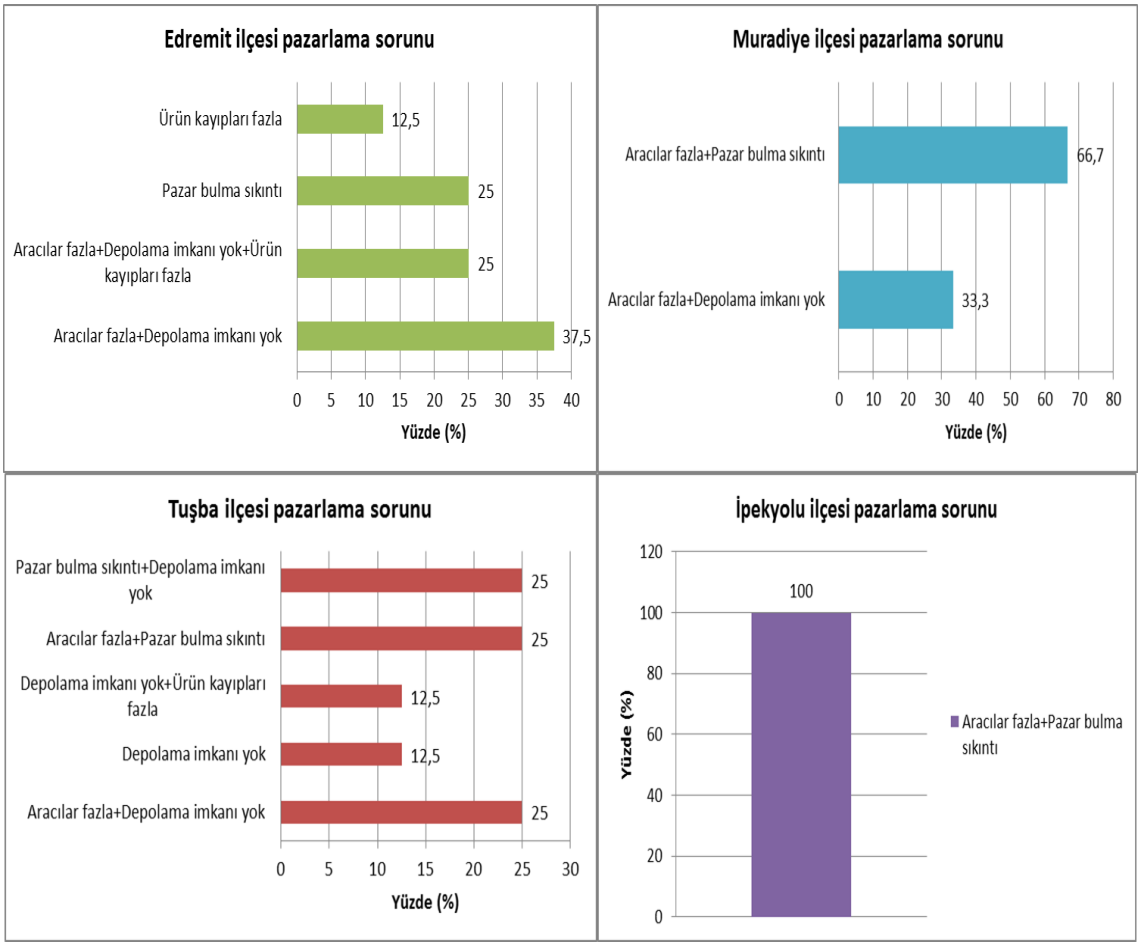

Şekil 4.72 Diğer ilçelerde pazarlama sırasında karşılaşılan sorunlar

Çizelge 4.18 Üreticilerin sebzelerini pazarlamaya yönelik tercihleri

İlçeler	Semt pazarında kendim		Sebze hali		Kooperatif	
	%	n	%	n	%	n
Erciş	32.3	10	48.3	15	19.3	6
Gevaş	38.2	23	43.4	26	18.4	11
Edremit	12.5	1	62.5	5	25.0	2
Tuşba	12.5	1	62.5	5	25.0	2
İpekyolu	-	-	50.0	1	50.0	1
Muradiye	33.3	1	33.3	1	33.3	1

n: Katılımcı sayısı

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Burada sunulan çalışmada, Van ilinde sebze üretiminin yoğun olarak yapıldığı 6 ilçede (Gevaş, Erciş, Edremit, Muradiye, Tuşba ve İpekyolu) sebzecilik faaliyetleri ile uğraşan çiftçilerle yüz yüze yapılan anket çalışmaları sonucunda, bu ilçelerdeki üretici, işletme, üretim ve pazarlama profillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan bu kapsamlı çalışma, ilin sebzecilik potansiyelinin araştırılmasına yönelik ilk çalışma olmasından dolayı özgün nitelik taşımaktadır. Anket çalışması sonucu elde edilen verilerin, ilde sebzecilik faaliyetlerinin gelişmesine ve mevcut sorunların çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Değerlendirme sonuçları aşağıda ayrı bölüm başlıkları olarak özetlenmiş ve tartışılmıştır.

5.1 Üretici Profiline Yönelik Analizler

Tüm ilçelerde sebze üreticilerinin tamamına yakınını erkeklerin oluşturduğu, kadın çiftçilerin ise sadece Tuşba, Edremit (%12.5) ve Gevaş (%3.3) ilçelerinde çok düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Oysaki yaptığımız anket çalışması sonucu, Erciş, Gevaş ve Edremit ilçelerinde üretim ve özellikle de hasatta kullanılan işgücünde tüm aile bireylerinden yüksek oranda yararlanıldığı belirlenmiştir. Bu nedenle, üretime aktif olarak katılan kadının tarımda görünür olması ve ön plana çıkması önem arz etmektedir. Nitekim Çabuk (2024) tarafından yapılan çalışmada, Ankara Ayaş ilçesinde sebze üretimi yapan kadın çiftçilerin üretime aktif olarak katıldıkları belirtilmiştir.

İlçelerde katılımcıların çoğunun yaş aralığı 40-60 yaş ya da 60 yaş üstü olarak belirlenmiş, genç çiftçi sayısının oldukça az olduğu, eğitim düzeyi açısından ise katılımcıların çoğunun ilkokul mezunu ya da okur-yazar olmadığı ve ailedeki birey sayısı bakımından kalabalık aile yapısına (6 kişi ve üzeri) sahip oldukları saptanmıştır. Oysaki ildeki sebze üretimi cazip hale getirilerek genç yaş aralığındaki eğitimli çiftçilerin, ziraat mühendislerinin de üretime katılımı sağlanarak işsizlik oranlarının düşmesine katkı sağlayacağı da bir gerçektir. Çiftçilerin sosyal güvence durumu incelendiğinde; İpekyolu ilçesi hariç tüm ilçelerde çiftçilerin çoğunluğunun sosyal güvencelerinin olduğu tespit edilmiştir. Tarımsal kuruluşlara üyelik açısından ise üreticilerin çoğunun Ziraat Odası ve

Tarım Kredi Kooperatifine üyeliklerinin olduğu ve geçimlerini genellikle çiftçilik faaliyetleri yaparak sağladıkları belirlenmiştir. Ancak Ziraat Odası ve Tarım Kredi Kooperatifi gibi kanallar aracılığıyla çiftçilerin örgütlenme düzeyi niceliksel olarak yüksek bulunmasına rağmen örgütlerin işlevlerinin düşük olduğu da aşikârdır.

Çiftçilerin üretim alanlarından elde ettikleri aylık ortalama gelirleri çoğunlukla 20.000-30.000 TL arasında değişim göstermiştir. Erciş ilçesinde üreticiye en fazla gelir getiren türler sırasıyla domates ve lahana, Gevaş ilçesinde taze fasulye, Edremit ilçesinde domates ve biber, Tuşba ilçesinde domates, Muradiye ilçesinde lahana olurken, İpekyolu ilçesinde ise domates ve marul türleri olmuştur. Erciş ilçesinde katılımcıların büyük çoğunluğu domates ve lahana türlerinin üretimini fırsat olursa artırma eğiliminde olduklarını, Gevaş ilçesi taze fasulye üreticileri ve Muradiye ilçesi lahana üreticilerinin ise üretimlerine mevcut haliyle devam etme eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra İpekyolu ve Tuşba ilçesi üreticileri hariç, diğer tüm ilçelerde üreticilerin sebze yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir kursa katılım oranlarının düşük olduğu görülmüştür. Oysaki uzman kişilerden alınabilecek bilgi, yetiştiricilik sürecinde karşılaşılabilecek olası sorunların olumsuz etkisini azaltmaya katkı sağlayacaktır.

5.2 İşletme Profiline Yönelik Analizler

Açıkta sebze üretim alanları değerlendirildiğinde; Erciş, Tuşba, Edremit ve Muradiye ilçeleri sebze üreticilerinin çoğunluğunun daha büyük ölçekli (20 da ve üzeri) alanlarda üretim yaptığı, Gevaş ilçesi üreticilerinin açıkta sebze üretim alanı bakımından daha küçük ölçekli ve üretim alanlarının dağınık yapıya sahip olduğu görülmüştür. İpekyolu ilçesinde ise katılımcıların yarısı 20 da üzeri alanda yetiştiricilik yaparken, diğer yarısının ise 3-4 da gibi daha küçük alanlarda yetiştiricilik yaptığı belirlenmiştir. Küçük ölçekli ve dağınık yapıdaki aile işletmelerinde teknoloji ya hiç kullanılamamakta ya da son derece sınırlı düzeyde kullanılmakta ve bu durum sebze üretiminde önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır (Abak vd., 2000; Engindeniz, 2009).

Anket çalışması yapılan 6 ilçede de örtü altı sebze yetiştiriciliği oranının çok düşük düzeyde olduğu, sadece Gevaş (1 katılımcı) ve Edremit ilçesinde (1 katılımcı) yapıldığı, diğer tüm ilçelerde anket yapılan üreticiler tarafından açıkta sebze üretim modelinin benimsendiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra işletmelerin arazi mülkiyet

durumu incelendiğinde; Erciş ve Gevaş ilçesi katılımcılarının büyük çoğunluğu, Muradiye ve İpekyolu ilçelerindeki katılımcıların ise tamamının kendi sahibi oldukları arazilerde yetiştiricilik yaptıkları görülmüştür.

5.3 Üretim Profiline Yönelik Analizler

Erciş, Gevaş, Edremit ve Tuşba ilçesindeki sebze üreticilerinin büyük bir çoğunluğunun, bazı ilçelerde ise tamamının (İpekyolu ve Muradiye) yetiştiricilik esnasında Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'nden destek almadığı, destek alan üreticilerin ise Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'ne danıştıkları konuların başında hastalık ve zararlılarla mücadele olduğu saptanmıştır. Akın vd. (2017), Diyarbakır ilinde sebze üreticilerinin tarımsal yayım çalışmalarından faydalanma düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, üreticilerin %39.1'inin tarım teşkilatı ile irtibatlı olmadıklarını, irtibatlı olan %60.6 üreticinin ise sadece %11.9'unun bilgi almak için tarım teşkilatına başvurduklarını saptamışlardır. Yine Yalçın ve Boz (2007) tarafından Antalya ili Kumluca ilçesinde 150 üreticiye yapılan anket sonuçlarına göre, bilgi alma yayım konusunda Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlüklerinin önemlerinin azaldığı, bunun yerini ilaç, tohum ve gübre bayilerinin aldığı saptanmıştır. Akın vd. (2017) ile Yalçın ve Boz (2007)'nin bulguları, bu tez çalışmasından ortaya çıkan sonuçlarla da uyumlu bulunmuştur.

İlçelerde ağırlıklı olarak yetiştirilen türler incelendiğinde; Erciş ilçesinde domates (%38.7) ve lahana (%38.7) eşit oranda katılımcı tarafından yetiştirilirken, Gevaş ilçesinde büyük bir farkla (%91.7 katılımcı) taze fasulye yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra, Muradiye ilçesi katılımcılarının tamamının lahana yetiştiriciliği yaptığı, diğer ilçelerde ise ağırlıklı olarak domates yetiştiriciliğinin yapıldığı belirlenmiştir. Sebze üretiminde tür ve çeşit seçiminde iklim koşulları, yetiştirme dönemi, ürün satışının iç ve/veya dış pazar odaklı olması, tüketici tercihleri, hastalık ve zararlılara dayanıklılık gibi pek çok faktörün etkili olduğu bilinmektedir (Duman vd., 2020). Ülkemizde açık tarla koşullarındaki sebze üretimi sofralık (yurt içi tüketim ve taze ihracat) ve sanayi sektörü amaçlı yapılmaktadır (Vural vd., 2000; Duman vd., 2020). Bu tez çalışmasında da tüm ilçelerde yetiştirilen sebze türlerinin sofralık amaçlı yetiştirildiği saptanmıştır.

Edremit ve Gevaş ilçesi üreticileri hem ticari hem de aile içi tüketim amaçlı sebze yetiştirirken, diğer ilçelerin üreticileri sadece ticari amaçlı yetiştiricilik yaptıklarını ve ağırlıklı olarak yetiştirdikleri türleri 7 yıldan daha uzun süredir yetiştirdiklerini belirtmişlerdir. Sebze yetiştiriciliğinde verim ve kaliteyi artırabilmek için sertifikalı tohum ve kaliteli fide kullanımı oldukça önemlidir. Çoğaltım materyalleri açısından bir değerlendirme yapılacak olursa, ankete katılan üreticilerin taze fasulye, lahana, marul ve maydanoz türlerinin çoğaltımını tohumla, diğer sebze türlerinin çoğaltımında ise fide kullanmayı tercih ettikleri ve fideleri ildeki fide firmalarından temin ettikleri görülmüştür. İlçelerde fide kullanan üreticiler arasında aşılı sebze fidesi kullanan katılımcıların sayılarının düşük olduğu, sertifikalı tohum kullanımının ise Gevaş ve Muradiye ilçesi üreticilerinin dışında diğer ilçelerde daha düşük olduğu görülmüştür.

Verim değerleri incelendiğinde; Erciş ilçesi lahana ve domates üreticilerinin büyük çoğunluğunun dekar başına 2.000-4.000 kg, Gevaş ilçesi taze fasulye yetiştiricilerinin 1.000-2.000 kg ve 500-1.000 kg, Muradiye ilçesi lahana üreticilerinin 4.000-6.000 kg, Tuşba ilçesi domates üreticilerinin ise 2.000-4.000 kg verim aldıkları belirlenmiştir. Elde edilen bu verim değerlerine göre; Erciş ilçesinde dönümden elde edilen lahana veriminin düşük olduğu, Muradiye ilçesi lahana üreticilerinin ise ortalamanın üstünde verim elde ettikleri, Gevaş ilçesi taze fasulye üreticilerinin de aynı şekilde dönümden elde edilen verim değerlerinin ortalama ya da ortalamanın altında olduğu söylenebilir. Dönüm başına domates verim değerlerinin ise tüm ilçelerde ortalamanın oldukça altında kaldığı görülmüştür. Balkaya vd. (2025), ülkemizde sebze yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Akdeniz, Ege, Marmara, İç Anadolu Bölgesinin büyük bir bölümünde verim değerlerinin yüksek olduğunu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Batı Karadeniz Bölgesi'nde ise verimliliğin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, verim düşüklüğü olan bu bölgelerde, yetiştiricilik modeline uygun çeşitlerin kullanımı, yetiştirme tekniklerindeki modernleşme, üretici ve tüketicinin bilinçlenmesi, üretimin pazar odaklı yapılmasının verim artışına katkı sağlayacağını belirtmişlerdir.

Ekim-dikim mesafelerinde ise tüm ilçeler genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların domates, lahana, taze fasulye yetiştiriciliğinde 51-60 cm mesafeleri kullandıkları ve türler için uygun olan ekim-dikim mesafelerine uydukları belirlenmiştir. Tüm ilçelerde üreticiler yetiştiricilikte deneyimli işgücünden yararlanmadıklarını

belirtmişlerdir. Yetiştiricilikte karşılaşılan temel sorunlar açısından bir değerlendirme yapılacak olursa, Muradiye ilçesi üreticileri hariç tüm ilçelerde ankete katılan üreticilerin elde ettikleri verimin düşük olması ortak sorun olarak görülmekle beraber, tüm ilçelerde üreticilerin hastalık ve zararlı mücadelesi, sulama, pazarlama, tohum fide temini konularında da sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Sebze üreticilerinin genel olarak yetiştiricilikte damla sulama, yağmurlama sulama gibi modern sulama tekniklerini kullandıkları, Gevaş ve Edremit ilçelerinde ise düşük oranda da olsa hala geleneksel yöntemlerden salma sulama yönteminin kullanıldığı, sulamada görülen sıkıntıların başında ise su maliyetlerinin yüksek olması ve sulama suyunun zamanında temin edilememesi sorunlarının olduğu belirlenmiştir. Yıllık bakım işlemlerinden yabancı otlarla mücadelede ise; tüm ilçelerde toprak işlemeyle birlikte çapalamanın birlikte kullanıldığı, sadece Erciş ilçesinde bir katılımcının bu mücadele yöntemlerinin yanı sıra zirai ilaçla mücadele yöntemini de kullandığı saptanmıştır. Bununla birlikte üreticilerin yetiştiricilik aşamasında her yıl düzenli ilaçlama yapmadıkları, sadece Edremit ilçesinde katılımcıların %25'inin, Gevaş ve Erciş ilçelerinde ise dikkate alınamayacak kadar çok düşük oranlarda üreticinin ilaçlama yaptığı görülmüştür. Engindeniz vd. (2010) yapmış oldukları çalışmada, üreticilerin mücadele ilaçlarını gereğinden fazla bilinçsiz bir şekilde kullandıklarını belirtmişlerdir. Oysaki yapılan bu tez çalışmasında tüm ilçelerde her yıl ilaçlama yapma düzeyinin neredeyse yok denecek kadar az olması Engindeniz vd. (2010)'un yaptıkları çalışma ile benzerlik göstermemektedir. Bunun yanı sıra gerek hasatta gerekse yıllık bakım işlemlerinde tüm ilçelerdeki üreticilerin tarımsal mekanizasyondan yararlanmadıkları saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen bu sonuç, Şenel (2006) ve Geçmez (2011)'in bulguları ile uyumlu bulunmuştur.

Üretim aşamasındaki ürün kayıpları da üreticileri etkileyen önemli bir durumdur. Tüm ilçelerde katılımcıların büyük çoğunluğu yoğun olarak yetiştirilen türlerden domates, lahana ve taze fasulyede %10-20 arasında üretim kayıpları yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tüm ilçelerde üreticiler çoğunlukla sebze üretim alanlarında ekim nöbeti uygulaması yaptıklarını, Erciş ve İpekyolu üreticilerinin çoğunluğunun sebzeleri yem bitkileriyle, Gevaş, Tuşba ve Muradiye ilçesi üreticilerinin sebzeleri tahıl grubu bitkilerle, Edremit ilçesi üreticilerinin çoğunluğunun ise sebzeleri sebzelerle ekim nöbetine tabi

tuttuklarını belirtmişlerdir. Hasatta kullanılan işgücü bakımından ise, Tuşba, Muradiye ve Erciş ilçelerinde katılımcıların büyük çoğunluğu ürün hasatlarını işçi ile, Gevaş ve Edremit üreticilerinin ise hasatta sadece aile bireylerinden yararlandıkları saptanmıştır.

5.4 Pazarlama Profiline Yönelik Analizler

Tüm ilçelerde katılımcıların çoğunluğu lahana, domates, biber ve taze fasulye yetiştiriciliğinden elde ettikleri gelirden kısmen memnun olduklarını belirtmişlerdir. Pazarlama aşamasında, aracıların bulunması üreticiler açısından giderleri artıran bir durumdur. Ülkemizde yaş sebze pazarlanmasında, üreticiler ürününü çoğunlukla tüccar, mahalli alıcı veya pazarcılara satmaktadır. Bunun dışında, toptancı halleri ve bu hallerdeki komisyoncular ile işleme sanayindeki firmalar da önemli rol oynamaktadır (Engindeniz, 2009). Yapılan bu tez çalışmasında ise Erciş, Gevaş, Edremit ve Tuşba ilçesi sebze üreticilerinin çoğunluğunun ürünlerini sebze hali kanalıyla, İpekyolu ve Muradiye ilçesi sebze üreticilerinin ise sebze hali ya da kooperatif kanalıyla pazarlamayı tercih ettikleri saptanmıştır.

Balkaya vd. (2025) tarafından yapılan çalışmada, ülkemizde sebzelerde hasat sonu kayıpların %15-50 arasında değişim gösterdiği ve pazarlama aşamasındaki bu kayıpların önüne geçebilmek için ürün muhafazasının artırılmasına yönelik olarak kısa vadede soğuk hava deposu, paketleme tesisi gibi işletmelerin kurulmasının teşvik edilmesi gerektiği bildirilmiştir. Yapılan bu tez çalışmasında, tüm ilçelerdeki pazarlamada karşılaşılan sorunların başında ise aracıların fazla oluşu, pazar bulmada yaşanan sıkıntılar ve ürünlerin depolanma imkânının olmayışının geldiği saptanmıştır. Ayrıca pazarlama aşamasındaki kayıpların ilçelere ve sebze türlerine göre değişmekle birlikte %5-30 arasında değişim gösterdiği, ancak ilçelerdeki üreticilerin çoğunluğu dikkate alındığında bu aşamadaki kayıpların %10-20 arasında olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, bu tez çalışmasından elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, ilçelerde üreticilerin çoğunluğunun yetiştirdikleri sebze türlerini fırsat olursa artırma ya da mevcut haliyle devam ettirme eğiliminde oldukları elde edilen üretim miktarından memnun olduklarını göstermektedir. Ancak pazarlama aşamasında görülen sıkıntılar nedeniyle özellikle de hasat edilen ürünlerin pazara sunuluncaya kadarki aşamada soğuk hava depolarında muhafaza etme imkânının olmayışı üreticilerin

ürün kaybı ve gelir kaybı yaşamasına neden olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilde depolama imkânının artırılmasına yönelik yatırım çalışmalarının yapılmasının ilin sebzecilik potansiyelinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir diğer önemli husus ise; ilde yıllara göre sebzecilik planlaması yapılarak, ilçeler bazında yetiştirilecek sebze türlerini ve üretim miktarlarını belirlenmesi ürün deseninin oluşturulması olacaktır. İlde lahana dışında kışlık sebze türlerinin yetiştirilmesine de ağırlık verilmeli, il için geç turfanda şansından yararlanılmalı ve ürün yelpazesi genişletilmelidir. Ayrıca dağınık yapıdaki küçük aile işletmesi yapısından vazgeçilerek daha geniş alanlarda üretim yapılması ve böylelikle bu alanlarda tarımsal mekanizasyon ve ileri teknolojilerin kullanımıyla uzmanlaşmanın sağlanması ve birim alandan elde edilen ürün miktarı ve kalitesi artırılmalıdır. Ayrıca ziraat alanıyla ilgili eğitimli genç nüfusun da tarımsal üretime katılması uygulanacak politikalarla teşvik edilmeli ve böylelikle istihdama katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Abak, K., Erkan, O., Eser, B., Halloran, N., Yanmaz, R., Sarı, N., Ekiz, H. (2000). Sebze Tarımında 2000'lerde Üretim Hedefleri, **V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi,** 17-20 Ocak 2000, Ankara, Türkiye, 617-644.

Akın, S., Pirinç, V., Gökova, S., Kara, A. (2017). Sebze üreticilerinin tarımsal yayım çalışmalarından faydalanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar: Diyarbakır örneği. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 7(1), 329-336.

Akın, S., Kara, A., Pirinç, V., Aktürk, Z. (2018). Diyarbakır'da sera işletmelerinin durum analizi. *Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 7(2), 95-101.

Akpınar, M. G., Yalçın Ö. F. (2001). Kahramanmaraş İli Merkez İlçesi Dağ ve Orman Köyleri Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Fen ve Mühendislik Dergisi,* 4(1), 118-128.

Aktaş, Y., Pakyürek, A. Y., Hacıalibeyoğlu, N. (2002). Harran ovası'nda sebze üretimi ve tarımsal yayım ve sorunları. **Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi,** 18-20 Eylül 2002, Erzurum, Türkiye, 426-432.

Altıntaş, G., Akçay, Y. (2007). Tokat ili Erbaa ovasındaki tarım işletmelerinin optimum üretim planlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,* 24(2), 19-31.

Balkaya, A., Akbudak, N., Kuşvuran, Ş., Yıldırım, E., Yaşar, F., Pirinç, V., Kandemir, D., Arpacı, B., Coşkun, F., Karaağaç, O. Atasoy, S. (2025). Türkiye sebzecilik sektörünün mevcut durumu, hedefler ve stratejiler, *Türkiye Ziraat Mühendisliği X. Teknik Kongresi,* Ankara, Türkiye, 594-617.

Büyükkalay, H. (2019). *Antalya ilinde karpuz üretimi ve pazarlama yapısı*, Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya, Türkiye.

Çabuk, Ç. (2024*). Sebze üretiminde kadınların iş gücüne ve kararlara katılımını etkileyen faktörlerin analizi; Ankara ili Ayaş ilçesi örneği,* Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.

Çıkman, E., Yarba, M. M. (2008). Harran Ovası'nda sebze yetiştiriciliğinde karşılaşılan bitki koruma sorunları. *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,* 12(1), 7-12.

Duman, İ., Tüzel, Y., Appelman, D. J. 2020. Vegetable Type and Variety Preference In Turkey, *Ege Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi,* Özel Sayı, 169-178.

Engindeniz, S. (2009). Türkiye'de sebze üretimi ve gelecek için bazı öneriler. *Verimlilik Dergisi,* 2, 99-117.

Engindeniz, S., Yılmaz, İ., Durmuşoğlu, E., Yağmur, B., Eltez, Z. R., Demirtaş, B., Engindeniz, D., Tatarhan, A. H. (2010). Sera sebzelerinin karşılaştırmalı girdi analizi. *Ekoloji,* 19(74), 122-130.

Geçmez, S. (2011). *Diyarbakır sebze üretim merkezlerinde sebzecilik potansiyelinin belirlenmesi,* Yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır, Türkiye.

Gül, A., Işık, H., Gül, M., Solmaz İ., Sarı, N. (2004). Adana ilinde karpuz üretim maliyetleri ve pazarlama yapısı. **V. Sebze Tarımı Sempozyumu,** Çanakkale, Türkiye, 338-344.

Miran, B. (2002). Temel İstatistik, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 2002.

Newbold, P. (1995) Statistics for Business and Economics, Prentice-Hall International, New Jersey.

Sevgican, A, Tüzel, Y., Gül, A., Eltez, R. Z. (2000). Türkiye'de örtüaltı yetişticiliği, **Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi,** 17-21 Ocak 2000, Ankara, Türkiye

Sevgican, A. (2002). ***Örtüaltı sebzeciliği.*** Cilt I, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları., No:528, 476 s.

Şenel, H. (2006). *Doğu Akdeniz Bölgesinde Yaygın Traktörlerin Teknik Özellikleri ve Kullanıcı Değerlendirmesi,* Yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş, Türkiye.

TUİK. (2022). https://www.tuik.gov.tr/. (Erişim Tarihi: 09.08.2023)

Tuncer, B. (2018). Van ili sebzeciliğin mevcut durumu. **Ahtamara Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi,** 25-26 Ağustos 2018, ss.9-16, Van, Türkiye.

Tuncer, B. (2023). Doğu Anadolu Bölgesi'nin örtü altı sebze tarım profili. In B. Tuncer (Ed.), ***Tarımsal Üretim Disiplinlerinde Çok Yönlü Çalışmalar,*** (pp.81-102). İksad Yayınevi, Ankara, Türkiye.

Tüzel, Y., Gül, A. (2008). Seracılıkta yeni gelişmeler. *Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü. Yayınları,* 133, 145-160.

Tüzel, Y., Gül, A.; Öztekin, B. G.; Engindeniz, S.; Boyacı, F.; Duyar, H.; Cebeci, E., Durdu, T. (2020). Türkiye'de örtüaltı yetiştiriciliği ve yeni gelişmeler. **Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi,** 13–17 Ekim 2020, Ankara, Türkiye.

Vural, H., D. Eşiyok, İ. Duman. (2000). Kültür Sebzeleri (Sebze Yetiştirme) E.Ü. Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, E.Ü Basımevi, s: 440, Bornova.

Yalçın, M., Boz, İ. (2007). Kumluca ilçesinde seralarda üreticilerin kullandıkları bilgi kaynakları. *Bahçe,* 36(1-2), 1-10.

EKLER

Ek 1. Sebze Üreticilerine Uygulanan Anket Soruları

İli: Van İlçesi: Anketin Yapıldığı Tarih:

ÜRETİCİ PROFİLİNE YÖNELİK SORULAR

1) Üretici cinsiyet durumu nedir?

( ) Erkek ( ) Kadın

2) Eğitim durumunuz nedir?

a) Okur-yazar değil b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Ön Lisans f) Üniversite

3) Üretici yaş dağılım aralığı nedir?

a) 20 yaş altı b) 20-40 yaş arası c) 40-60 yaş arası d) 60 yaş üstü

4) Üretici olarak ikametgah durumunuz nerededir?

a) İl merkezi b) İlçe Merkezi c) Mahalle d) Köy

5) Ailenizdeki birey sayısı kaçtır?

a) 1-2 kişi b) 2-4 kişi c) 4-6 kişi d) 6 kişi ve üzeri

6) Ailenizdeki bireylerin üretime katılma durumu nedir?

( ) Katılıyor ( ) Katılmıyor

7) Üretici olarak Sosyal Güvenlik Durumunuz var mıdır?

( ) Evet ( ) Hayır

8) Üretici olarak Sosyal Güvence Durumunuz nedir?

a) Tarım Sigortalılığı b) Bağ-kur c) Emekli Sandığı d) SSK

9) Üretici olarak herhangi bir Tarımsal Kuruluşa üyelik durumunuz var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

10) Cevabınız EVET ise aşağıdakilerden hangi kuruluşa üyeliğiniz var?

a) Ziraat Odası b) Tarım Kredi Kooperatifi c) Sulama Birliği d) Diğer

11) Üretici olarak Tarım Dışı Faaliyette bulunuyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

12) Geçiminizi hangi faaliyetle sağlıyorsunuz?

a) Çiftçilik b) Memurluk c) Tarım dışında işçilik d)Diğe

13) Üretim alanınızdan elde ettiğiniz ortalama aylık geliriniz ne kadardır?

a) 1000-10000 TL b) 10000-20000 TL c) 20000-30000 TL d) 30000 TL ve üstü

14) Toplam yıllık geliriniz içerisinde aşağıdaki sebze türlerinin üretiminden elde ettiğiniz gelirin payı ne kadardır? Lütfen ilgili kısımlara her tür için (X) işareti koyunuz.

Sebze Türleri	%10'un altı	%11-25 arasında	%25-50 arasında	%51'in üzerinde
Domates				
Biber				
Kavun				
Hıyar				
Taze Fasulye				
Lahana				
Diğer sebze türleri Tür adı belirtiniz				

15) Önümüzdeki yıllarda aşağıdaki sebze türlerinin üretimini yapma durumunuz nedir? Lütfen ilgili kısımlara her tür için (X) işareti koyunuz.

Sebze Türleri	Bırakmayı düşünüyorum	Azaltmayı düşünüyorum	Bu haliyle devam edeceğim	Fırsat olursa üretimi artıracağım	Kararsızım
Domates					
Biber					
Kavun					
Hıyar					
Taze Fasulye					
Lahana					
Diğer sebze türleri Tür adı belirtiniz					

16) Bugüne kadar Sebze Yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir kursa katıldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

İŞLETME PROFİLİNE YÖNELİK SORULAR

17) Toplam kaç dekarlık alanda açıkta sebze üretimi (tarla koşullarında) yapıyorsunuz?

a) 1 dekar'dan az b) 1-2 dekar c) 3-4 dekar d) 5-6 dekar

e) 6-10 dekar f) 10-20 dekar g) 20 dekar'dan fazla

18) Toplam kaç dekarlık alanda örtü altında (sera, alçak tünel ve yüksek tünel dahil) sebze üretimi yapıyorsunuz?

a) 0.5-1 dekar b) 1-2 dekar c) 3-4 dekar d) 5-6 dekar

e) 6-10 dekar f) 10 dekar ve üzeri

19) Açıkta üretim alanlarınızı dekar (da) olarak türler bazında belirtiniz. Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Türler	Açıkta Sebze Alan (dekar)					
	0.5-1 dekar	1-2 da	3-4 da	5-6 da	6-10 da	10 da'dan fazla
Domates						
Biber						
Kavun						
Hıyar						
Taze Fasulye						
Lahana						
Diğer Sebze Türleri Tür adı belirtiniz						

20) Örtü altı üretim alanlarınızı dekar (da) olarak türler bazında belirtiniz. Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Türler	Örtü altı Alanı (dekar)				
	0.5-1 dekar	1-2 da	3-4 da	5-6 da	6 da'dan fazla
Domates					
Biber					
Hıyar					
Taze Fasulye					
Diğer Sebze Türleri					

21) Üretim Modelinizi türler bazında belirtiniz. Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Üretim Modeli	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Örtüaltı							
Açık Tarla							
Örtüaltı ve Açık Tarla							

22) Üretimde kullandığınız sebze üretim alanlarının mülkiyet durumu nedir? Lütfen ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

	Kendi Mülküm	Kira	Ortak
Açıkta Alan			
Sera veya tünel			

ÜRETİM YAPISINA YÖNELİK SORULAR

23) Sebze üretimi esnasında İl Tarım Müdürlüğü'nden teknik destek alıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

24) Cevabınız EVET ise ne tür konularda destek alıyorsunuz?

a) Çeşit Tespiti b) Bakım İşleri c) Hastalık ve Zararlı Mücadelesi

d) Aşılama e) Çoğaltma

25) Üretici olarak aşağıdaki hangi sebze türünü ağırlıklı olarak yetiştiriyorsunuz?

a) Domates b) Biber c) Kavun d) Hıyar e) Taze Fasulye

f) Lahana g) Diğer türler (Tür adı belirtiniz:……)

26) Aşağıdaki sebze türlerinin hangi amaçla üretimini yapıyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Aile içi tüketim							
Ticari							
İkisi birden							

27) Aşağıdaki sebze türlerini kaç yıldır yetiştiriyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
1-2 yıl							
2-3 yıl							
3-4 yıl							
5-7 yıl							
7 yıl ve üzeri							

28) Aşağıdaki sebze türlerini tohumdan mı fide den mi yetiştiriyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Tohum							
Fideden							

29) Aşağıdaki sebze türlerini FİDEDEN yetiştiriyorsanız fideleri nereden temin ediyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Kendimiz yetiştiriyoruz							
İl dışındaki firmalardan alıyoruz							
İldeki fidecilerden alıyoruz							

30) Aşağıdaki sebze türlerini TOHUMDAN yetiştiriyorsanız tohumları nereden temin ediyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Önceki yılın ürünlerinden elde ediyorum							
Tohum firmalarından satın alıyorum							

31) Aşağıdaki sebze türlerinde AÇIKTA ÜRETİMDEN dekar (da) başına aldığınız verim miktarlarını (kg cinsinden) işaretleyiniz. Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Dekardan verim miktarı	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
100-500 kg							
500-1 000 kg							
1 000-2 000 kg							
2 000-4 000 kg							
4 000-6 000 kg							
6 000-8 000 kg							
8 000-10 000 kg							
10 000 kg ve üzeri							

32) Aşağıdaki sebze türlerinde ÖRTÜALTINDA ÜRETİMDEN dekar (da) başına aldığınız verim miktarlarını (kg cinsinden) işaretleyiniz. Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Dekardan verim miktarı	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Diğer Türler
500 kg'dan az						
500-1 000 kg						
1 000-3 000 kg						
3 000-5 000 kg						
5 000-8 000 kg						

8 000-10 000 kg						
10 000-15 000 kg ve üzeri						
15 000-30 000 kg ve üzeri						
30 000 kg ve üzeri						

33) Aşağıdaki sebze türlerinin yetiştiriciliğinde AŞILI FİDE kullanıyor musunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Diğer türler
Kullanıyorum						
Kullanmıyorum						

34) Aşağıdaki sebze türlerinin yetiştiriciliğinde HİBRİT TOHUM kullanıyor musunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Diğer türler
Kullanıyorum						
Kullanmıyorum						

35) Aşağıdaki sebze türlerinin yetiştiriciliğinde SERTİFİKALI TOHUM kullanıyor musunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Diğer türler
Kullanıyorum						
Kullanmıyorum						

36) Hangi DOMATES çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……)

b. Domates yetiştirmiyorum.

37) Hangi BİBER çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……..……..)

b. Biber yetiştirmiyorum.

38) Hangi KAVUN çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……)

b. Kavun yetiştirmiyorum.

39) Hangi KABAK çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……)

b. Kabak yetiştirmiyorum.

40) Hangi HIYAR çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……)

b. Hıyar yetiştirmiyorum.

41) Hangi TAZE FASULYE çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……)

b. Taze Fasulye yetiştirmiyorum.

42) Hangi LAHANA çeşitlerini yetiştiriyorsunuz?

a. (Çeşit adı: ……..)

b. Lahana yetiştirmiyorum.

43) DİĞER SEBZE TÜRLERİNDE hangi çeşitleri yetiştiriyorsunuz?

a. Marul (Çeşit adı: ……..……) Yetiştirmiyorum

b. Turp (Çeşit adı: ……) Yetiştirmiyorum

c. Soğan (Çeşit adı: ……...) Yetiştirmiyorum

d. Maydanoz (Çeşit adı: ……) Yetiştirmiyorum

44) Aşağıdaki sebze türlerinde kullandığınız Ekim-Dikim Mesafelerini belirtiniz. Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Ekim dikim mesafeleri	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
10-20 cm							
21-30 cm							
31-40 cm							
41-50 cm							
51-60 cm							
1-2 m							
2.1-3 m							

45) Aşağıdaki sebze türlerinin yetiştiriciliği için başka yörelerden deneyimli iş gücü getiriyor musunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze fasulye	Lahana	Diğer Türler
Evet							
Hayır							

46) Aşağıdaki sebze türlerinin yetiştiriciliğinde en çok hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Verim							
Tohum veya Fide Temini							
Gübre Temini							
Hastalık ve zararlılarla Mücadele							
Sulama							
Pazarlama sorunu							
Kredi sorunları							

47) Aşağıdaki sebze türlerinin yetiştiriciliğinde sulamada hangi sistemi kullanıyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Salma Sulama							
Karık Sulama							
Yağmurlama Sulama							
Damla Sulama							
Susuz yetiştiriyorum							

48) Sulamada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

a) Sulama suyunun zamanında temin edilememesi

b) Sulama suyunun zamanında temin edilememesi ve su maliyetinin fazla olması

c) Su maliyetinin fazla olması d) Suyun yetersizliği e) Sorun yok

49) Yabancı otlarla mücadelede hangi mücadele yöntem/yöntemlerini kullanıyorsunuz (birden çok şık işaretlenebilir)?

a) Toprak işleme b) Zirai ilaçla mücadele c) Çapalama

50) Her yıl düzenli olarak kimyasal mücadele (İlaçlama) yapıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

51) Aşağıdaki sebze türlerinde Üretim aşamasındaki ürün kayıplarınız ne kadardır? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Kayıp Yok							
%5-10							
%10-20							
%20-30							
%30-40							
%40 ve üzeri							

52) Uyguladığınız gübre çeşidine ve miktarına nasıl karar veriyorsunuz?

a) Kendi tecrübem b) Komşu arkadaş tavsiyesi c) Toprak analiz sonucu

d) Gübre fiyatı e) Satıcının tavsiyesi

53) Sebze üretim alanlarınızda ekim nöbeti (münavebe) yapıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

54) Sebzeleri hangi sebze/bitki ile münavebe ediyorsunuz?

a) Münavebe yapmıyorum. b) Sebze / Sebze c) Sebze / Tahıl grubu

d) Sebze / Yem bitkileri

55) Aşağıdaki sebze türlerinin hasadını nasıl yapıyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Elle							
Makine ile							

56) Aşağıdaki sebze türlerinin hasadı için iş gücünü nasıl karşılıyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Aile bireyleri ile yapıyorum							
İşçi getiriyorum							

PAZARLAMA YAPISINA YÖNELİK SORULAR

57) Aşağıdaki sebze türlerinden elde ettiğiniz gelir sizi tatmin ediyor mu? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Evet							
Hayır							

Kısmen							

58) Aşağıdaki sebze türlerinde elde ettiğiniz ürününüzü genelde nasıl pazarlıyorsunuz? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Kendim pazarlıyorum							
Bir kısmını kendim kalanını tüccara veriyorum							
Tüccar							
Komisyoncu							

59) Aşağıdaki sebze türlerinde Pazarlama aşamasındaki ürün kayıplarınız ne kadardır? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Kayıp Yok							
%5-10							
%10-20							
%20-30							
%30-40							
%40 ve üzeri							

60) İşletmeciler olarak pazarlama sırasında karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

a) Pazar bulmada sıkıntı var b) Depolama imkânının olmaması

c) Aracıların fazlalığı d) Ürün kayıplarının fazla olması e) Sorun yok

61) Aşağıdaki sebze türlerini pazarlamaya yönelik çözüm önerileriniz nedir? Lütfen her tür için ilgili kısımlara (X) işareti koyunuz.

Cevap	Domates	Biber	Kavun	Hıyar	Taze Fasulye	Lahana	Diğer Türler
Cevap yok							

Ürünümü semt pazarında kendim satmak isterim.							
Kooperatif aracılığıyla satılmasını isterim.							
Sebze haline verilmesini isterim.							

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Süleyman GÜLDAL

Eğitim Bilgileri

Lisans

Üniversite : Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Fakülte : Ziraat Fakültesi
Bölüm : Bahçe Bitkileri
Mezuniyet Yılı : 2016

Yüksek Lisans

Üniversite :
Enstitü :
Anabilim Dalı :
Mezuniyet Yılı :

Akademik Yayınlar

Tuncer, B., Güldal, S. (2024). ***Doğu Anadolu Bölgesi'nin açıkta sebze üretim potansiyeli.*** In B. Tuncer (Ed.), Tarım, Orman ve Su Bilimlerinde Yeni Çalışmalar (pp. 35-37). Duvar Yayınları, İzmir, Türkiye.

ETİK KURUL KESİN SONUÇ ONAY BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.12.2023-19729

	T.C. **VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ** **FEN VE MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ YAYIN ETİK KURULU BAŞKANLIĞI** **ETİK KURUL KARARLARI**
TOPLANTI TARİHİ: 13/12/2023 **OTURUM SAYISI: 2023/08** **TOPLANTIDA ALINAN KARAR SAYISI: 01**	**Sayfa: 01/01**

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 13/12/2023 tarihinde saat 10.00'da Prof. Dr. Seval ANDİÇ Başkanlığında online olarak yapmış olduğu toplantıda aşağıdaki karar/kararları almıştır:

KARAR NO 2023/08-01. Danışmanlığını, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Burcu TUNCER'in yapmış olduğu, yüksek lisans öğrencisi Süleyman GÜLDAL'a ait, "Van İli Sebze Üretim Merkezlerinin Üretici, İşletme, Üretim ve Pazarlama Profili Yönünden Değerlendirilmesi" adlı tez çalışmasında kullanılacak olan anket incelenmiş olup, söz konusu araçların ilgili kişilere uygulanmasında Fen ve Mühendislik Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına toplantıya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

	BAŞKAN **Prof. Dr. Seval ANDİÇ** Mühendislik Fakültesi	
ÜYE **Prof. Dr. Rüveyde TUNÇTÜRK** Ziraat Fakültesi	ÜYE **Prof. Dr. Ayten DİZKIRICI TEKPINAR** Fen Fakültesi	ÜYE **Prof. Dr. Cabir TEMİRCİ** Fen Fakültesi
ÜYE **Prof. Dr. İbrahim Hakkı YÖRÜK** Fen Fakültesi	ÜYE **Prof. Dr. Musa ÇAKIR** Fen Fakültesi	ÜYE **Prof. Dr. Suat ŞENSOY** Ziraat Fakültesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=4575&eD=BSAZPVYPU1&eS=19729 adresinden yapılabilir.

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü

Doküman No	:	ENS.FR.219
İlk Yayın Tarihi	:	21.04.2025
Revizyon No	:	01
Revizyon Tarihi	:	10.10.2025
Sayfa No	:	1

Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Tez Başlığı : Van İli Sebze Üretim Merkezlerinin Üretici, İşletme, Üretim ve Pazarlama Profili Yönünden Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın, kapak sayfası, giriş, ana bölümler ve sonuç bölümlerinden oluşan toplam 97 (Doksan yedi) sayfalık kısmına ilişkin, 05/01/2026 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 12 (Yüzde on iki) dir.

Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

05 / 01 / 2026

Süleyman GÜLDAL

Öğrenci No	169101028
Anabilim Dalı	Bahçe Bitkileri
Programı	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

UYGUNDUR

Danışman
Doç. Dr. Burcu TUNCER

UYGUNDUR

Enstitü Onayı
(Enstitü Müdür/Müdür Yrd)